

JORGE HESS

¿SABE USTED ESPERANTO?

**CURSO PRÁCTICO
DE LA LENGUA
INTERNACIONAL**

**Ilustraciones de
Carlos Wappers**

Buenos Aires, 1978

LIGA ARGENTINA DE ESPERANTO
C. CORREO 17 - Suc. 53

PRÓLOGO

En pocos países como en el nuestro hay tanto texto malo dedicado a cualquier materia, sin exceptuar, desde luego, los dedicados al aprendizaje de idiomas modernos. Ello se debe a la proliferación de "hacedores de textos", en pos siempre de notoriedad y más aún de retribuciones monetarias más o menos importantes. Pero hay también verdaderos maestros que escriben un libro para llenar un vacío que sienten profundamente.

Los que siguen el movimiento esperantista en la Argentina saben bien cuán importante ha sido la influencia de Jorge Hess, incansable y veterano profesor de la Liga Argentina de Esperanto. Por eso este libro tiene en su nombre una garantía.

Si J. Hess robó horas a su descanso para escribir esta obra que no le producirá ganancia alguna, fue para llenar una sentida necesidad. Agotada la adaptación castellana del librito de Szilagyi, los estudiantes argentinas carecían de una guía y libro de consulta. Este fue el motivo de la labor de Hess.

Cuando se escribe un texto la primera dificultad está en elegir un método que facilite el aprendizaje. Luego hay que desarrollarlo eficientemente.

Con amor y dedicación Hess se dio a esa tarea. Sabemos que siempre se podrán discutir métodos, pero es indudable que la enseñanza gradual, sobre la base de ejercicios y frases de inmediata aplicación, y en que las explicaciones gramaticales fluyen espaciados y naturales, es más atractivo

que el llamado "gramatical". Tal es el camino seguido con habilidad por el autor de este libro, que nos lleva, por una serie de lecciones bien graduadas, al dominio de ese maravilloso lenguaje intencional que es el Esperanto.

Los ejercicios son atrayentes, las explicaciones claras y breves, el vocabulario es de inmediata y cotidiana aplicación y no se omite el buen humor. Contribuyen al éxito didáctico los excelentes dibujos de Wappers, cargados de sentido y de gracia. Bien podemos decir que Hess y Wappers han logrado hacer una obra excelente para el aprendizaje del idioma internacional, y tan útil al alumno de un curso como al autodidacta.

Como profesor de Esperanto y presidente de la Liga Argentina de Esperanto agradezco a Hess y a su colaborador artístico el regalo de esta obra.

Prof. ENRIQUE BALECH

¿QUÉ ES EL ESPERANTO?

**El Esperanto es el
Latín de la democracia.**

El latín sirvió en su tiempo de vehículo al pensamiento universal en todo el Occidente. Los hombres de ciencia y los filósofos de entonces se comunicaban por medio de él con relativa facilidad. Para los demás miembros de aquellos pueblos -en su mayor parte analfabeta- separados por distancias que se medían en meses, la necesidad de una lengua común no existía y vivían perfectamente sin esta preocupación, separados por más de 3.000 idiomas y dialectos.

Pero desde el reinado del latín a nuestros días, la técnica ha reducido enormemente las distancias. El mundo de tres años de Magallanes se ha reducido a un mundo de unos pocos días para los aviones comerciales, y la radio ha anulado, prácticamente, todas las distancias en nuestro planeta.

Lo absurdo es que en este mundo así reducido y cuyos habitantes están en constante comunicación, los pueblos siguen divididos en sus 3.000 idiomas y dialectos. El latín ha sido reemplazado por el traductor.

Radio, cine, libros, diarios, conferencias internacionales, todo lo que traspase las fronteras lingüísticas, es dominio del traductor. Pero la traducción no es el remedio sino un paliativo deficiente, antieconómico y lento. Y esto no resuelve la comunicación personal, de hombre a hombre. Aún en los congresos intencionales, sus participantes tienen relaciones personales de sordomudos.

Ninguna lengua nacional puede cumplir función de lengua internacional, por 3 razones: a) las lenguas nacionales, debido a sus caprichosas irregularidades, son difíciles de aprender y de emplear con mediana corrección; b) crearía un privilegio inadmisibles para la nación cuya lengua se adoptara; c) todo imperialismo lingüístico comporta inevitablemente un

imperialismo cultural; el dominio de un tipo de cultura sobre los demás.

El Esperanto es la lengua que todo hombre moderno debe poseer, junto a su lengua materna, para entenderse con extranjeros en un pie de igualdad democrática.

El Esperanto es la solución práctica y simple del problema de la lengua internacional y como tal ya funciona.

La UNESCO ha reconocido su importancia en las relaciones culturales. Existen sociedades de Esperanto en todos los países, y la Asociación Universal de Esperanto, con su red de delegados cubre todo el mundo.

El Esperanto es enseñado en escuelas elementales, secundarias y superiores en varios países. Es usado actualmente en todas las actividades de la vida humana, en empresas privadas, organizaciones de cultura y por varios gobiernos. Numerosas estaciones de radio transmiten en Esperanto. En 1970, 35.000 libros, entre originales y traducciones formaban la literatura del Esperanto y esta cantidad continúa creciendo. Las publicaciones en la lengua internacional relacionan a la comunidad esperantista, que además mantiene una activa correspondencia.

Los esperantistas se reúnen todos los años, en Congresos Universales que constituyen algo así como su parlamento y donde se practica el Esperanto como lengua oratoria.

Los cultores del Esperanto constituyen pues, un verdadero pueblo que ha realizado la proeza de libertarse de la maldición babilónica. Para formar parte de esta comunidad, que ha abierto un camino que la humanidad tendrá que recorrer, no hace falta otro requisito que seguir leyendo con atención las páginas de este libro.

¿CÓMO ES EL ESPERANTO?

El Esperanto, obra maestra de
lógica y sencillez. (Academia
de Ciencias de París)

La gramática del Esperanto es muy sencilla. La componen 16 breves reglas. Estas reglas no tienen excepción.

El Esperanto es fonético. Se escribe como se pronuncia. Cada letra representa siempre el mismo sonido. El vocabulario de Esperanto ha sido tomado de las principales lenguas europeas o de sus fuentes y la selección ha obedecido al criterio de máxima intencionalidad

Alrededor de un 70 % de sus elementos son de origen latino o neolatino, por lo tanto reconocibles para todo hispanohablante.

En toda palabra hay un elemento llamado raíz, del cual se derivan otras palabras y que en español suele variar considerablemente: lluvia - pluvial, hígado - hepático, a veces, la derivación puede partir de otra raíz: hermano - fraterno, casa - doméstico, etc. En Esperanto la raíz es invariable, decimos: pluvo-pluva, hepato-hepata, frato - frata, domo - doma. Las terminaciones o, a, e, agregadas a la raíz dan el sustantivo, el adjetivo, el adverbio respectivamente; la i marca el infinitivo de los verbos. Esto rige para todos los verbos, sustantivos, etcétera:

tefefono	telefona	telefone	telefoni
teléfono	telefónico	telefónicamente	telefonar
parolo	parola	parole	paroli
(la) palabra	oral	oralmente	hablar

VERBOS

En Esperanto el pronombre determina la persona, y la terminación, el tiempo. Existe una sola conjugación absolutamente regular. Tan sólo doce desinencias o terminaciones reemplazan con ventaja los miles de ellas que acumulan las lenguas nacionales. En Esperanto no hay verbos irregulares ni defectivos.

VERBO ESTI	VERBO SER	VERBO IRI	VERBO IR
mi estas yo soy	mi iras yo voy		
vi estas tú eres	vi iras tú vas		
li estas él es	li iras él va		
ni estas nosotros somos	ni iras nosotros vamos		
vi estas vosotros sois	vi iras vosotros vais		
ili estas ellos son	ili iras ellos van		

lo que no quita que con ayuda de este mismo verbo "ser" **único** auxiliar, se puedan componer los tiempos más sutiles cuando sea necesario utilizar.

COMPOSICION

El Esperanto torna sus elementos (raíces, prefijos, sufijos, terminaciones) de las grandes lenguas de cultura, pero poniendo orden en ellos y regularizando sus funciones, con lo que obtiene de ellas el máximo rendimiento.

En nuestras lenguas nacionales **todas** las palabras deben buscarse en gruesos diccionarios: teléfono, telefónico, telefonista, etc.; en el diccionario del Esperanto, para esta idea sólo hallaremos **telefono** las demás palabras las formamos con los elementos regulares de la lengua: **telefona**, **telefonisto**, etc., así como palabras que no existen en castellano, como **telefonistino** una telefonista; **telefonejo** (pronunciado -eio) que es una cabina telefónica. Hemos agregado aquí a la raíz **telefon** los sufijos -ist, -ej, -in que indican la profesión u oficio, el local o lugar y el femenino. Y así, disponemos de afijos

para instrumento, soporte, envase o continente, cualidad abstracta, conglomerado, fracción, múltiplo, etc.

Todo lo que no tiene sexo es neutro, con lo que se elimina la inconveniencia de asignar género a las cosas, género que es distinto según el idioma.

El carácter aglutinante del Esperanto (y en esto se aproxima a las lenguas de extremo oriente) le permite formar fácilmente palabras compuestas, fértil recurso del que carecen nuestras lenguas neolatinas. **Fervojo** es una palabra compuesta de: fer -raíz de **fero** -hierro y **voj-** (pronunciar voy), raíz de **vojo**=camino, más la terminación sustantiva. Y diremos **fervojisto** por ferrocarrilero.

Como **fervojo** se forman infinidad de palabras: **paperfabriko**, **gasmotoro**, **elektromotoro**, **muzikinstrumento**, **dancmuziko**, **operteatro**, **policnovelo**, etcétera.

APRENDAMOS ESPERANTO

Son tan insignificantes los sacrificios que todo hombre debe realizar para aprender Esperanto, y tan inmensos los beneficios que de ello han de resultar, que nadie debe sustraerse de hacer ese estudio. - LEON TOLSTOY

COMO SE PRONUNCIA

El ALFABETO de Esperanto consta de 28 letras. Cada letra representa sólo un sonido:

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss,Ŝŝ, Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz.

Las vocales: a, e, i, o, u, son iguales que en español. Con excepción de las que siguen, las consonantes se pronuncian como en español:

c suena como ts: **danco**, **cedro** (dantso, tsedro),

ĉ como ch: **ĉ** (chu), **ĉambro** (chambro)

g es siempre suave: **gitaro** (guitaro), **gemo** (guemo), **ganto**, (ganto),

ĝ como en italiano "giardino" o como j en "Jeep", "jockey".

h suena aspirada como en inglés, o como la j de los mejicanos, mucho más suave que la de España.

ĥ como nuestra j. **ĥoro** (joro),

ĵ como j francesa en "journal" o como la s en inglés "treasure" o "vision".

ŝ como sh en "Shakespeare" o la ch francesa en "chic".

z suena como en francés o en inglés o como la s en italiano "casa" o como pronunciamos la s de musgo, rasgo.

j, ŭ son semiconsonantes.

j suena como y en voy, hoy o como i en hielo, hiato. Forma sílaba (diptongo) con la vocal vecina: **aj**, **ej**, **oj**; **uj**, (ay, ey, oy, uy) **Jes** (yes), **kaj** (cay).

ŭ es la u breve de Europa, auto, y también forma diptongo con la vocal vecina: **Eŭropo**, **aŭto**.

Las letras q, w, x, y no existen en el alfabeto de Esperanto. Tampoco existen letras dobles ni mudas. El nombre de las consonantes se forma agregando a éstas la letra o: bo, co, do, jo. ŭo, etc.

El ACENTO recae siempre sobre la penúltima sílaba. El número de vocales de una palabra indica el número de sílabas que la forman. En Esperanto el acento no se escribe, sólo se pronuncia; no hay tilde (').

Ejemplos:

Papero estas utila (*papéro éstas utila*). Como la j no es vocal, el plural **Paperoj estas utilaj** (*papéroy éstas utilay*) no cambia de acento, pues las sílabas son pa-pe-roj, u-ti-laj. Así **jes** (yes, como en inglés) es una sílaba, pero **ies** (íes) son dos. **Belaj** (bé-lay) son dos, mientras que **balai** (ba-lá-i) son tres. **Baldaŭ** (bál-dau) dos sílabas; **balau** (ba-la-u) son tres. Y así **Maria** (Ma-ri-a), **Sonja** (Sónia); **kio**, **kiu** (quí-o, quí-u).

Este artificio de la **j** y la **ŭ** permite al Esperanto disponer de diptongos sin recurrir al acento ortográfico.

b, v: Los de habla española deberán tener presente que el sonido de la "b" es muy distinto que el de la "v" y que en Esperanto deben diferenciarse perfectamente. La v es siempre labidental: **bela, velo, baro, varo**.

r, rr: En Esperanto la "r" no tiene dos sonidos, como en español (rosa, aro) ; siempre es suave como en "pared" En **rivero** las dos eres suenan igual.

Cuando en una palabra se suceden dos letras iguales se pronuncian separadamente. Así **mallonga** (mal-longa) -corta, **opinii** (opini-i) -opinar.

La frato estas bona -el hermano es bueno, descompongamos esta simple oración en sus elementos:

La es el artículo determinado. Se lo emplea en general como en castellano, al referirse a cosas o seres conocidos o determinados. La indeterminación: "un hermano" se traduce por ausencia de artículo, y el problema se resuelve con economía.

Frato es sustantivo. El sustantivo es el nombre de las cosas o seres. Frato se compone de la raíz **frat-** y de la terminación **-o**, que corresponde a todos los sustantivos en Esperanto.

estas indica el estado. Es un verbo. El verbo es una palabra que expresa acción o estado. Tenemos aquí la raíz **-est** y la terminación **-as** que llevan en Esperanto todos los verbos en tiempo presente.

bona señala la cualidad. Es un adjetivo y por eso termina en **-a** como todos los adjetivos en Esperanto.

Si ponemos la frase en plural:

La fratoj estas bonaj = Los hermanos son buenos, (pronúnciese: la frátói éstas bónai), notamos que el artículo **la** no ha variado, que el plural se forma añadiendo una **j** final al nombre y al adjetivo; que el verbo **estas** no cambia en el plural.

Y si decimos:

La fratino estas bona = La hermana es buena, (pronúnciese: la fratino éstas bóna), observamos que el artículo **la** permanece invariable, que el adjetivo **bona** es igual para masculino y femenino.

Ĉu la frato estas bona?= ¿Es bueno el hermano? (pronúnciese: chu la frátói éstas bóna). El español tiene el signo de interrogación invertido **¿**, que otras lenguas no usan porque interrogan invirtiendo la frase. En Esperanto tenemos el signo sonoro **ĉu** (chu) que se ve y se oye, y no obliga a entonación determinada.

Ĉu = ¿

Kiu estas bona?= ¿Quién es bueno? nos muestra que, naturalmente, no hace falta poner **ĉu** ante una palabra que de por sí ya es interrogativa. Le mismo ocurrirá con **kio?** (quío) = ¿qué cosa?, etc.

La libro estas nova. (nuevo).

-Ĉu la libro estas nova?

-Jes, la libro estas nova.

-Kio estas nova?

-La libro.

Jes = Sí. **Ne**= no.

-Ĉu Esperanto estas facila?

-Jes!

1-a Leciono

Y, antes de comenzar con la **1-a Leciono**, retenga y trate de seguir estos pocos consejos, aplicables al estudio de cualquier lengua:

- . Lea en voz alta.
- . Es preferible leer y releer los textos que memorizar reglas.
- . Antes de recurrir al vocabulario, trate de comprender.
- . No traduzca mentalmente. Al responder preguntas hágalo directamente en la nueva lengua.

En la ĉambro estas
tablo.

En la ĉambro estas
ankaŭ seĝo

En la ĉambro estas
tablo kaj seĝo.

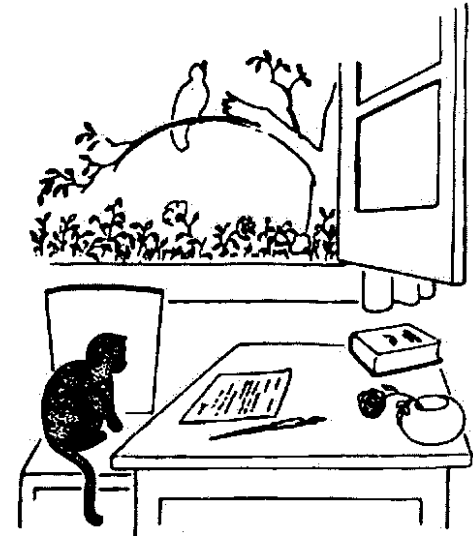
Sur la tablo estas
libro, papero, plumo
kaj floro.

Sur la seĝo estas
kato.

La kato dormas.

En la ĝardeno estas
birdo.

La birdo kantas.

Tablo estas meblo. Seĝo ankaŭ estas meblo.

Kato ne estas meblo.

Kio estas kato? Kato estas besto.

Ĉu elefanto estas besto? **Jes**, elefanto ankaŭ estas besto.

Ĉu en la ĉambro estas elefanto?

Ne, en la ĉambro ne estas elefanto.

Kio estas en la ĉambro?

En la ĉambro estas tablo,...

Ĉu la kato estas en la ĝardeno?

Ĉu la kato kantas?

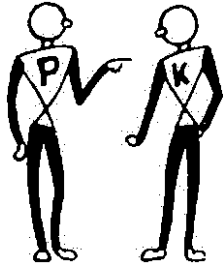
Ĉu la birdo dormas?

Kio estas sur la tablo?

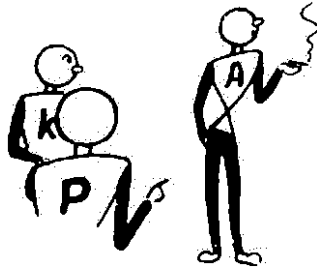
Ĉu la libro estas sur la seĝo?

Petro diras:

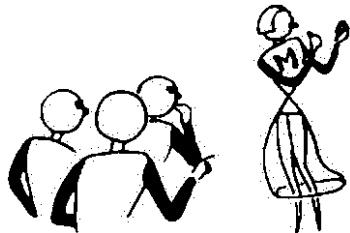
Mi estas Petro. Mi estas sola.

Vi estas Karlo. Mi ne estas sola; mi estas kun vi.

Li estas Alberto. Mi estas kun Karlo. Li, Alberto, ankaŭ estas en la ĉambro

Ŝi estas Maria.

Ĝi estas seĝo,

Ĝi estas besto.

Eleganta **sinjorino** iras kun infano.
Ŝi estas eleganta.

Dika sinjoro iras kun infanino. Li estas dika.
Kiu estas eleganta? **Ŝi**, la sinjorino.

Kiu estas dika? Li, la sinjoro.

Kiu iras kun infano? Kiu iras kun infanino? **Ĉu** la eleganta sinjorino iras kun la dika sinjoro?

Alberto estas juna, forta fraŭlo.

Maria estas juna, bela fraŭlino.

Ĉu vi iras kun bela fraŭlino?

Ĉu Alberto estas juna kaj forta? Jes, li estas juna kaj forta.

Ĉu Maria estas bela fraŭlino? Jes, ŝi estas bela.

Ĉu mi estas Petro? Ne, sinjoro, vi ne estas Petro, vi estas la **instruisto**.

Ĉu vi estas la instruisto? Ne, sinjoro, mi ne estas la instruisto, mi estas **lernanto**.

Ĉu vi estas infano? **Ĉu** vi estas sinjoro Pérez?

Ne, mi ne estas sinjoro Pérez.

Kiu vi estas? - Mi estas. .

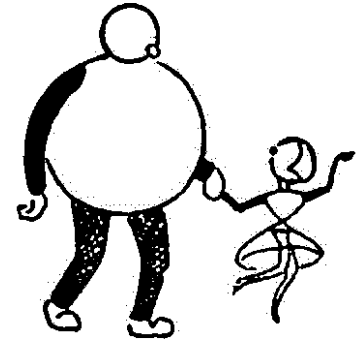
Kiu mi estas? . Vi estas...

La libro ne estas sur la seĝo, **ĝi** estas sur la tablo.

La nigra kato ne kantas, **ĝi** dormas.

Ĉu la birdo kantas en la ĉambro? Ne, la birdo ne kantas en la ĉambro, **ĝi** kantas en la ĝardeno.

Ĉu vi komprenas?

Jes, mi komprenas.

Vocabulario

NOTA: En el vocabulario que sigue a cada lección, como en el que se encuentra a final del libro, solo se da, en la traducción de los adjetivos, el equivalente masculino (bona - bueno). Los verbos irán en infinitivo. Al buscar *kantas* se encontrará *kanti*. En los vocabularios de las lecciones las palabras están agrupadas según la categoría gramatical de la raíz.

BESTO	ANIMAL	DORMI	DORMIR
BIRDO	AVE,	ESTI	SER, ESTAR
	PÁJARO	IRI	IR
ĈAMBRO	HABITACIÓN	KANTI	CANTAR
	CÁMARA	KOMPRENI	COMPRENDER
FLORO	FLOR	LA	EL, LA, LO,
FRAŬLO	(UN)		LOS, LAS
	SOLTERO	MI	YO
INFANO	NIÑO	VI	USTED
INSTRUISTO	MAESTRO	LI	ÉL
	INSTRUCTOR	ŜI	ELLA
KATO	GATO	ĜI	ELLO (él, ella)
ĜARDENO	JARDÍN		Pronom. neutro
LERNANTO	ALUMNO	KAJ	Y, É
MEBLO	MUEBLE	KIO	QUÉ
PAPERO	PAPEL		QUÉ COSA
PLUMO	PLUMA		CUÁL
SEĜO	SILLA	KIU	QUIEN, CUAL
TABLO	MESA		EN CUAL
BELA	BELLO		LA CUAL
BLANKA	BLANCO	EN	EN
DIKA	GORDO	KUN	CON, EN
	GRUESO		COMPAÑÍA DE
ELEGANTA	ELEGANTE	SUR	SOBRE
FORTA	FUERTE	ANKAŬ	TAMBIÉN
JUNA	JOVEN	JES	SÍ
NIGRA	NEGRO	NE	NO

LA INSTRUISTO PAROLAS

FEMENINO Y MASCULINO. En español decimos (la) silla, (el) banco, atribuyendo sexo a cosas inanimadas. En Esperanto la lógica y la simplificación se restablecen: el sexo solo se indica en el nombre cuando éste evidentemente lo exprese - ser humano y animales. Los demás nombres, por consiguiente, serán neutros: **(la)** seĝo, **(la)** benko, o reemplazados por el pronombre neutro **ĝi**. También el adjetivo es neutro: **bona** infano, **bona** infanino.

El género gramatical no existe en Esperanto.

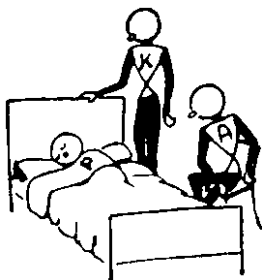
ARTICULO INDETERMINADO no existe en Esperanto: sur la tablo estas libro - sobre la mesa hay *un* libro.

Ĝi es pronombre neutro. Reemplaza al nombre de las cosas: **la libro ne estas nigra, ĝi (la libro) estas blanka**. Y también como en inglés, se lo emplea cuando nos referimos en general, a niños pequeños o animales - **la birdo ne parolas, ĝi (la birdo) kantas**.

ESTAS traduce a ser, estar, haber: El libro es bello - **la libro estas bela**; el libro está sobre la mesa - **la libro estas sur la tablo**; sobre la mesa hay un libro - **sur la tablo estas libro**.

IN. El sufijo -in forma los femeninos: **sinjoro** - señor; **sinjorino** - señora; **kato** - gato; **katino** - gata. Observe que el sufijo va colocado entre la raíz y la terminación gramatical: **kat-in-o**. Recordemos los femeninos castellanos gallo - gallina; héroe - heroína.

2-a Leciono

Karlo esas **sana**. Alberto ankaŭ estas sana.

Petro ne estas sana, li estas malsana.

Petro **kuŝas** en la **lito**. Karlo **staras**.

Alberto **sidas** sur seĝo.

Kiu estas malsana? Kiu kuŝas? Kiu sidas? Kiu staras? Ĉu vi estas sana? Ĉu vi kuŝas? Ĉu la instruisto sidas? Ĉu vi sidas sur lito? Sur kio vi sidas? Ĉu lito estas besto? Kio estas lito?

La fraŭlo estas forta, sana, gaja; li estas juna.

La sinjoro estas malforta, malsana, malsana, malgaja; li estas maljuna.

Kia estas la fraŭlo?

Kiu estas forta?

Kia estas la maljuna sinjoro?

Kiu estas malforta?

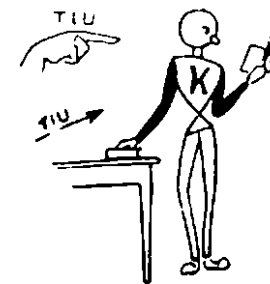
Kia estas Petro?

Tiu sinjoro estas Karlo.
Kiu li estas?

Tiu sinjoro ne sidas, li staras.
Tiu sinjoro ne kantas, li **legas**.

Kio estas en la mano de Karlo?

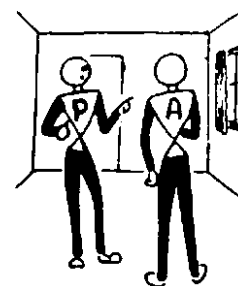
Tio estas arbo. Tiu arbo staras.

En la mano de Petro estas floro. Tiu floro estas rozo. Tiu floro estas **rozo**, bela **ruĝa** rozo.

Kio estas tio? Kia estas la rozo?

Tio ankaŭ estas arbo. Tiu arbo ne staras, ĝi kuŝas. Tiu arbo estas **verda**. Blanka papero kuŝas sur la tablo.
Kio kuŝas? Ĉu la arbo estas ruĝa?

Petro diras: Mi estas en la ĉambro kaj ankaŭ vi, Alberto, estas en la ĉambro.

Mi kaj vi estas en la ĉambro: ni estas en la ĉambro. Kiuj estas en la ĉambro?

Maria diras: Mi estas en la ĉambro.
Vi, Petro kaj Alberto, ankaŭ estas en la ĉambro.

Alberto diras: Rodolfo kaj Ana ne estas en la ĉambro, ili estas en la ĝardeno.

Unu (1) pomo. Ĝi estas malbela, malbona frukto.

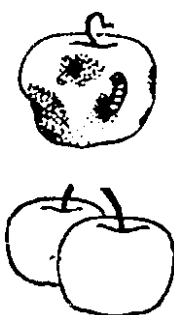
Du (2) pomoj. Ili estas belaj, bonaj fruktoj.

Kia estas la pomo?

Kiaj estas la du pomoj?

Unu kaj unu estas du.

Unu pomo kaj unu pomo estas du pomoj.

Ĉu la libro estas en la biblioteko? Jes, ili estas en la biblioteko.

Rodolfo kaj Ana ne sidas en la ĉambro, ili parolas en la ĝardeno. Ili estas gajaj. Ili estas bonaj amikoj. Ili parolas en la simpla, facila, bela Esperanto. Ili estas modernaj.

Ĉu vi komprenas?, demandas la instruisto.
Jes, ni komprenas, respondas la lernantoj.

VOCABULARIO

AMIKO	AMIGO	KUŜI	YACER.
ARBO	ARBOL		ESTAR
			ACOSTADO
BIBLIOTEKO	BIBLIOTECA	SIDI	ESTAR
			SENTADO
FRUKTO	FRUTA-O	STARI	ESTAR DE PIE,
LINGVO	LENGUA,		PARADO
	IDIOMA	LEGI	LEER
LITO	CAMA,	PAROLI	HABLAR
	LECHO		
POMO	MANZANA	UN	UNO
ROZO	ROSA	DU	DOS
BONA	BUENO	NI	NOSOTROS-
FACILA	FÁCIL		AS
GAJA	ALEGRE	VI	VOSOTROS-
INTERNACIA	INTERNACIONAL		AS
		ILI	ELLOS-A
MODERNA	MODERNO		
NOVA	NUEVO	TIU	ESE, AQUEL
RUĜA	ROJO	TIO	ESO, AQUELLO
SANA	SANO		
SIMPLA	SIMPLE	KIA	QUÉ, CUÁL
VERDA	VERDE		(clase, cualidad)

LA INSTRUISTO PAROLAS

PRONOMBRES PERSONALES.

PRONOMBRES PERSONALES:		Si observamos los pronombres personales vemos que la 2-a persona del plural (Vi), es igual que el de la singular (como en inglés y francés), y la tercera persona del plural (Ili) sirve para el masculino, el femenino y el neutro: <i>Petro kaj Karlo estas junaj - ili estas junaj; Maria kaj Ana estas belaj - ili estas belaj; la pomoj estas ruĝaj - ili estas ruĝaj.</i>
Singular	Plural	
MI	NI	
VI	VI	
LI }	ILI	
ŜI }		
ĜI }		

MAL - es un prefijo que indica idea contraria a la expresada en la raíz: *nova - malnova; juna - maljuna.*

KIA indaga siempre acerca de la cualidad, calidad, aspecto y exige un adjetivo como respuesta. *Kia ŝi estas? Bela, juna. Kia estas la pomo? Ruĝa, bona.*

SIDAS, STARAS, KUŜAS. Si comprendemos que *Petro kuŝas* significa Pedro yace (está acostado), comprenderemos que *Petro sidas*, es Pedro está sentado, y *Petro staras*, Pedro está de pie.

Al pronunciar palabras como *staras*, cuídese de no añadir una vocal inexistente; no diga *e-staras*. Para acostumbrarse al pronunciar, por ejemplo, *li staras*, prolongue la i de li, uniéndola casi a la s de *staras*: *li-s-taras*.

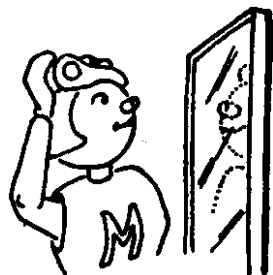
Nunca diremos en castellano eso libro, sino ese libro, tampoco diremos en Esperanto *tio libro*, sino *tiu libro*, *tio estas libro* - eso es un libro; *tiu libro estas la nova gramatiko* - ese libro es la nueva gramática.

UNU POMO. En Esperanto no existe artículo indeterminado (un, una, unos, unas). *Sur la tablo estas libro kaj paperoj* - sobre la mesa hay un libro y unos papeles. En *unu pomo*, *unu* no es artículo, sino el número 1; nos referimos a la cantidad.

El plural se forma con la terminación **-j**. Recuerde que la letra j no agrega sílaba, y que el acento permanece en el mismo lugar: *pómo - pómoj*. El adjetivo concuerda en número con el sustantivo: *unu bona pomo* - una buena manzana, *du bonaj pomoj* - dos buenas manzanas.

3-a Leciono

La **fontoplumo** estas **mia**. Mia fontoplumo estas en mia poŝo. Ĉu mia fontoplumo estas en via **poŝo**?

La **ĉapelo** de Maria estas eleganta. **Ŝia** ĉapelo estas eleganta.

La **pantalono** de Karlo estas **granda**. **Lia** pantalono estas granda. Kia estas la pantalono de Karlo?

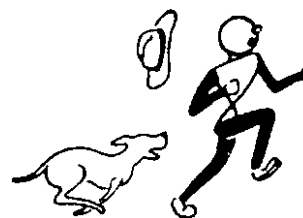
Kia estas la ĉapelo de Maria?

Ĉu via ĉapelo estas ruĝa?

Mia amiko Petro estas en lia ĉambro.

Karlo estas amiko de Petro kaj Maria. Li estas **ilia** amiko.

Ĉu via amiko estas bona lernanto? Ĉu via patro estas juna?

La viro kuras **antaŭ** la **hundo**. La hundo kuras **post** la viro. Ili kuras. Ĉu la sinjoro staras? Kiu kuras post li? La ĉapelo **flugas**.

Kiu kuras antaŭ la hundo? Kio flugas? Ĉu la birdoj flugas? Ĉu la sinjoro estas feliĉa? Kiu staras antaŭ la lernantoj?

LA DOMO

En la domo estas **unu larĝa fenestro** kaj unu mallarĝa **pordo**. **Apud** la domo alta verda arbo staras. Antaŭ domo **pendas lampo**. **Sub** la lampo viro sidas kaj **skribas**. Sur la blua **ĉielo tri birdoj flugas**.

Antaŭ la domo estas **vojo**. La vojo estas longa. Sur la vojo iras aŭtomobilo. **Inter** la domo kaj vojo estas ĝardeno. La suno **brilas**, la ĉielo estas blua. Homoj kaj bestoj estas feliĉaj.

Kia estas la fenestro, la arbo, la pordo, la ĉielo, la vojo? Kio pendas? Ĉu la viro iras? Sub kio li sidas? Apud kiu vi sidas?

Viroj estas fortaj kaj malbelaj.

Virinoj estas belaj kaj **delikataj**.

Viroj kaj virinoj estas homoj. Infanoj kaj infaninoj estas malgrandaj homoj.

HOMO =	[Infano	Viro
	[Infanino	Virino

En la domo estas ĉambroj, en la ĉambroj estas **muroj**, sur la muroj pendas **bildoj**.

Ĉu estas bildoj en la libro?

Ĉu vi estas viro? Ĉu vi estas forta kaj malbela?

Kiaj estas la viroj?

Ĉu estas ĝardeno antaŭ via domo?

Ĉu la homoj laboras? Ĉu la bestoj laboras?

Ĉu la homoj estas inteligentaj?

Ĝis revido

VOCABULARIO

AŬTOMOBIL	AUTOMÓVIL	ALTA	ALTO
BILDO	FIGURA, IMAGEN	BLUA	AZUL
ĈAPELO	SOMBRERO	DELIKATA	DELICADO
ĈIELO	CIELO	FELIĈA	FELIZ
		GRANDA	GRANDE
		LARĜA	ANCHO
		LONGA	LARGO
DOMO	CASA	BRILI	BRILLAR
FONTOPLUMO	PLUMA FUENTE	FLUGI	VOLAR
		KURI	CORRER
		SKRIBI	ESCRIBIR
FENESTRO	VENTANA	PENDI	PENDER, ESTAR
HOMO	HOMBRE (ser humano)		COLGADO
		TRI	TRES
HUNDO	PERRO	POST	DESPUÉS
			DE,
LAMPO	LÁMPARA		DETRÁS DE
MURO	MURO	ANTAŬ	ANTE,
PANTALONO	PANTALÓN		DELANTE
			DE
		APUD	JUNTO A, AL
			LADO DE

		SUB	BAJO, DEBAJO
PORDO	PUERTA		
POŜO	BOLSILLO	INTER	ENTRE
VIRO	HOMBRE (varón)	DE	DE
VOJO	CAMINO, VÍA	ĜIS	HASTA
		REVIDO	VISTA
			LA

LA INSTRUISTO PAROLAS

MIA. Los adjetivos posesivos se forman añadiendo la terminación **a** a los pronombres personales: *mia* - mi, mio, mía; *via* - tu, su (de usted), vuestro, vuestra; *lia* - su (de él); *ŝia* - su (de ella); *ĝia* - su (poseedor neutro); *nia* - nuestro, nuestra; *ilia* - su (de ellos, de ellas). Como se ve, los posesivos en Esperanto son mucho más precisos que en castellano. Su libro puede significar: el libro de usted, de él, de ella... El adjetivo posesivo se comporta como cualquier adjetivo, *mia libro*, *miaj libroj*.

ĈIELO no debe acentuarse como "cielo". Observe que *ĉielo* tiene tres vocales, esto es, tres sílabas (ĉi-e-lo) y por lo tanto debe acentuarse sobre la e. Lo mismo ocurre con *mielo* -miel, y otras.

AŬTOMOBIL va con b labial porque esta palabra internacional ha sido sacada del francés y no del castellano.

PANTALONO va en singular. No tiene sentido poner el nombre de esta prenda en plural por el hecho de tener dos piernas, pues del mismo modo debíamos decir "camisas", etc. por tener dos mangas.

HOMO es el ser humano, el hombre. Por lo tanto este nombre carece de femenino. *Homa laboro* - trabajo

humano. *Vira laboro* - trabajo de hombre, de varón. *Virina laboro* - trabajo femenino.

4-a Leciono

-Fraŭlino, ĉu vi dormas en la ĝardeno?

-Ne, sinjoro, mi ne dormas en la ĝardeno, sed en ĉambro. En dormoĉambro. Ĉambro por dormi estas dormoĉambro.

-Ĉu vi manĝas en dormoĉambro?

-Ne, sinjoro, sed en la manĝoĉambro.

KIE vi dormas? Kie estas la litoj? Kie la birdoj dormas? Kie ni estas?

Tablo por skribi estas skribotablo.

Vi manĝas sur manĝotablo kaj laboras sur labortablo.

Sur la **maro** iras multaj ŝipoj: **velŝipoj**, **vaporŝipoj**, **motorŝipoj**, **militŝipoj**. Tie laboras fortaj **maristoj**.

-Ĉu vi laboras sur ŝipo, sur la blua, bela maro?

-Ne, sinjoro, mi laboras en ĉambro kun multaj paperoj. Mi estas **oficisto** kaj laboras en **oficejo**. Mi skribas **per skribmaŝino**.

-Ĉu vi skribas per **elektra** maŝino?

-Ne, mi skribas per simpla kraĵono, sed en mia **hejmo** mi **lavas** per elektra lavmaŝino. Mi lavas per **varma akvo**.

En la maro la akvo ne estas varma, ĝi estas malvarma.

Kio estas en la maro? Tie estas **fiŝoj**.

La fiŝoj estas bestoj, kiuj **vivas** en la maro. Ili ne flugas, sed naĝas.

Kio estas en la taso? En la taso estas varma **kafo**. En la nigra kafo estas blanka, **dolĉa sukero**.

Ankaŭ la **koro** de la fraŭlinoj estas dolĉa kaj varma.

Ĉu la kafo estas en la ĉapelo? Kie estas la kafo?

Ĉu vi **povas** naĝi? Ĉu la fiŝoj **povas** paroli? Ĉu vi povas paroli en Esperanto? Kiu povas paroli? Kie

vivas la fiŝoj? Kie vi naĝas? Ĉu la malvarma **kafo** estas malbona?

Kiu, kio, kie, kia, estas **demandaj vortoj**.

Kiu li estas? -Li estas sinjoro Perez.

Kio li estas? -Li estas dentisto.

Kie li estas? -Li estas en la ĝardeno.

Kia estas sinjoro Perez? -Li estas alta, blonda, juna, bonkora.

Kiu vi estas? Kie vi estas?

Kio vi estas? Kia vi estas?

VOCABULARIO

AKVO	AGUA	BRUNA	MORENO,
ĈOKOLADO	CHOCOLATE		MARRÓN
FIŜO	PEZ	DOLĈA	DULCE
HEJMO	HOGAR	ELEKTRA	ELÉCTRICO
KAFO	CAFÉ	MULTAJ	MUCHOS
KORO	CORAZÓN	SIMPLA	SIMPLE
KRAJONO	LAPIZ	VARMA	CALIENTE
MARO	MAR		
MAŜINO	MÁQUINA		
MILITO	GUERRA	LABORI	TRABAJAR
MOTORO	MOTOR	LAVI	LAVAR
OFICEJO	OFICINA	LERNI	APRENDER
SUNO	SOL	MANĜI	COMER
SUKERO	AZUCAR	NAĜI	NADAR
ŜIPO	BARCO	POVI	PODER
		VIVI	VIVIR

TASO	TASA		
TEO	TÉ		
VAPORO	VAPOR		
VELO	VELA (de barco)	KIE	DONDE
		TIE	ALLÍ, ALLÁ
BLONDA	RUBIO		

LA INSTRUISTO PAROLAS

PALABRAS COMPUESTAS. Al formar palabras compuestas la raíz principal va detrás, y la raíz que hace el calificativo se coloca delante: *lavmaŝino* - máquina de lavar; *vaporŝipo* - barco (idea principal) a vapor (califica la idea de barco).

DORMĈAMBRO es una palabra difícil de pronunciar. En casos como éste agregamos una vocal -en este caso **o-**, a la primera raíz: **dormoĉambro**, **skribtablo**=**skribotablo**, etc.

Dormoĉambro - dormitorio.

Manĝoĉambro - comedor.

Laborĉambro - habitación de trabajo.

Skribotablo - (mesa) escritorio.

Velŝipo - barco de vela.

Lernolibro - libro de enseñanza.

Esas palabras compuestas son sustantivos, pero también pueden formarse adjetivos, verbos, etc.

Bonkora - bondadoso (de buen corazón).

Marblua - azul marino.

Ĉielblua - azul celeste.

Maŝinlavi - lavar a máquina.

Marbluo - sería el nombre de este color. (el azul marino).

-IST es un prefijo que indica oficio, profesión: *dentisto* - dentista; *maristo* - marin(er)o; *laboristo* - trabajador, obrero; *instruisto* - maestro; *instruistino* - maestra.

SED - pero, sino (conjunción adversativa): *la domo estas nova, sed ĝi ne estas moderna* - la casa es nueva, pero no es moderna. *Mi ne dormas en la ĝardeno, sed en dormoĉambro* - yo no duermo en el jardín, sino en un dormitorio.

PER - por medio de, con. *Mi skribas per kraĵono* - yo escribo con (por medio de) un lápiz. Pero recuerde: *Mi parolas kun Petro* - yo hablo con Pedro, *Karlo iras kun Maria* - Carlos va con (en compañía de) María.

POR - para. *Tablo por skribi* - mesa para escribir; *tio estas por li* - eso es para él.

5-a Leciono

Sur la ĉielo brilas la steloj kaj la luno.

En la bela ĝardeno, inter la grandaj, malnovaj arboj kaj lago promenas Petro kaj Maria.

Petro estas juna kaj forta. Maria estas juna kaj bela.

María sidas sur benko.

Petro ne sidas; li staras kaj rigardas. Lia koro estas varma.

Petro rigardas ==> Marian.

(Ankaŭ la luno rigardas inter la arboj)

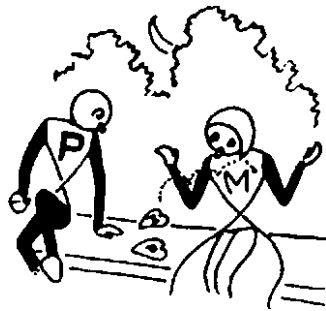
La koro de Petro estas birdo; ĝi flugas.

Petro amas. Petro amas Marian.

Petro ankaŭ sidas sur la benko, apud Maria.

Ili ne parolas.

La koro de Maria ankaŭ estas birdo kaj flugas.

Ankaŭ Maria amas Petron!

Nun Petro parolas. Li diras tre belan **frazon**: "

Mi amas vin!"

"Ĉu vi amas min, Maria?"

La fraŭlino **respondas**: "Jes, mi amas vin!"

Ili estas feliĉaj, tre feliĉaj, iliaj koroj **dancas** kaj kantas.

Li **kisas** ŝin kaj ŝi kisas lin. La luno kaj la steloj ankaŭ dancas.

Kiun rigardas Petro? -Marian.

Kiun amas Petro? -Marian.

Kiun Petro kisas? -Marian.

Kiun Maria amas? -Petron.

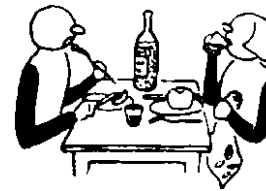
Kiun Maria kisas? -Petron.

Kiu amas Marian? -Petro.

Kiu amas Petron? -Maria.

Ĉu Petro kisas la katon? Ĉu Maria kisas vin? Kiu promenas kun Maria? Kie ili promenas? Ĉu tie estas arboj kaj benko? Kio brilas sur la ĉielo?

La sinjorino **trinkas vinon**.

En la **botelo** estas vino.

Kion trinkas la sinjorino?

Kio estas en la botelo?

La sinjoro manĝas pomon.

Sur la tablo estas pomo.

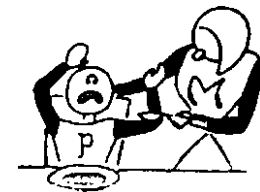
Kion manĝas la sinjoro?

Kio estas sur la tablo?

La **patrino ordonas**: Manĝu la supon!

La infano ne **ŝatas** la supon.

Kiu ordonas? Kion ŝi diras? Ĉu vi ŝatas supon? Ĉu vi ŝatas la malvarman kafon?

La instruisto ordonas: legu la lecionon!

La patrino **donas** supon al infano.

Kiu donas supon? Kion donas la patrino? Al kiu ŝi donas supon?

La maljuna sinjoro amas la blondan fraŭlinon, sed la blonda fraŭlino ne amas la maljunan sinjoron...

Kiun li amas? Kiun ŝi ne amas?

Ĉu katoj kaj hundoj estas bonaj amikoj?

Sed mi kaj vi estas esperantistoj: ni estas bonaj amikoj.

Donu al mi vian manon!

VOCABULARIO

BENKO	BANCO (asiento)	AMI	AMAR
BOTELO	BOTELLA	DANCI	DANZAR
FRAZO	FRASE	DIRI	DECIR
LAGO	LAGO	DONI	DAR
LECIONO	LECCIÓN	FARI	HACER
LUNO	LUNA	KISI	BESAR
PATRO	PADRE	LEGI	LEER
STELO	ESTRELLA	ORDONI	ORDENAR, MANDAR
SUPO	SOPA	PROMENI	PASEAR
VINO	VINO	RESPONDI	RESPONDER
		RIGARDI	MIRAR
		ŜATI	GUSTAR DE
NUN	AHORA	TRINKI	BEBER
TRE	MUY		

LA INSTRUISTO PAROLAS

PETRO AMAS... Si en castellano dijésemos: Pedro ama María, no sabríamos quién ama a quién. Pero como es muy importante saber diferenciar el que ejecuta una acción (sujeto del verbo) de quien la sufre

(complemento directo), todas las lenguas se valen de algún artificio para lograrlo.

En castellano señalamos el caso acusativo en los sustantivos por medio de la preposición a.

Pedro ama a María, a María ama Pedro.

Pero tratándose de pronombres personales el método varía; usamos aquí pronombres con otras formas.

Él la ama, ella lo ama.

Es decir, que para señalar al actor de la acción (sujeto) usamos las formas: yo, tú, él, ella, nosotros, vosotros, ellos, ellas, y para indicar al que sufre la acción expresada por el verbo (complemento directo) usamos: me, te, lo, la, nos, os, los, las.

En esperanto una sola forma indica el complemento directo en nombres y pronombres: la terminación **n**.

Li amas ŝin.

Petro amas Marian.

En castellano puedo decir tú me amas (sujeto - complemento - verbo), pero no tú amas me En Esperanto gracias a esta feliz terminación n el orden es libre, simplificando grandemente la sintaxis (ordenación de las palabras).

Vi amas min, vi min amas, min vi amas, amas vi min, amas min vi, etc. Y el significado será siempre el mismo, aunque la forma más corriente sea *vi amas min*.

Los adjetivos concuerdan en caso con los sustantivos: *Mi manĝas du ruĝajn pomojn. Mi manĝas ruĝan pomon.* Pronuncie ojn como "oin" en boina, conservando el acento en la sílaba anterior: pómojn.

Para el caso de que Ud. nunca haya estudiado una lengua extranjera, vamos a recordarle una simple fórmula para saber si el verbo de una oración exige o no el caso acusativo.

1- Busque el verbo de la oración.

2- Busque la persona o cosa que ejecuta la acción que el verbo expresa, y tendrá el sujeto.

3- Busque la persona o cosa directamente afectada por esa acción y tendrá el complemento directo.

O de otro modo, si tomamos la oración:

El perro muerde al gato.

Y, hallado el verbo (muerde) preguntamos: ¿Quién es el que (muerde)? Tendremos el sujeto (el perro). Y luego ¿Qué es lo que muerde (el perro)?, la respuestas nos dará el complemento directo (el gato). Se dice también que "perro" está en caso nominativo y "gato" en caso acusativo, que son los dos únicos casos que existen en Esperanto.

KIUN, KION. Los pronombres interrogativos kiu, kio, cuando reemplazan a un nombre en acusativo toman la n final.

Kiu estas en la ĉambro? - ¿Quién está en la habitación?

Kiun vi vidas en la ĉambro? - ¿A quién ve Ud. en la habitación?

Kiujn vi vidas? - ¿A quiénes ve Ud.? Al pronunciar kiujn, recuerde que el acento permanece sobre al anteúltima vocal: kí-ujn.

Kio estas sur la tablo? - ¿Qué hay sobre la mesa?

Kion vi vidas sur la tablo? - ¿Qué ve Ud. sobre la mesa?

ŜATI. Note que ŝati es verbo transitivo, como apreciar; *mi ŝatas Petron* - yo aprecio a Pedro. *Malŝati* es despreciar, sentir disgusto: *mi malŝatas tiun homon* - yo desprecio a ese hombre; *mi malŝatas la tabakon* - me disgusta el tabaco.

AL es una preposición que traduce a a, hacia. Se la usa para señalar el complemento directo: *Petro donas floron al Maria.* Sujeto verbo comp. directo prep. comp. indirect. No confunda la preposición al del Esperanto, con la contracción castellana al (=a él), que se traduce al la. *Li iras al la maro* - él va al mar. *Li iras al la montoj* - él va a las montañas.

-U. La terminación -u forma el modo imperativo-volitivo. *LEGU!* - Lee! *Estu gaja; kantu kaj dancu!* - Sé alegre; canta y baila! *Lernu vian lecionon!*

6-a Leciono

- Kiu tago estas **hodiaŭ**?
- Hodiaŭ estas **sabato**.
- Kiu tago estis **hieraaŭ**?
- Hieraaŭ estis **vendredo**.
- Ĉu vi estas infano?
- Ne, mi ne estas infano, mi estas fraŭlo.

Hieraaŭ mi estis en la razejo. Tie laboras la razisto. Li razis mian **barbon** per **razilo** kaj **tondis** miajn **harojn** per **tondilo**. Li ankaŭ **kombis** min per **kombilo**.

Kie mi estis hieraaŭ?
Ĉu vi ankaŭ vizitis hieraaŭ la raziston?
Per kio laboras razisto?
Kion li faras?
Ĉu vi legis hodiaŭ la ĵurnalon?
Kion vi faris hieraaŭ?

Apud la razejo estas la panejo. Tie laboras la panisto. Li **vendas** panon kaj **kukojn**.

Ĉu vi ŝatas kukojn? Ĉu la razisto vendas panon? Kiu vendas panon? Kie oni vendas panon?

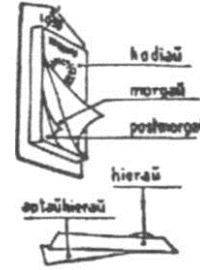
Ĉu la klientoj vendas panon? -Ne, ili **aĉetas** panon.
Ĉu vi aĉetas panon? Ĉu vi aĉetis aŭtomobilon?

Mi sentas apetiton. Me deziras manĝi panon, sed la pano estas granda, mi ne povas manĝi ĝin, mi devas ĝin **tranĉi**.

-Ĉu vi tranĉas panon per tondilo?

-Ne, mi tranĉas ĝin per **tranĉilo**, kaj per **segilo** mi tranĉas **lignon**.

Ĉu vi povas segi lignon per kombilo?

Hodiaŭ estas sabato kaj **morgaŭ** estos **dimanĉo**. Morgaŭ mi vizitos la Esperanto-**Klubon**. Tie mi **trovos** amikojn kaj parolos kun ili. Mi ankaŭ rigardos la internaciajn **revuojn**.

Ĉu vi venos kun mi morgaŭ?

Kiujn mi trovos tie?

Kion mi faros?

Kion mi rigardos?

Hodiaŭ estas sabato, hieraaŭ estis vendredo, antaŭhieraaŭ estis **ĵaŭdo**.

Kiu tago estis antaŭhieraaŭ?

Morgaŭ estos dimanĉo kaj postmorgaŭ estos **lundo**.

Ĉu vi laboros morgaŭ?

Ĉu dimanĉo estas bela tago?

Kion vi faros postmorgaŭ? Ĉu vi vizitos vian amikon?

Ĉu via amiko vizitos vin?

Petro diras al Maria: Mi amis, amas kaj amos vin!

Mi kalkulas la fingrojn de mia mano: unu, du, tri, kvar, kvin.

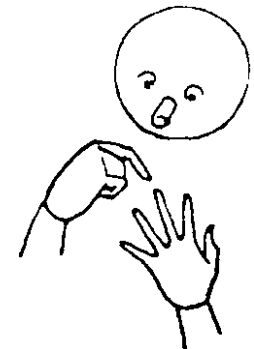
Kalkulu la fingrojn de via dekstra mano.

Ĉu ankaŭ via maldekstra mano havas kvin fingrojn?

Kion tenas la razisto en la dekstra mano? Kion li tenas en la maldekstra?

Ĉu la razisto havas kvin harojn sur la kapo?

Antaŭ la **parko** estas la nova lernejo. Tie la infanoj lernas legi, skribi kaj kalkuli. Ili ankaŭ lernas Geografion kaj Historion.

En moderna segejo la laboristoj segas lignon per elektraj segiloj.

Ĉu vi ŝatas danci en dancejo?

Ĉu vi estas perfekta esperantisto?

Ne, mi ne estas, sed mi estos perfekta esperantisto.

VOCABULARIO

APETITO	<i>APETITO</i>	AĈETI	<i>COMPRAR</i>
BARBO	<i>BARBA</i>	DEZIRI	<i>DESEAR</i>
FINGRO	<i>DEDO</i>	KALKULI	<i>CALCULAR,</i>
HARO	<i>CABELLO,</i>		<i>CONTAR</i>
	<i>PELO</i>	KOMBI	<i>PEINAR</i>
ĴURNALO	<i>PERIODICO</i>	RAZI	<i>AFEITAR,</i>
KUKO	<i>PASTEL,</i>		<i>RASURAR</i>
	<i>TORTA</i>	SEGI	<i>ASERRAR</i>
KLIENTO	<i>CLIENTE</i>	SENTI	<i>SENTIR</i>
KLUBO	<i>CLUB</i>	TONDI	<i>CORTAR</i>
			<i>CON</i>
LIGNO	<i>MADERA,</i>		<i>TIJERA</i>
	<i>LEÑA</i>	TRANĈI	<i>CORTAR</i>
MANO	<i>MANO</i>	TROVI	<i>ENCONTRAR</i>
PANO	<i>PAN</i>	VENDI	<i>VENDER</i>
PARKO	<i>PARQUE</i>	VIZITI	<i>VIZITAR</i>
PORKO	<i>CERDO,</i>		
	<i>PUERCO</i>		
RAZEJO	<i>PELUQUERÍA</i>		
REVUO	<i>REVISTA</i>		
TAGO	<i>DÍA</i>		
DEKSTRA	<i>DERECHA</i>		

La tagoj de la semajno

LUNDO	<i>LUNES</i>	HODIAŬ	<i>HOY</i>
MARDO	<i>MARTES</i>	HIERAŬ	<i>AYER</i>
MERKREDO	<i>MIERCOLES</i>	MORGAŬ	<i>MAÑANA</i>
ĴAUDO	<i>JUEVES</i>		
VENDREDO	<i>VIERNES</i>		
SABATO	<i>SÁBADO</i>	KVAR	<i>CUATRO</i>
DIMANĈO	<i>DOMINGO</i>	KVIN	<i>CINCO</i>

LA INSTRUISTO PAROLAS

-EJ es un sufijo que indica lugar dedicado a algo: *lerni* - aprender, *lernejo* - escuela; *laborejo* - lugar de trabajo, taller; *lavejo* - lavadero; *kafejo* - un café; *pordo* - puerta, *pordisto* - portero, *pordistejo* - portería.

-IL, sufijo que indica instrumento, aparato, utensilio (recuerde utens-ilio): *tranĉi* - cortar, *tranĉilo* - cuchillo; *kombi* - peinar, *kombilo* - peine.

-IS, -OS, son las terminaciones del pasado y futuro respectivamente de todos los verbos.

Mi faris, yo hice - *mi faros*, yo haré.

Vi faris, tú hiciste - *vi faros*, tú harás.

Ni faris, nosotros hicimos - *ni faros*, nosotros haremos.

Unu, du, tri, kvar, kvin. La combinación kv -*kvar, kvin*, es la versión eslava de la forma latina "qv".

VERBOS TRANSITIVOS E INTRANSITIVOS. Si aplicando el método visto en la lección anterior analizamos la frase "Juan duerme en la cama", y preguntamos: ¿Quién duerme?, obtendremos el sujeto: "Juan". Pero si continuamos aplicando nuestro método y preguntamos: "qué es lo que Juan duerme" no hallaremos contestación lógica, y es que la acción de dormir no pasa de Juan; él mismo es el principio y fin de la acción expresada en el verbo. Se dice entonces que estos verbos son intransitivos, y no irán seguidos de complemento directo.

Son también verbos intransitivos - o neutros - *esti, morti, vivi, ekzisti, resti* - ser, estar, morir, vivir, existir, permanecer, y otros que denotan estado o actividad que no sale del sujeto.

7-a Leciono

Kiel vi **fartas**, amiko?

Mi fartas bone, **dankon**, kaj vi?

Mi estas sana, sed mia frato ne fartas bone, li havas gripon.

Ĉu li estas **grave** malsana?

Ne, sinjoro, lia malsano ne estas grava.

Jen du **veturiloj**: unu moderna alia malmoderna; **aeroplano** ĉaro.

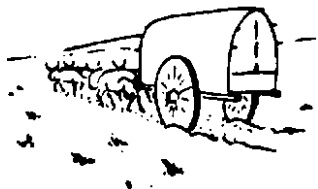

kaj
kaj

Kia estas la aeroplano?

Moderna, **rapida**, **komforta**.

Kia estas la ĉaro?

Kio **movas** la aeroplanon? La motoroj.

Kio movas la ĉaron? La bovoj.

Kiel flugas la aeroplano? Rapide, tre rapide.

Kiel iras la bovĉaro?

Ĉu la modernaj homoj veturas per bovĉaro?

Ĉu vi veturas per aeroplano?

Kiel kantas la kanario? -Bele.

Kiel vi kantas? Kiel vi lernas?

La bela birdo flugas rapide.

Kia estas la birdo? Kiel ĝi flugas?

Ĉu la rapida birdo flugas bele?

Kia estas la birdo? Kiel ĝi flugas?

Petro diras al Maria: "Vi estas bela kiel floro. Viaj kisoj estas dolĉaj kiel mielo. Sed via patro estas forta kiel bovo".

Kie loĝas Karlo?

Li loĝas **proksime** de la parko.

Ĉu vi **ofte** vizitas lin?

Jes, mi vizitis lin antaŭhieraŭ, hieraŭ kaj ankaŭ mi vizitos lin morgaŭ... Mi vizitas lin **ĉiutage**.

Ĉu vi aĉetas ĉiutage ĵurnalon?

Ĉu vi razas vin ĉiutage? Ĉu vi lavas vin ĉiutage?

Mi havas lernolibron, vi ankaŭ havas lernolibron, kaj li, kaj ŝi ankaŭ havas lernolibron. **Ĉiu** lernanto havas unu lernolibron; sur ĉiu seĝo sidas unu lernanto.

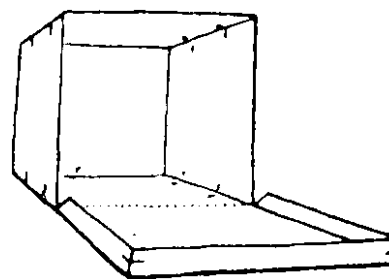
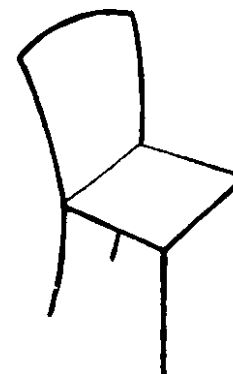
Jen estas seĝo.

-Ĉu **iu** sidas en tiu seĝo?

-Ne, sinjoro, **neniu** sidas sur tiu seĝo.

Ĉu iu lernanto staras? Ne, ĉiuj lernantoj sidas.

Ĉu iu ne komprenas? Ne, sinjoro, ni ĉiuj komprenas.

Jen **skatolo**.

-Ĉu la skatolo estas **plena**?

-Ĉu estas io en la skatolo?

-Ne, la skatolo estas malplena; en la skatolo estas **nenio**.

-Kie estas la libroj, **kajeroj** kaj plumoj?

-**Ĉio** estas sur la tablo.

En la hejmo Maria faras **ĉion**, sed Ana faras nenion.

Dialogo kun infano.
 -Kion vi faras, Roberto.
 -Nenion.
 Kaj vi, Karlo?
 Mi **helpas** Roberton.

-Ĉu vi bone kalkulas? Ĉu vi povas kalkuli la fingrojn de viaj du manoj?
 -Jes, mi povas kalkuli: unu, du, tri, kvar, kvin...
 -Mi helpos vin: ses, sep, ok, naŭ, dek.
 -Tre bone. En la du manoj estas dek fingroj.
 -Kiel respondas la bona lernanto?
 La bona lernanto respondas forte, kuraĝe kaj elegante.

VOCABULARIO

BOVO	BUEY	OFTE	FRECUENTEMENTE
ĈARO	CARRO		
GRIPO	GRIPE	KIEL	COMO, DE QUE MODO
KAJERO	CUADERNO	IO	ALGO, ALGUNA COSA
MIELO	MIEL	IU	ALGUIÉN, ALGUNO-A
SKATOLO	CAJA	ĈIO	TODO
GRAVA	IMPORTANTE, GRAVE	ĈIU	CADA (UNO-A)
KURAĜA	VALIENTE	NENIO	NADA
KOMFORTA	CONFORTABLE	NENIU	NADIE, NINGUNO-A
LASTA	ÚLTIMO	JEN	HE AQUÍ
PLENA	LLENO, COMPLETO	ALIA	OTRO, OTRA
PROKSIMA	PRÓXIMO	UNU	1
RAPIDA	RÁPIDO	DU	2
FARTI	ESTAR DE SALUD	TRI	3
HAVI	TENER, POSEER	KVAR	4
HELPI	AYUDAR	KVIN	5
LOĜI	HABITAR	SES	6
MOVI	MOVER	SEP	7
VETURI	VIAJAR, IR EN VEHÍCULO	OK	8
		NAŬ	9
		DEK	10

LA INSTRUISTO PAROLAS

ADVERBIO. Antes de ir a escuchar a un cantante, deberíamos saber como ese cantante canta. La palabra que habrá de decidirnos es un adverbio: bien, mal, regular. En Esperanto el adverbio termina en -e, que corresponde al final -ente, en que terminan muchos adverbios castellanos: rapide - rápidamente, facile - fácilmente, etc.

La bona sinjorino kantas bele.
La buena señora kanta bellamente.
La bona sinjorino kantas bone.
La buena señora canta bien.

El adverbio consta de una de esas tres preguntas: ¿Cómo? ¿Cuándo? ¿Dónde?, es decir, que hay adverbios de modo (bien), de tiempo (ayer), y de lugar (aquí).

KIEL VI FARTAS? - ¿Cómo se encuentra Ud. de salud? Estas preguntas, como todas las que comiencen por *kiel*, exigen un adverbio como respuesta: *bone*, *nebone*, *malbone* - bien, regular, mal.

Hay en Esperanto algunos adverbios simples, no derivados, que no llevan la terminación -e: *hieraaŭ*, *morgaŭ*.

KIO, KIU, KIE, IO, IU. Seguramente habrá Ud. observado que muchas de esas palabritas tan útiles, como kio, kie, ie, io tienen un marcado aire de familia. Y, en efecto, todas estas palabras y algunos miembros más, forman la importante e imprescindible familia de las palabras correlativas. Esta familia, además, se caracteriza por su armonía; obsérvela formando cuadro:

	Indefi- nidos	Interro- gativos y relativos	Demostra- tivos	Colecti- vos	Negati- vos
Individuo	iu	kiu	tiu	ĉiu	neniu
Cosa	io	kio	tio	ĉio	nenio
Lugar	ie	kie	tie	ĉie	nenie
cualidad	ia	kia	tia	ĉia	nenia

De modo que si *iu* significa individuo indefinido, alguien, alguno, *kiu* será quién, cual; *tiu*, esa, ese, aquel, aquella; *ĉiu*, cada, todo, (*ĉiuj*, todos, todas); *neniu*, nadie, ninguno, ninguna. La serie *ia* la constituyen adjetivos que concuerdan en número y en caso con el sustantivo:

MI MANGĜAS ĈIAN FRUKTON - Yo como toda clase de frutas. La serie *ie* son adverbios de lugar, y con -n final, indican dirección.

Kie vi estas? - ¿Dónde está usted?

Kien vi iras? - ¿Adónde va usted?

La serie *iu* indica individuo o cosa individualizada. Son pronombre y por lo tanto admiten la "j" del plural y la "n" del acusativo.

Tiuj, kiujn vi vidas, estas miaj amikoj.

Esos, que Ud. ve, son mis amigos.

También son pronombres los de la serie *io*, cosa, el objeto (como un todo). No llevarán, por consiguiente, la *j* del plural, pero si podrán llevar la *n* del acusativo.

Tio, kion vi bezonas estas en la skatolo.

Lo (eso) que (lo cual) Ud. necesita está en la caja.

VETURILO es un vehículo. *Aeroplano, ŝipo, ĉaro, biciklo estas veturiloj. Mi veturis per aŭtobuso kun mia amiko. Veturilo= ilo por veturi.*

ESTAS NENIO. En castellano se pueden usar dos negaciones con el mismo fin: no hay nada, no vino nadie, no está en ningún lado. Lógicamente una negación debiera anular a la otra. En Esperanto la lógica queda restablecida: en una oración irá sólo una negación: *estas nenio* - no hay nada, *neniu venis* - no vino nadie, *ĝi (li, ŝi, etc.) estas nenie* - no está en ningún lado, *mi havas nenion* - no tengo nada.

8-a Leciono

-Vi **jam scias** kalkuli la fingrojn de viaj du manoj.

-Ĉu vi povas **nun** kalkuli la fingrojn de la du manoj kaj de la du **piedoj**?

-**Mi ne scias**... Ĉu vi povas helpi min?

-Jes, amiko: dek unu, dek du, dek tri, dek kvar, dek kvin, dek ses, dek sep, dek ok, dek naŭ, dudek.

-**Kiom da** fingroj vi havas?

-Mi havas dudek fingrojn.

-Kiom da lernantoj estas en la klaso?

-En la klaso estas dudek unu (21) lernantoj.

22 dudek du	80 okdek
23 dudek tri	90 naŭdek
29 dudek naŭ	100 cent
30 tridek	101 cent unu
40 kvardek	199 cent naŭdek naŭ
50 kvindek	200 ducent
60 sesdek	1.000 mil
70 sepdek	1.000.000 miliono

Kaj nun ĉu vi povas kalkuli de unu ĝis miliono?

Ni vivas en la jaro mil naŭcent naŭdek naŭ 1999.

Ni vivas en la jaro du mil sep (2007).

Kiom da haroj vi havas sur la kapo?

Ĉu vi povas kalkuli ilin?

Kiom da pordoj, fenestroj, muroj estas en la ĉambro?

Ĉu vi povas lerni Esperanton en unu tago?

Sep tagoj faras unu semajnon.

En unu monato estas kvar semajnoj.

Dek du monatoj faras unu jaron.

En la jaro estas tricent sesdek kvin (365) tagoj.

Ĉu vi parolos en Esperanto post tri monatoj? Ĉu vi parolis Esperanton antaŭ du monatoj?

Lundo estas la unua (1-a) tago de la semajno; mardo estas la dua (2-a), merkredo estas la tria (3-a), ĵaŭdo estas la kvara (4-a), vendredo estas la kvina (5-a), sabato estas la sesa (6-a), kaj dimanĉo estas la **lasta** tago de la semajno.

Ni lernas la okan (8-an) lecionon.

Kiom da tagoj estas en unu semajno, en unu monato, en unu jaro?

Kiom da horoj estas en unu tago? Kiom da monatoj estas en unu jaro?

-Kiom da dentoj vi havas en la buŝo?

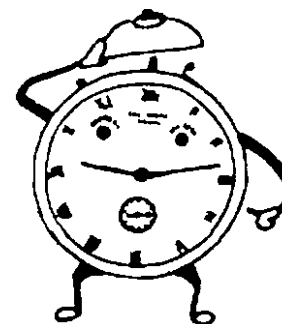
-Mi ne havas dentojn en la buŝo.

Kie estas viaj dentoj?

-Ĉe la dentisto.

ĈU VI **KONAS** MIN? Mi estas tre grava aparato. Mi estas la **mastro** de la moderna homo.

Mi ordonas: laboru, manĝu, venu, dormu, kaj la homo **obeas**. Mi estas la **horloĝo**. Ĉiuj rigardas min. Ĉiuj **aŭskultas** min. Tre ofte en tago **oni aŭdas** la demandon:

iru,

la

KIOMA HORO ESTAS?

Estas la deka horo			Estas la deka kaj tridek.
Estas la deka horo kaj dek kvin minutoj.			Estas la deka kaj kvardek kvin. Estas dek kvin antaŭ la dek unua.

Ĉu vi havas horloĝon? Ĉu vi ofte rigardas vin? Kioma horo estas en via horloĝo?

La horloĝo havas **montrilon** (ilojn por **montri** la horon). Esas unun longa montrilo por montri la minutojn, kaj unu mallonga por montri la horojn.

Kelkaj horloĝoj havas ankaŭ montrilon por montri la sekundojn.

Estas diversaj horloĝoj. Poŝhorloĝo estas horloĝo por la poŝo. Murhorloĝo estas horloĝo, kiu pendas sur la muro. Ĉe la **brako** oni **portas** brakhorloĝon.

La koro de la horloĝo batas: tik, tak, tik, tak... la **tempo** flugas. Kaj miaj amikoj demandas:

KIOM AĜA VI ESTAS?

Mi estas tre juna; mi estas unujara.

Mi trinkas nur la patrinan **lakton**.

Mi estas grandaĝa (multjara) homo, mi estas naŭdekjara.

Mi trinkas nur bovinan lakton.

Kiom aĝa vi estas? Kiom aĝa estas via patro? Kiom aĝa estas la elefanto de la zoologia parko? Ĉu vi ofte respondas "mi ne scias"?

Jen bona konsilo:

Kalkulu en Esperanto. Kalkulu la domojn, la pordojn, la fenestrojn, la arbojn, la librojn. Praktiko kaj ripetado, jen la sekreto.

VOCABULARIO

AĜO	EDAD	BATI	BATIR, GOLPEAR
APARATO	APARATO	DEMANDI	PREGUNTAR
BRAKO	BRAZO	KONI	CONOCER
BUŜO	BOCA	MONTRI	MOSTRAR
DENTO	DIENTE	OBEI	OBEDECER
HORLOĜO	RELOJ	PORTI	LLEVAR
HORO	HORA	SCII	SABER
JARO	AÑO	VENI	VENIR
KAPO	CABEZA	KIOM	CUANTO
KLASO	CLASE	NUR	SOLAMENTE
LAKTO	LECHE	JAM	YA
MASTRO	AMO, PATRÓN	DEK UNU	11
MINUTO	MINUTO	DEK DU	12
MURO	MURO	DEK TRI	13
MONATO	MES	DEK	14
		KVAR	
PIEDO	PIE	DEK	15
		KVIN	
SEKUNDO	SEGUNDO	DEK SES	16
SEMAJNO	SEMANA	DEK SEP	17
TEMPO	TIEMPO	DEK OK	18
DIVERSA	DIVERSO	DEK NAŬ	19
AŬDI	OIR	DUDEK	20
AŬSKULTI	ESCUCHAR	DUDEK	21
		UNU	

LA INSTRUISTO PAROLAS

DA traduce a *de* después de una expresión de cantidad o medida: *kilogramo da pano* - un kilo de pan, 10 litroj da vino - 10 litros de vino. *Li trinkas tason da kafo* (él no bebe la taza misma, sino la cantidad de café contenida en la taza).

$$\text{Dek du} = 10 + 2 = 12$$

$$\text{Dudek} = 2 \times 10 = 20$$

$$\text{Dudek du} = 2 \times 10 + 2 = 22$$

Cuando los números se suman, se escriben separados; cuando éstos se multiplican, se escriben juntos.

ĈE - en ese lugar, en lo de, en casa de, cabe: *Hieraŭ mi manĝis ĉe Petro, sidi ĉe tablo* - sentarse a la mesa, *ĉeesti* - asistir, estar presente, *mi ĉeestis la batalon* - yo asistí a la batalla.

ONI es el pronombre indefinido se, uno: *oni ofte aŭdas la demandon...* - a menudo se oye la pregunta..., *oni diras* - se dice, *oni ne scias kion fari* - uno no sabe qué hacer.

KIOM AĜA VI ESTAS? - ¿Qué edad tiene usted? (literalmente, ¿de cuanta edad es usted?) También se suele preguntar *Kiom jara vi estas?* - ¿Cuántos años tiene usted? (¿de cuántos años es usted?) *Mi estas dudek-ses-jara* - tengo veintiséis años (soy de veintiséis años). Porque los años es difícil tenerlos y detenerlos.

MI NE SCIAS. Si tiene dificultad para pronunciar la *sc*, trate de acostumbrarse uniendo la *s* a la vocal anterior: *mi nes-cias*.

KIOMA HORO ESTAS? Para preguntar la hora añadimos al terminación a del adjetivo a *kiom* - "cuánta" hora es? - *Estas la tria horo kaj dek minutoj* - son las tres horas (es la tercera

hora) y diez minutos. En el lenguaje corriente, suele suprimirse, como en castellano, *horo y minuto: estas la tria kaj dek*.

ADJETIVOS ORDINALES son los que expresan el orden en que están colocadas las cosas; primero, segundo, etc., que se forman agregando la terminación **a** a los numerales simples, y los usamos siempre al referirnos a cosas que siguen en orden: las horas del día, los días del mes, las páginas del libro, etc.: *la 1-a de majo* - el 1º de mayo, *la dua (2-a) paĝo* - la segunda página, *la dudek-sepa paĝo*... Aquí en castellano abandonamos el uso lógico del ordinal y decimos "la página veintisiete", en lugar de la "página vigésima séptima", por resultar pesado el uso de los ordinales en castellano.

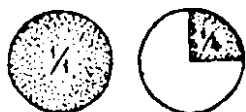
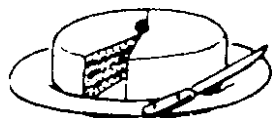
9-a Leciono

Rigardu la belan **torton**! Ĝin faris Maria el **faruno**, **ovoj**, sukero, **butero**, k.t.p. En la **mezo** estas ruĝa ĉerizo.

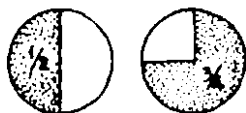
Ĉu vi ŝatas torton kun kremo kaj ĉokolado? Ĝi havas belan aspekton, **ĉu ne?**

Ĉu vi povas **manĝi** tutan torton?

Ne, sinjoro, mi povas manĝi **nur pecon**; unu **kvaronon** (1/4) de la torto.

Ĉu vi, fraŭlino, deziras manĝi alian kvaronon? **Ĉu jes?**

Mi, la instruisto, ankaŭ manĝos pecon, kaj la lastan kvaronon ni **lasos** por Petro, kiu **ankoraŭ** ne venis al la klaso.

Do, ni povas ankaŭ diri: La deka (horo) kaj kvarono (da horo), la deka kaj duono, la deka kaj tri kvaronoj aŭ kvarono antaŭ la dek-unua.

Karlo estas 20-jara. Roberto estas 40-jara. Do, la aĝo de Karlo estas la duono de la aĝo de Roberto.

La aĝo de Roberto estas la duoblo de la aĝo de Karlo. 40 estas la duoblo de 20.

Kiom estas la duoblo de 6, de 5, de 10?

Vi estas bona knabo, mi donos al vi duoblan **porcion** da kuko. Mi donos al vi parton duoble grandan.

9 estas la trioblo de 3. 100 estas la dekoblo de 10.

Kiom estas la dekono de 100?

Unu centavo estas la centono de unu peso.

Jen tri utilaj kaj simpatiaj bestoj.

-Ĉu via hundo dormas sub via lito?

-Jes, **kelkfoje** ĝi dormas tie.

-Ĉu bovo povas dormi sub via lito?

-Ne, la bovo estas tro granda; la bovo estas pli granda ol la hundo.

Kaj elefanto estas pli granda ol bovo, ĝi ankaŭ estas pli forta. Sed la bovo kaj la bovino estas pli utilaj por ni ol la elefanto. El la bovino ni tiras la bonan, **nutran** lakton.

El la tri bestoj, kiujn ni vidas sur la bildo, la elefanto estas la **plej** granda. Sed la plej granda el ĉiuj bestoj estas la baleno.

Kanario kantas pli bele ol kokino, sed la ovoj de la kokino estas pli grandaj ol tiuj (la ovoj) de la kanario.

Petro diras: La plej bela knabino de la mondo estas Maria. Ŝi ankaŭ estas la plej bonkora kaj ŝi faras la plej bongustajn tortojn kun ĉerizo en la mezo.

Ĉu vi estas la plej bona lernanto de la klaso?

Kiu estas la plej alta monto en la mondo?

Kiu estas la plej granda rivero en Ameriko?

Kiu laboras pli, vi aŭ via frato?

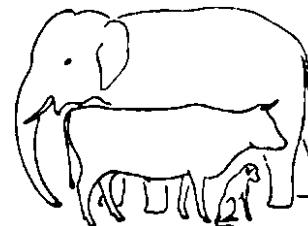
Ĉu Esperanto estas pli facila ol latino?

Esperanto estas la plej facila lingvo.

Sinjoro, mi faras al vi malfacilan demandon: Ĉu la viroj estas pli inteligentaj ol la virinoj?

Kion vi **opinias**? Ĉu vi **kuraĝos** diri vian opinion?

-Ĉu vi deziras **iom** da teo kun lakto por trinki kun la torto?

-Jes, sed ne donu al mi **tiom** multe! Mi deziras trinki nur **iomete** da teo.

-Ĉu vi deziras pli da teo ol da lakto?

-Doni al mi duonon kaj duonon: tiom da teo **kiom** da lakto.

Mi parolas Esperanton, ŝatas la pacon kaj la kunlaboron inter la diversaj **popoloj**. Vi ankaŭ parolas la internacian lingvon kaj deziras la pacon. Ni havas la **saman ideon**. Ni estas **samideanoj** (=anoj -membroj- de la sama ideo).

La personoj, kiuj parolas la saman lingvon, estas samlingvanoj. La homoj kiuj loĝas en la sama lando, estas samlandanoj. En Ameriko loĝas la amerikanoj.

Kie loĝas la afrikanoj? Kiuj loĝas en Eŭropo?

Ĉu vi kaj via patro loĝas en la sama domo?

LAKTO POR URBANOJ

Urbano - Kiom da lakto vi ricevas ĉiutage de via bovino?

Kampano - Dek litrojn.

Urbano - Kaj kion vi faras per la lakto?

Kampano - Tri litrojn mi bezonas por mia familio kaj dek du litrojn mi vendas en la urbo.

VOCABULARIO

BUTERO	<i>MANTECA,</i> <i>MANTEQUILLA</i>	KURAĜA	<i>VALIENTE</i>
ĈERIZO	<i>CEREZA</i>	NUTRA	<i>NUTRITIVO</i>
FARUNO	<i>HARINA</i>	SAMA	<i>MISMO,</i> <i>IGUAL</i>
IDEO	<i>IDEA</i>	SIMPATIA	<i>SIMPÁTICO</i>
KNABO	<i>MUCHACHO</i>	TUTA	<i>TOTAL</i>
KREMO	<i>CREMA</i>	UTILA	<i>ÚTIL</i>
LANDO	<i>PAÍS</i>	LASI	<i>DEJAR</i>
OVO	<i>HUEVO</i>	OPINII	<i>OPINAR</i>
MEZO	<i>MEDIO,</i> <i>CENTRO</i>	RICEVI	<i>RECIBIR</i>

PACO	<i>PAZ</i>	ANKORAŬ	<i>TODAVÍA,</i> <i>AUN</i>
PECO	<i>PEDAZO</i>	IOM	<i>ALGO,</i> <i>ALGUNA</i> <i>CANTIDAD</i>
POPOLO	<i>PUEBLO</i>	TIOM	<i>TANTO</i>
PORCIO	<i>PORCIÓN</i>	DUM	<i>DURANTE</i>
TORTO	<i>TORTA</i>	AŬ	<i>O, U</i>

LA INSTRUISTO PAROLAS

-ON. Este sufijo forma los números partitivos: *duono* - un medio, *okono* - un octavo [*Okono* - octavo (fracción), *oka* - octavo (ordinal)].

MEZO - DUONO no deben confundirse. *Mezo* es el medio, el lugar que señala la mitad: *tagmezo* - medio día (las 12 hs.), mientras que *duontago* es la mitad el día (de 6 a 12 hs.) *Mi laboris dum duontago: de la oka ĝis tagmezo* - Trabajé medio día; de las ocho hasta medio día (las 12 hs.). *Mezeŭropo* - Europa central. *Mezepoko* - edad media.

-OBL forma los múltiplos: *duobla* - doble, *duoblo* - el doble, *duoble* - doblemente.

PLI OL, MALPLI OL - (más que, menos que) son los comparativos: *la viroj estas pli fortaj ol la virinoj* - los hombres son más fuertes que las mujeres, *la virinoj estas malpli fortaj ol la viroj* - las mujeres son menos fuertes que los hombres. *Pli malpli* - más o menos.

LA PLEJ, LA MALPLEJ - (el, la) más, (el, la) menos, son los superlativos relativos. *Pli ol* compara con otra u otras cosas, *la plej* compara con todas: *Petro estas pli bona lernanto ol Karlo* - Pedro es mejor alumno que

Carlos. *El ĉiuj lernantoj Roberto estas la plej bona* - de todos los alumnos Roberto es el mejor.

EL SUPERLATIVO ABSOLUTO se forma con el adverbio *tre* - muy: *Ŝi diris al mi tre afablajn vortojn* - ella me dijo palabras muy amables, *li laboras tre rapide* - él trabaja muy rápido (rápidamente).

EL - de, de entre (con idea de extracción, de salida): *preni el la poŝo* - sacar del bolsillo, *unu el vi* - uno de vosotros. Se usa también esta preposición para indicar material con que está hecha una cosa: *glaso el vitro* - vaso de vidrio. Usado como prefijo, indica salida, movimiento de dentro hacia afuera: *iri* - ir, *eniri* - entrar, *eliri* - salir, *spiri* - respirar, *enspiri* - inspirar, *elspiri* - espirar.

DO - pues, luego; por consiguiente: *li ne ricevis la leteron, do li ne venis* - él no recibió la carta, por consiguiente no vino. *Ĉu vi ŝatas la torton? Ĉu jes? Manĝu do!* - ¿Te gusta la torta? ¿Sí? ¡Come pues!

ĈU NE? - ¿No es así? ¿no? *Morgaŭ vi venos, ĉu ne?* - mañana vendrá Ud. ¿no es así?

AŬ es la conjunción o, u: *Ĉu vi trinkos teon aŭ kafon?* ¿Beberás té o café?, *jes aŭ ne?* ¿sí o no?

IOM indica cantidad indefinida, algo. Pero en el lenguaje corriente se usa *iom* para señalar una pequeña cantidad: *donu al mi iom da supo* - déme un poco (algo) de sopa. *Iom post iom* - poco a poco.

KELKFOJE = *kelkaj fojoj* - a veces, alguna vez.

-AN, sufijo que indica el miembro de una colectividad, el adepto, el habitante: *Kristo, kristano* - cristiano, *amerikano, akademiano* - miembro de la academia, *urbano* - habitante de

una ciudad, *kamparano* - campesino, habitante de la campiña.

10-a Leciono

En la 8-a leciono ni parolis **pri** diversaj horloĝoj. Kaj ni **forĝesis** pri grava membro de la horloĝa familio. Ni forĝesis pri la **vekhorloĝo**. Ĝi estas **mekanika** koko. La koko vekas la kokinojn. Kaj la vekhorloĝo vekas la homojn en la **mateno**.

Kio vekas vin matene (=en la mateno), ĉu koko aŭ vekhorloĝo? Ĉu via patrino vekas vin? Ĉu la vekhorloĝo estas simpatia aparato? Ĉu vi ŝatas ĝian **muzikon**?

Kiam mi aŭdis la belan muzikon de mia mekanika koko mi saltas el la lito, lavas min, **vestas** min (mi surmetas miajn vestojn), matenmanĝas kaj iras rapide al la laboro. Tie mi **salutas** miajn kamaradojn: **Bonan tagon!** La dekdua horo estas la mezo de la tago aŭ tagmezo. **Tiam** mi faras **paŭzon** en mia laboro kaj **tagmanĝas** kun bona apetito. Post la tagmezo (=post-tagmezo) mi **denove** laboras **ĝis** la **vespero** (18-a aŭ 19-a horo). Tiam mi iras al mia **hejmo** por **ripozi** kaj **vespermanĝi** kun mia familio. **Dum** la vespero, mi kelkfoje iras al la teatro, **kinejo** aŭ vizitas la Argentinan Esperanto-Ligon. Kiam mi eniras mi salutas: Bonan vesperon, samideanoj! Kiam mi **foriras** de la **societo** mi diras **bonan nokton** al miaj bonaj amikoj kaj iras dormi. **Je noktomezo** (24-a horo) mi jam kuŝas en mia **mola** lito. Kia granda invento estas la lito! Bonan dormon!

Matene oni matenmanĝas.
Tagmeze oni tagmanĝas.
Vespere oni vespermanĝas.
-Je kioma horo vi matenmanĝas?

-Mi matenmanĝas je la sepa.

Je kioma horo vi tagmanĝas? Je kioma horo vi vespermanĝas? Ĉu vi vespermanĝas kun via familio? Ĉu vi ŝatas matenmanĝi en la lito? Kion vi faras en la mateno? Ĉu vi legas la ĵurnalon? Ĉu vi faras sporton?

Ĉu vi **banas** vin? Ĉu vi kantas en la banĉambro? Ĉu vi loĝas proksime de via laboro? Ĉu vi iras **piede** aŭ vi veturas? Ĉu vi povas sidi en la aŭtobuso?

Kion la homoj faras dum la tago? Kion ili faras dum la nokto? Dum vi dormas, aliaj homoj laboras. Kiam vi dormas? Kiam vi promenas? Ĉu vi ŝatis la supon kiam vi estis infano? Ĉu vi vizitos dancejon kiam vi estos tre maljuna?

Ĉu vi **iam** estis en Afriko?
Ne, sinjoro, mi **neniam** estis tie.
Ĉu vi jam manĝis **bifstekon** de elefanto?
Ne, mi neniam manĝis tion.

Mia patro ĉiam (=en ĉiu momento, en ĉiu tempo) estas gaja, neniam li estas malgaja. Li ĉiam diras: "**Menso** sana en korpo sana kaj gaja koro en sana korpo".
Mi **gratulas** vian patron.

Kia estas via koro? Ĉu vi ankaŭ estas ĉiam gaja? Ĉu via instruisto ofte gratulas vin?

En la ĝardeno Maria diris al Petro: Ĉu vi ĉiam amos min? Ĉu vi memoros ĉiam pri mi?" -"Jes, mia kara" -respondis Petro- " Mi ĉiam amos vin kaj neniam mi forĝesos vin."

Ĉu ankaŭ vi ŝatas promeni en parko sub la steloplana ĉielo kaj diri dolĉajn vortojn?

Dum la nokto la manoj kaj piedoj, la korpo ripozas. La koro ne ripozas: ĝi ĉiam funkcias. Dum la homo vivas la koro neniam **haltas**.

En la mateno **unue** (1-e) mi lavas min, **due** (2-e) mi vestas min kaj **trie** (3-e) mi matenmanĝas.

Dialogo

-Bonan tagon, amiko, ĉu vi memoras pri mi?

-Vi tute eraras: Unue la tago ne estas bona, due mi ne estas via amiko kaj trie mi ne deziras memori pri vi.

Kion vi faras unue en la mateno? Kion vi legas unue en la ĵurnalo?

TRO MALALTA HOTELO

Vojaĝanto. -Kiom kostas ĉambro en via hotelo?

Hotelisto. -En la unua **etaĝo** 60 pesojn, en la dua 50 pesojn, en la tria 40 pesojn kaj en la kvara 30 pesojn.

Vojaĝanto. -Ĉu vi ne havas pli da etaĝoj?

Hotelisto. -Ne, sinjoro.

Vojaĝanto. -Do, via hotelo estas **tro** malalta por mi.

Ĉu vi ŝatas la proverbojn?

Kiom da kapoj, tiom da gustoj = Kiom da kapoj, tiom da opinioj.

Plej bone ridas kiu laste ridas.

Pli bona estas afabla **vorto**, ol granda torto.

VOCABULARIO

BIFSTEKO	BISTEC, BIFE	FORGESI	OLVIDAR
ETAĜO	PISO 1°, 2°, ...	FUNKCII	FUNCIONAR
FAMILIO	FAMILIA	GRATULI	FELICITAR, GRATULAR
HOTELO	HOTEL	HALTI	HACER ALTO, DETENERSE
KAMARADO	CAMARADA	KOSTI	COSTAR
KINEJO	CINE	RIDI	REIR
KOKO	GALLO	RIPOZI	REPOSAR
KORPO	CUERPO	SALUTI	SALUDAR
MATENO	MAÑANA	VEKI	DESPERTAR
MEKANIKO	MECÁNICA	IAM	ALGUNA VEZ
MEMBRO	MIEMBRO	KIAM	CUANDO
MENSO	MENTE	TIAM	ENTONCES
MUZIKO	MÚSICA	ĈIAM	SIEMPRE
PAŬSO	PAUSA, INTERVALO	NENIAM	NUNCA
VESPERO	HORAS VESPERTINAS	TRO	DEMASIADO
VORTO	PALABRA, VOCABLO	DUM	DURANTE
MOLA	BLANDO, MUELLE	DENOVE	NUEVAMENTE
		VESTO	VESTIDO EN GENERAL
		SUBVESTO	ROPA INTERIOR

LA INSTRUISTO PAROLAS

BONAN TAGON lleva la **n** del acusativo por ser el complemento directo de *mi deziras*: *Mi deziras al vi bonan tagon* - le deseo a usted un buen día. (Le deseo ¿qué cosa? - un buen día. Lo mismo ocurre *con bonan nokton* - buenas noches, *feliĉan feston* - felices fiestas,

bonan apetiton - buen provecho (=buen apetito), *dankon* - gracias (va en singular).

VESPERO es la parte del día opuesta a la mañana, entre la caída del sol y media noche. Eso que en castellano llamamos la parte vespéral o vespertina del día. De acuerdo a la costumbre de varia lenguas, se dice en Esperanto *bonan vesperon* al encontrarse con otros y *bonan nokton* al retirarnos.

PRI es una preposición que significa acerca de, concerniente a, sobre: *la profesoro parolis pri moderna literaturo* - el profesor habló sobre literatura moderna. *Pri tio mi ne volas paroli* - acerca de eso yo no quiero hablar.

PIEDE, MANE significan pedestremente, manualmente. Pero estos adverbios son poco usados quizás por demasiado largos y los reemplazamos por los modos adverbiales "a pie", "a mano".

Matene, tage, nokte y otros muchos ya no tienen equivalente en castellano y debemos decir "por, en, durante la mañana", etc. También en Esperanto podemos usar modos adverbiales: *dum la mateno* (=matene). No confunda *tage* - de día (durante el día) con *ĉiutage* - diariamente, cada día: *Mi laboras nokte* (=dum la nokto) - yo trabajo de noche, *mi laboras ĉiunokte* - yo trabajo todas las noches. Otros adverbios: *hejmo* - hogar, *hejma* - hogareño, *hejme* - en el hogar, en la casa: *esti hejme* - estar en casa. Hay algunos adverbios simples - no derivados - que no levan la terminación **e**: *hieraŭ, morgaŭ, nun* - ahora, *for* - lejos.

FOR significa alejamiento: *iri* - ir, *foriri* - marcharse, *forkuri* - alejarse corriendo, *forflugi* - alejarse volando. *Li loĝas for de la urbo* - él habita fuera de la ciudad, *la fora sudo* - el lejano sud, *for!* - fuera! *For de l' okuloj, for de la koro* - lejos de los ojos, lejos del corazón.

UNUA, UNUE, UNUO. Los números cardinales pueden convertirse en adjetivos: *unu* (1), *unua* (1-a) - primero; adverbios: *unue* (1-e.) - primeramente, en primer lugar, *trie* - en tercer lugar, etc. O en sustantivos: *unu* - la unidad, *duo* - un par, *trio* - un grupo de tres, un trío, *deko* - una decena, *dekduo* - docena, *cento* - centena, *milo* - millar.

PREPOSICIONES. *Al, en, sur, sub, el, kun, de, da, pri* son preposiciones, así llamadas porque preceden al nombre o pronombre. El buen uso de las preposiciones es muy importante, puesto que relacionan las palabras entre sí: el libro está sobre la mesa, el perro está bajo la mesa.

Los nombres y pronombres que siguen a una preposición, no llevan **n** del acusativo, pues la relación está ya señalada por la preposición: *Mi trinkas kafon kaj lakton. Mi trinkas kafon kun lakto. Mi aĉetis dek pomojn* - yo compré diez manzanas, *mi aĉetis dekon da pomoj* - yo compré una decena de manzanas. Las preposiciones son invariables; no cambian de forma.

11-a Leciono

La seĝo staras malproksime.

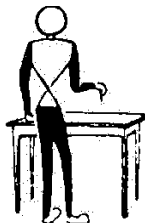
Petro **montras** per la fingro kaj diras: Tio estas seĝo.

La seĝo staras tie. Tie estas la seĝo.

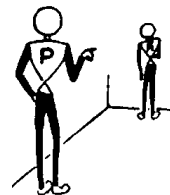

Petro staras apud la tablo kaj diras: Tio ĉi (=ĉi tio) estas tablo. La tablo estas ĉi tie (=tie ĉi). Tie ĉi staras la tablo.

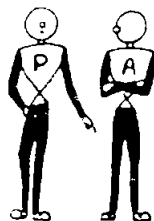
Kion montras Petro? Per kio li montras? Ĉu iu sidas sur la seĝo?

Alberto staras malproksime de Petro. Petro montras lin per la fingro kaj diras: Alberto estas tie. Tiu sinjoro, kiu staras tie, estas Alberto.

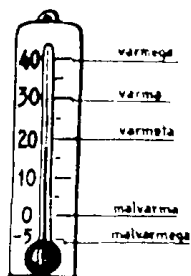
Petro kaj Alberto staras apude. Petro parolas: Alberto estas ĉi tie. Tiu ĉi sinjoro estas Alberto. Tiu ĉi sinjoro, kiu staras apud mi, estas Alberto. Ĉu vi konas lin? Kiu montras Alberton? Kiun montras Petro? Kie estas Alberto? Ĉu tiu ĉi leciono estas la dua?

TIE, TIU, TIO - malproksime.

TIE ĈI, TIU ĈI, TIO ĈI - proksime.

Ĉu vi konas tiun ĉi aparaton? Ĝi estas la termometro.

Ĝi pendas sur la muro kaj montras la temperaturon en la diversaj partoj de la jaro.

20 gradoj estas tre agrabla temperaturo; estas **varmeta**.

Sed 30 gradoj estas jam alta temperaturo. Ni malfermas pordojn kaj fenestrojn.

40 gradoj estas jam tre alta temperaturo, **altega** temperaturo. Tiam la **nudistoj** estas feliĉaj.

Tre agrabla temperaturo estas 15 gradoj; estas malvarmeta vetero.

Kiam la termometro montras **nulon** (0), tiam ni fermas pordojn kaj fenestrojn; estas malvarme.

Ofte dum vintraj matenoj, la termometro montras kelkajn gradojn sub nulo. Tiam la nudistoj estas malfeliĉaj. Ĉu vi ŝatas forlasi la varman liton en tiaj malvarmegaj matenoj?

Li ridas.

Sana homo ofte ridas.

Li ridegas.

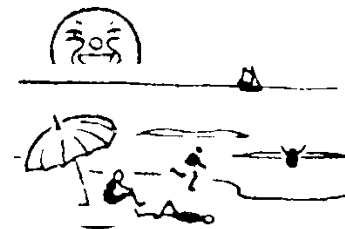
Li estas tre gaja, li **laŭte** (=forte) ridas, li ridegas.

Li ridetas.

Li estas ĝoja, li ridetas.

Li vidas belan fraŭlinon, li afable ridetas. La rideto malfermas la koron.

Proksime de Montevideo estas malgranda monto; ĝi estas nur monteto.

Amazono estas riverego. Nov-Jorko estas urbego.

Bonan vesperon, amikoj. Kia estas la **vetero** hodiaŭ?

Dum la monato februaro, en Sudameriko, la vetero estas varma, estas **somero**. Sed en Eŭropo, februaro estas malvarma monato, tie estas **vintro**.

Somero kaj vintro estas partoj (sezonoj) de la jaro. La aliaj du sezonoj estas **printempo** kaj **aŭtuno**.

Dum printempo la ĝardenoj floras, la birdoj **ĝoje** kantas kaj faras komfortajn **rondajn** hejmojn. La koro de la junaj viroj (**junuloj**) kaj la koro de la junaj virinoj (junulinoj) forte batas. Ili facile amas dum la printempo. Agrabla, sed danĝera sezono!

La suno forte brilas en la somero. Estas varme. Kelkfoje estas varmege. La viroj portas malpezajn vestojn.

La vestoj de la fraŭlinoj estas ankaŭ malpezaj, mallongaj kaj... tre interesaj. Oni trinkas malvarman **bieron**.

Somere multaj homoj **ferias**, kelkaj iras al la maro, aliaj iras al la montoj kaj aliaj restas hejme... Tiam estas tre agrable naĝi en la maro, en rivero aŭ en banĉambro. For la vestojn! Vivu la blua maro kaj la freŝa ombro!

Poste venas la aŭtuno. Dum aŭtuno estas multaj fruktoj, sed la arboj iom post iom perdas la foliojn. La flavaj folioj **falas** kaj kuŝas sur la tero. Kiam la aŭtuna vento **blovas**, la folioj dancas kaj flugas. La birdoj forflugas al pli varmaj landoj. Tiu ĉi estas la malĝoja sezono.

Kaj jen venas la malvarma vintro. Dum tiu ĉi sezono la arboj estas **nudaj**, sed la homoj surmetas multajn dikajn lanajn vestojn, **surtutojn**. Dum la malvarmaj vintraj vesperoj estas **agrabla** sidi apud la gaja, brila fajro.

Blanka **neĝo** ofte falas kaj blovegas malvarma **suda** vento. Tiam la vetero estas malvarmega. Dum vintro la **nazoj** estas ruĝaj.

Estas la sezono de la **naztukoj**. Kelkaj personoj faras vintrajn sportojn sur la neĝo. Por la riĉaj homoj (=riĉuloj), ĉiuj sezonoj estas bonaj. Por malriĉuloj kaj birdetoj, vintro estas **kruela** sezono. Pluvo, vento, neĝo; kia vetero!

Kia estis hieraŭ la vetero? En kiu sezono ni estas nun? Kia estas la vetero dum julio en tiu ĉi lando? Kiu sezono estas, por vi, la plej bela? Kiam la junaj (ankaŭ nejunaj) koroj forte batas?

Kiam estas varmege? Kion vi faras dum viaj ferioj? Ĉu vi scias naĝi?

Ĉu vi ŝatas trinki varman ĉokoladon dum somero? Kia estas la somero?

Kiam vi portas surtuton? Kia estas la vintro?

Dum printempo la tagoj kaj noktoj estas **egalaj** (=). La tagoj estas **tiel** longaj **kiel** la noktoj. Dum somero la tagoj estas pli longaj ol la noktoj. Ankaŭ en aŭtuno la noktoj estas tiel longaj kiel la tagoj. Sed en la vintro la noktoj estas pli longaj; ili estas pli longaj ol la tagoj. Dum printempo la vetero estas **nek** varma nek malvarma; ĝi estas varmeta aŭ malvarmeta.

Kiam la tagoj estas pli longaj ol la noktoj?

Kiam ili estas egallongaj? Ĉu vi estas tiel alta kiel via patro?

La infanetoj estas agrablaj kiam ili ridas aŭ ridegas, sed tre ofte ili ploras kaj ploregas kaj tiam ili ne estas agrablaj. La sanaj infanoj ofte ridas: ili esta **ridemaj**. La malsanaj infanoj estas ankaŭ ploremaj.

Persono, kiu multe legas estas legema (li sentas **inklinon** legi).

La junuloj estas sportemaj. La plenaĝuloj **emas** sidi kaj **babili** kun amikoj.

Ĉu vi estas legema, skribema, vojaĝema, demandema, babilema, dormema, laborema? Kian emon vi havas?

La legemulo (=legema homo) neniam perdas tempon; ĉiam havas ion por fari: legi. Kiam la vetero estas malbona la legemulo ne perdas la tempon; li sidas kaj legas interesan libron.

Kion vi faras dum pluva vetero?

Tiu ĉi libro **konsistas** el 20 lecionoj. Tiu ĉi leciono estas la dek-unua. Vi, do, **jam** lernis la duonon de la libro. Vi estas duonesperantisto.

VOCABULARIO

AŬTUNO	OTOÑO	AGRABLA	AGRADABLE
FAJRO	FUEGO	DANĜERA	PELIGROSO
FERIO	FERIADO, VACACIONES	EGALA	IGUAL
FOLIO	HOJA	KRUELA	CRUEL
GANTO	GUANTE	NUDA	DESNUDO
GRADO	GRADO	RIĈA	RICO

LANO	LANA	MONTO	MONTE, MONTAÑA
NAZO	NARIZ	BABILI	CHARLAR
NEĜO	NIEVE	PERDI	PERDER
NULO	CERO	FALI	CAER
PERSONO	PERSONA	ĜOJI	REGOCIARSE
PRINTEMPO	PRIMAVERA	KONSISTI	CONSISTIR
SEZONO	ESTACIÓN	PERDI	PERDER
SPORTO	DEPORTE	PLUVO	LLUVIA
SUDO	SUR	PLORI	LLORAR
SURTUTO (SUR- TUTO)	SOBRETUDO	PREFERI	PREFERIR
TEMPERATURO	TEMPERATURA		
VETERO	TIEMPO, ESTADO, ATMOSFÉRICO	La monatoj	Los meses
VINTRO	INVIERNO	JANUARO	ENERO
VESTO	ROPA	FEBRUARO	FEBRERO
TIA	TAL	MARTO	MARZO
		APRIL	ABRIL
		MAJO	MAYO
		JUNIO	JUNIO
		JULIO	JULIO
		AŬGUSTO	AGOSTO
		SEPTEMPRO	SEPTIEMBRE
		OKTOBRO	OCTUBRE
		NOVEMBRO	NOVIEMBRE
		DECEMBRO	DICIEMBRE

LA INSTRUISTO PAROLAS

PLUVAS, NEĜAS. Sin duda habrá usted observado que en Esperanto, debido a la simplicidad de sus verbos, éstos deben ir siempre acompañados de sujeto - como en inglés o francés -: Leo un libro - *Mi legas libron*. Pero van sin sujeto, como en castellano, los verbos impersonales como *pluvas, neĝas*. Tampoco llevan sujeto el imperativo de la segunda persona: *venu!* - ven! Ne faru tion! - no hagas eso!

UL. Este sufijo indica al ser caracterizado por lo que expresa la raíz: *junulo* - un joven (un individuo joven), *junulino* - una joven, *riĉulo* - un rico, *malriĉulo* - un pobre, *maljunulo* - un viejo, *mamulo* - un mamífero (un

animal, un individuo mamífero), *etulo* - un chico, un pequeñuelo. *Ulo* es un individuo, tiene un sentido un tanto despectivo: *Kia ulo!* - qué sujeto! Qué individuo!

-EM denota inclinación, tendencia, hábito: *babilema* - hablador, *dormema* - dormilón, *manĝema* - comilón, glotón. *Muzikema* - melómano. *Mi sentas dormemon* - Yo tengo sueño (yo siento deseos de dormir). No confunda *laborema junulo* - un joven trabajador (un joven que tiene inclinación al trabajo), con *juna laboristo* - un joven obrero (que puede no tener amor al trabajo).

TIA- tal, de tal clase; *Ĉu tian libron vi legas?* - esa clase de libro lees? *Tia estas la afero* - ése (tal, así) es el asunto, *kia patro*, *tia filo* - tal padre, tal hijo, *kia arbo*, *tia frukto* - tal árbol, tal fruto. *Mi aĉetis ĝin tia*, *kia ĝi estas* - yo lo compré tal cual es (está).

NEK - ni. *Estas nek varme nek malvarme* (=ne estas varme nek malvarme) - no hace calor ni frío, *venis nek Petro nek Antonio* - no vino Pedro ni Antonio.

NAZTUKO es una palabra compuesta: *naz-tuko* - pañuelo (para la nariz). En español la definición de pañuelo es "Pedazo de tela, pequeño y cuadrado, que sirve para diferentes usos". Esta definición vale para *tuko*, solo que *tuko* puede no ser pequeño, ni es siempre cuadrado: *poŝtuko* - pañuelo de bolsillo, *koltuko* - pañuelo para el cuello, *littuko* - sábana, *tablotuko* - mantel, *antaŭtuko* - delantal.

ĈI, partícula adverbial que indica aproximación: *ĉi tie* (=tie *ĉi*) - aquí, *tio ĉi* - esto, *tiu ĉi* - este, *ĉio ĉi* - todo esto, *ĉifoje* - esta vez, *ĉijara* - de este año, *ĉijare* - en este año.

-ET es el sufijo con el que se forman los diminutivos: *dometo*: casita, *infaneto* - niño, *urbeto* - pequeña ciudad, *varmeta* - tibio, *malvarmeta* - fresco; *kanteti* - canturrear,

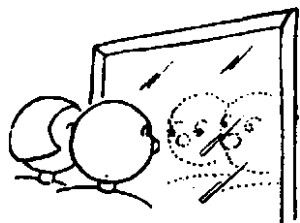
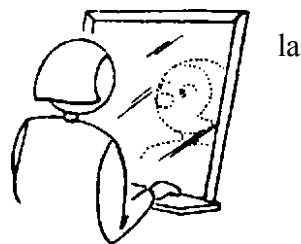
dormeti - dormir, *rideti*, sonreír. Usado con terminación: *eta* (=malgranda) - pequeño.

-EG es el sufijo con el que formamos los aumentativos: *pordego* - portón, *domego* - caserón, *pluvego* - aguacero, (*pluveto* - llovizna), *bonega* - buenísimo, excelente, *belega* - bellísimo; *ridegi* - reír a carcajadas, *pluvegi* - llover a cántaros, *ploregi* - llorar a lágrima viva.

12-a Leciono

En la mateno mi lavas min, mi kombas min kaj mi rigardas min en **spegulo**.

Vi rigardas vin en la spegulo.
Li rigardas **sin** en la spegulo.
Ŝi rigardas **sin** en la spegulo.
Ĝi (la kato) rigardas **sin** en la spegulo.

Ni rigardas nin en la spegulo.
Vi rigardas vin en al spegulo.
Ili rigardas **sin** en la spegulo.

En la mateno Petro lavas siajn manojn, sian **vizaĝon**. Li kombas siajn harojn.

La patrino lavas sian filon. Ŝi lavas **lian vizaĝon, liajn manojn**, ŝi kombas liajn harojn.

Kion faras Petro matene? Kion vi faras matene? Kion faras la patrino? Kion ŝi lavas? Ĉu via patrino lavas vin?

Karlo ne iras ĉe la razisto. Li mem razas sin per sia nova razilo.

Li razas **sian** barbon per **sia** razilo. Sed ankaŭ li razas Petron. Li razas **lian** barbon per **sia** razilo.

Foje Petro razas sin per la razilo de Karlo: li razas sian barbon per **lia** razilo.

Ĉu vi mem razas vin? Ĉu Karlo razas vin?

Mi libertempas ĉe mia frato. Li loĝas en la **kamparo**. **Tra** la fenestro mi rigardas kaj vidas grandan arbon. Pli malproksime estas multaj arboj; ili formas **arbaron**.

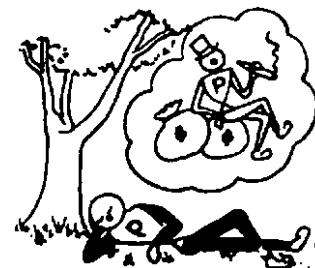

Sur la ĉielo unu, du, tri, kvar... multaj birdoj, tuta **birdaro** flugas en granda V.

Dum la libertempo mi legas. Mi aĉetis dikan libron. En ĝi estas listo de vortoj kun **difino** de ĉiu vorto: ĝi estas **vortaro**.

Jen feliĉulo. Li ne laboras. Li kuŝas sur la verda **herbo**, sub arbo, kaj dormas. Li dormas kaj **sonĝas**. En la sonĝo li havas multan monon (multe da mono): li estas riĉulo. Dum la dormo lia **fantazio** libere flugas.

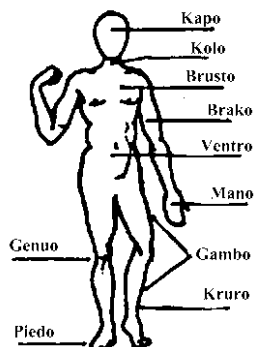
Ĉu vi ankaŭ havas fantazion?

Do, kion vi **farus se** vi estus riĉa? Ĉu vi vojaĝus tra la tuta mondo? Ĉu vi aĉetus blankan elefanton?

Se vi ne laborus, ĉu vi ankaŭ kuŝus sub arbo, sur la freŝa herbo?

"Se mi estus riĉa mi estus feliĉa", diras sana malriĉulo.
"Se mi estus sana mi estus feliĉa", diras malsana riĉulo.

Rugardu tiun ĉi sinjoron: li **demetis** siajn vestojn, li estas nuda.

Dum tiu ĉi sinjoro ne **surmetas** siajn vestojn, ni parolos pri la homa **korpo**.

Ni komencu de la kapo. Sur ĝi estas la haroj (=hararo), kiuj povas esti brunaj, blondaj, ruĝaj, grizaj, nigraj aŭ blankaj. Foje la haroj tute ne estas... La **vizaĝo**, "spegulo de l' animo", estas fronte de la kapo. Sub la **frunto** estas du fenestroj, la **okuloj**,

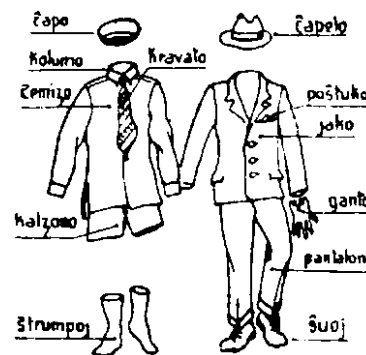
tra kiuj ni rigardas. Inter la okuloj estas la **nazo**. En la buŝo estas la **dentoj** kaj la lango. Per la buŝo ni spiras, parolas, manĝas, trinkas. Ĉe la buŝo estas la lipoj, **supra** kaj **malsupra**. Per la lipoj oni kisas -interesa laboro! Ambaŭflanke de la kapo estas la **oreloj**.

Inter la kapo kaj la **trunko** estas la **kolo**. La supra parto de la trunko estas la **brusto**. En ĝi estas la **pulmoj** kaj la koro. Malsupre estas la **ventro** kaj en ĝi la **stomako** kaj **intestoj**. La malantaŭa parto de la trunko estas la **dorso**.

Brakoj kaj **kruroj** (=gamboj) estas niaj membroj, supraj kaj malsupraj. Kruroj kaj piedoj subtenas kaj portas nin. Per la brakoj kaj manoj ni laboras. Tra la tuta korpo **fluas** la ruĝa **sango**. La **skeleto** (=ostaro) konsistas en multaj malmolaj **ostoj**.

Sur la tuta korpo estas natura vesto; ĝi estas la **haŭto**. La haŭto povas esti blanka, bruna. La haŭto de la **negroj** estas nigra aŭ ĉokoladkolora. Interesa maŝino la homa korpo, ĉu ne?

Kia kolora estas via hararo? Kian koloron havas viaj okuloj? Kio estas la "spegulo de l' animo"? Ĉu vi kisas per la nazo? Ĉu via hundo ŝatas ostojn?

Sed nia amiko devas vesti sin. Unue li surmetos la **subvestojn**: kalsono kaj ĉemizeto (=subĉemizo). Ĉe la piedo li surmetas la **ŝtrumpojn**. La **ĉemizo** estas simpla kotona ĉemizo, sed kun bela **silka kravato**. La pantalono kaj la **jako -la kostumo-** estas

el **lano**. La **ŝuoj** estas vestoj por al piedoj. Ŝuoj kaj gantoj estas el ledo.

Sur la kapo ni portas **ĉapelon** aŭ **ĉapon**.

Jupo kaj **subjupo** kaj **bluzoj** estas virinaj vestoj. Virinoj portas silkajn aŭ **nilonajn** ŝtrumpojn. (Nilo=Nylon)

VOCABULARIO

ANIMO	ALMA	NILONO	NYLON
BLUZO	BLUSA	OKULO	OJO
BRUSTO	PECHO	ORELO	OREJA
ĈEMIZO	CAMISA	OSTO	HUESO
DENTO	DIENTE	PULMO	PULMÓN
DORSO	ESPALDA, DORSO	SILKO	SEDA
FANTAZIO	FANTASÍA	SKELETO	ESQUELETO
FRUNTO	FRENTE	SONĜO	SUEÑO
GAMBO	PIERNA	SPEGULO	ESPEJO
HERBO	HIERBA	STOMAKO	ESTÓMAGO
INTESTO	INTESTINO	ŜTRUMPO	MEDIA
JAKO	CHAQUETA, SACO	ŜTRUMPETO	CALCETÍN
SUBJUPO	ENAGUA	ŜUO	ZAPATO
KOLO	CUELLO, PESCUEZO	TRUNKO	TRONCO
KOSTUMO	TRAJE	VENTRO	VIENTRE
KOTONO	ALGODÓN	VERO	VERDAD
KRAVATO	CORBATA	VIZAĜO	CARA, ROSTRO
LANGO	LENGUA	LIBERA	LIBRE

LEDO	(órgano) CUERO	SUPRA	SUPERIOR (en el espacio)
LIPO	LABIO	MALSUPRA	INFERIOR (en el espacio)
MONDO	MUNDO	PRESKAŬ	CASI

LA INSTRUISTO PAROLAS

PRONOMBRE REFLEXIVO. Cuando decimos: María se mira en el espejo, queremos decir: María mira a María en el espejo. La palabra se (a sí) que reemplaza a María es un pronombre reflexivo de la tercera persona. Es en la oración, el "reflejo" del sujeto, como la imagen en el espejo es el reflejo de María.

Es primera persona la que habla (yo, nosotros). Segunda persona es con quien se habla (tu, vosotros) y tercera persona, de quien se habla (él, ella, ello, ellos). En el modelo comparado que sigue se advertirá que también es español usamos el pronombre reflexivo se, en la tercera persona (él, ella, ello).

<i>Mi lavas min</i>	Yo me lavo
<i>Vi lavas vin</i>	Tú te lavas
<i>Li lavas sin</i>	El se lava
<i>Ŝi lavas sin</i>	Ella se lava
<i>Ĝi lavas sin</i>	Ello se lava
<i>Ni lavas nin</i>	Nosotros nos lavamos
<i>Vi lavas vin</i>	Vosotros os laváis
<i>Ili lavas sin</i>	Ellos, ellas, se lavan

Observe que:

<i>Ŝi lavas sin</i>	Ella se lava
<i>Ŝi lavas ŝin</i>	Ella la lava (a otra persona)

ADJETIVO REFLEXIVO. *Sia* es el adjetivo reflexivo que corresponde al pronombre reflexivo si: *María rigardas sian vizaĝon en spegulo* - María mira su rostro en un espejo.

Su es aquí el adjetivo reflexivo de tercera persona (de quien se habla). Al igual que *si*, *sia* es más preciso que el correspondiente "su" castellano; en la frase "El duerme en su pieza", su indica solo vagamente al poseedor de la pieza (su de Ud., de él, de ella); en Esperanto no hay lugar a dudas: *Li dormas en sia ĉambro* (en la propia), *en via* (de Ud., tuya), *en ŝia* (de ella) *en ilia* (de ellos), etc.

María rigardas lian vizaĝon en spegulo (*lian* - su de él, el rostro de otra persona). *Petro promenis kun Karlo kaj lia patro* (*lia* - de él, de Karlo). *Petro promenas kun Karlo kaj sia patro* (*sia* - suyo, del sujeto de tercera persona, de Petro).

-US expresa condición. En el modo condicional la acción se efectúa si se cumple cierta condición: *Se ne pluvus, mi povus promeni* - si no lloviese, podría pasear. *Se mi havus tempon, mi mem farus ĝin* - si yo tuviera tiempo, yo mismo lo haría.

SE - si (conjunción condicional). *Se li ne pagas, mi ne laboras* - si él no paga, yo no trabajo. *Se li ne pagus, mi ne laborus* - si él no pagase, yo no trabajaría. *Se vi volas* - si tú quieres.

MEM - mismo. *Mi mem vidis la reĝon* - yo mismo vi al rey. *Mi vidis la reĝon mem* - yo vi al mismo rey. *Memamo=sinamo* - amor propio.

13-a Leciono

-**Saluton**, samideano! Hieraŭ mi **atendis** vin en mia **hejmo**.
Kial vi ne venis?

-Mi ne iris, **ĉar** mi estis iom malsana.

-Kia **bedaŭro**! Sed kial vi estis malsana?

-Ĉar mi **ĉeestis** feston kaj manĝis tro da **fritaĵoj**, tro da **sukeraĵoj** kaj **drinkis** tro da **alkoholaĵoj**.

Dum mi **restis** hejme malsana mi legis la **lastan** numeron de la revuo "Esperanto". Tie mi trovis multajn novaĵojn kaj interesajn **legaĵojn**.

Kial la samideano ne vizitis sian amikon? Kial la samideano estis malsana? Kion li manĝis? Kion li trinkis? Ĉu vi ŝatas sukeraĵojn (bonbonoj, ĉokolado, k.t.p.)? Ĉu ŝatas alkoholaĵon (rumo, viskio, konjako, k.t.p.)? Ĉu vi aŭskultas la novaĵojn per radio?

vi

Bone, samideano, mi **esperas**, **ke baldaŭ** vi estos tute sana kaj vizitos min. Vi vidos mian katon kaj mian hundon. Ili ne estas ordinaraj bestoj: ili vivas ne "kiel hundo kaj kato"; ili vivas en bona amikeco, en bona kamaradeco. Vi **admiros** la **belecon** de miaj du bestoj: la blankecon de mia hundo kaj la nigrecon de mia kato. La haroj de mia kato estas nigraj kaj silkecaj (havas la kvaliton de la silko), dum la haroj de mia hundo estas lanecaj (havas la kvaliton de lano). La hundo estas **fidela** amiko. Mi ŝatas la fidelecon de la hundo.

Dum la infaneco oni faras infanaĵojn. Dum la juneco oni faras heroaĵojn. Dum la maljuneco oni... memoras.

Ĉu vi bone memoras pri via infaneco? Ĉu vi ankoraŭ faras infanaĵojn?

-Ĉu vi spiras per la oreloj?

-Ne, sinjoro, mi spiras per la nazo ka la buŝo.

Oni spiras tra du **truoj** (naztruoj). Per tiuj du truoj ankaŭ oni **flaras** la **odorojn**. Per la orelo ni audas kaj per la fingroj ni tuŝas. Kaj per la lango -ĉiam malseka en la buŝo- ni gustumas la manĝaĵojn kaj trinkaĵojn.

-Bone, gustumu tiun ĉi **oranĝon**. Kia ĝi estas?

-Fi!... tro acida; ĝi tute ne estas **manĝebla**!

La marakvo (=akvo de maro) ne estas trinkebla.

Tiu ĉi skribaĵo estas tre **malklara**. Ĝi estas preskaŭ **nelegebla**.

Dum **hela** vetero la montoj estas **klare** videblaj.

-Ĉu vi komprenas la signifon de la sufikso "aĵ"?

-Jes, mi komprenas. La sufikso "aĵ" montras konkretajn objektojn, aferojn, kiuj estas videblaj, tuŝeblaj, aŭdeblaj, fareblaj, **senteblaj**.

Per kio vi aŭdas? Per kio vi vidas, flaras, tuŝas, gustumas?

Ĉu varmega afero estas tuŝebla per la mano? Ĉu vi klare skribas?

Ĉu vi ŝatas helajn vestojn?

Per la sufiksoj **aĵ**, **ec**, **abl**, oni formas vortojn. **Aĵo** signifas objekton, **eco** signifas kvaliton, ebla, eble signifas "povas esti".

Kiel forgesema mi estas! Mi ne scias kie mi metis miajn aĵojn, eble mi lasis ilin ĉe Antono, eble ili estas en la oficejo. Mi ne memoras. Ĉu vi memoras kie vi lasas viajn aferojn?

LA HUNDETO

Petro estis tre malgaja. Karlo diris al li:

-Petro, kial vi estas tiel malgaja?

-Ĉar mi perdis mian karan hundeton.

-Kial vi ne **metas anoncon** en la ĵurnalon?

-Ĉar estus tute **senutile**, Karlo; mia hundeto ne scias legi!

Kial Petro estas malgaja? Kion diris Karlo? Kial Petro ne volas **meti** anoncon?

NEMANGEBLA SUPO

Sinjoro sidis ĉe tablo de restoracio kaj **mendis** supon. Kiam la supo estis sur la tablo li diris:

-Tiun ĉi supon mi ne povas manĝi.

-Mi **tuj alportos** alian, sinjoro, diris la **kelnero**.

Kiam la nova supo **alvenis** la sinjoro denove diris:

-Tiun ĉi supon mi ne povas manĝi.

Tuj venis la mastro kaj demandis:

-Sed **kio okazas**, sinjoro, ĉu la supo ne estas bongusta? Ĉu eble ĝi estas tro malvarma, tro varma?

-Ne.

-Kial do, vi ne povas manĝi tiun ĉi supon?

-Ĉar la kelnero ne portis al mi **kuleron**.

Ĉu la supo estis manĝebla? Kion diris la mastro? Kial la sinjoro ne povis manĝi la supon? Ĉu vi povas manĝi supon **sen** kulero?

VOCABULARIO

ALKOHOLO	ALCOHOL	GUSTUMI	DEGUSTAR, PROBAR
FERO	HIERRO	MENDI	ENCARGAR, PEDIR
HEROO	HEROE	METI	PONER
KAMARADO	CAMARADA	ODORI	EXHALAR UN OLOR
KELNERO	MOZO DE CAFÉ	RESTI	QUEDAR
KULERO	CUCHARA	SENTI	SENTIR
OBJEKTO	OBJETO	SIGNIFI	SIGNIFICAR
ORANĜO	NARANJA	TUŜI	TOCAR
RESTORACIO	RESTAURANTE	KIAL	POR QUÉ (POR QUÉ RAZÓN)
TRUO	AGUJERO	ĈAR	PORQUE (POR ESA RAZÓN)
ACIDA	ÁCIDO, AGRIO	BALDAŬ	PRONTO, EN BREVE
HELA	CLARO (color, luz)	TUJ	EN SEGUIDA
KLARA	CLARO (comprensible)	DRINKI	BEBER POR VICIO
LASTA	ÚLTIMO	DRINKEJO	TABERNA
ADMIRI	ADMIRAR	SALUTON	YO LO SALUDO,
		(mi salutas	LE EXPRESO MI
		vin=mi	SALUDO ¡SALUD!
		esprimas mian saluton)	

ANONCI	ANUNCIAR	ALVENI)AL- VENI)	LLEGAR
ATENDI	AGUARDAR	KIO	QUÉ OCURRE
BEDAŬRI	LAMENTAR, DEPLORAR	OKAZAS?	QUÉ PASA?
ESPERI	ESPERAR, TENER ESPERANZA		
ALPORTI (AL- PORTI)	TRAER		
FLARI	OLER		
FRITI	FRITAR		

LA INSTRUISTO PAROLAS

-**AĴ** indica lo material, la cosa hecha por la materia expresada en la raíz, lo que se manifiesta concretamente: *dolĉaĵo* - un dulce, una cosa dulce; *sukeraĵo* - cosa hecha con azúcar; *legaĵo* - material de lectura; *skribaĵo* - un escrito; *trinkaĵo* - brebaje; *fritaĵo* - fritura; *novaĵo* - una nueva (noticia); *amikaĵo* - una prueba de amistad, un acto amistoso; *infanaĵo* - una niñería, una chiquillada. *Aĵo* - cosa.

-**EC** expresa lo inmaterial, la cualidad abstracta que a veces se expresa en castellano con palabras terminadas en *ez* o *idad* (vejez, acidez, fidelidad). *Mola* - blando, *moleco* - blandura, *molicie*; *juneco* - juventud; *blankeco* - blancura; *silkeca* - sedoso; *silkeco* - sedosidad; *homeco* - (cualidad de humano) hombría, humanidad, que no debe confundirse con *homaro* - la humanidad -conjunto de hombres. *Eco* - cualidad, propiedad.

Peko kaj eraro estas ecoj de l' homaro - el pecado y el error son cualidades de la humanidad.

-**EBL** indica posibilidad. *Legebla* - legible; *nemaĝebla* - incomible. *Vitro estas travidebla kaj facile rompebla* - el vidrio es transparente (es posible ver a través) y fácilmente

rompible (fácil de romperse). *Videbleco* - visibilidad (cualidad de lo que es visible). *Ebla* - posible; *eble* - posiblemente; *ebleco* - posibilidad; *neeble* - imposible. *Nekredebla novaĵo* - una noticia increíble.

KE es la conjunción "que": *oni diras ke* -se dice que. *Diru al Petro ke li venu* - dile a Petro que venga. *Mi vidas ke vi laboras* - yo veo que tú trabajas.

No confunda "que" conjunción con "que" pronombre relativo.

Creo que vendrá - *Mi kredas ke li venos*.

El señor que (el cual) vino es Pedro - *La sinjoro, kiu venis estas Petro*.

El libro que (el cual) compraste es interesante. - *La libro, kiun vi aĉetis estas interesa*.

(Ver nota en la lección complementaria).

k.t.p. (= *kaj tiel plu*) - etcétera (y así lo demás).

SENUTILA es inútil (=no útil), *malutila* es perjudicial, lo contrario de útil: *senutilaj vortoj* - palabras inútiles; *malutilaj vortoj* - palabras perjudiciales. Recuérdese que mal expresa lo diametralmente opuesto a lo expresado en la raíz y que los términos medios deben expresarse por *sen*, *ne*, *iom*: *riĉa-neriĉa*, *iom riĉa*, o con *et*, *beleta* - bonita, *malsaneta* - algo enfermo, decaído.

14-a Leciono

Ĉu vi scias kion faras tiu ĉi fraŭlino?

Ĉu ŝi manĝas ĉokoladon? Mi kredas ke ne.

Per la maldekstra mano ŝi **tenas rondan** speguleton, kaj per la dekstra ŝi tenas ruĝan krajonon. Ŝi faras gravan laboron.

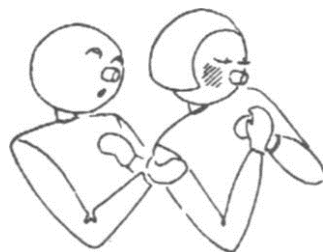
Ŝi **ruĝigas** sian lipojn.

Antaŭ unu semajno ŝi estis bruna. Nun ŝi estas blonda. Do, la blondeco de ŝia hararo ne estas natura. Ŝi blondigas (heligas) sian hararon.

Ŝi beligas sin. Ŝi briligas siajn **ungojn**.

Ĉu vi komprenas la signifon de la sufikso "ig"? Ĉu vi komprenas **verdigi**, **blankigi**, **nigrigi**?

Kiu ruĝugas siajn lipojn? Ĉu vi briligas viajn ŝuojn? Ĉu vi ruĝigas vian nazon?

Li parolas kaj ŝi aŭskultas. Li diras: "Mi amas vin".
Ŝi nenion diras; ŝi nur ruĝiĝas.

Ŝia vizaĝo fariĝas varma kaj ruĝa.

Ĉu ŝi estas moderna fraŭlino?
Mi kredas ke ne, ĉar modernaj fraŭlinoj ne ruĝiĝas.

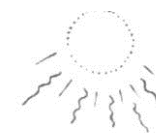
Kia pluvego! Malfeliĉa Petro; li devas iri sub la pluvo kaj la pluvo tute **malsekigas** liajn vestojn kaj ŝuojn.

Petro tute malsekiĝis **pro** la pluvo.

La vestoj de Petro estas malsekaj. La suno sekigas ilin.

Sub la varmaj sun**radioj** vestaĵoj pendas kaj sekiĝas.

la

La ŝuojn de Petro estis malpuraj. Petro purigis siajn ŝuojn kaj briligis ilin per **broso**.

Kial Petro malsekiĝis? Kio malsekigas lin? Kio sekigas la vestaĵojn? Ĉu vi mem purigas vian ĉambron?

La malsano maljunigis lin kaj liaj haroj griziĝis. Li iris al la montaro por resaniĝi. La montara aero estas pura kaj saniga. Manĝu multajn fruktojn kaj vi resaniĝos. La fruktoj estas nutraj kaj sanigaj. La suno maturigas ilin.

La ĉambro estas **silenta** en la mateno. Subite, je la sesa horo, la vekhorloĝo faras grandan **skandalon**, ĝi **gaje sonoras**. Petro vekiĝas pro la **bruo**. Li haltigas la **sonorilon** kaj rigardas la aparaton kun profunda malŝato. Li

dezirus ankoraŭ resti en la lito, **tamen** li **leviĝas**, li **ellitiĝas**. La kombilo aŭ dentobroso ankoraŭ sidas apud la horloĝo, sed baldaŭ ili ankaŭ laboros.

Je kioma horo vi leviĝas (ellitiĝas)? Ĉu via patrino vekas vin? Kiom da fojoj ŝi devas veki vin? Ĉu vi tuj saltas el la lito?

Vespere je la 23-a horo, Petro senvestiĝas kaj enlitiĝas. Li ankaŭ legas kelkajn paĝojn de interesa libro, sed baldaŭ liaj okuloj fermiĝas kaj li endormiĝas. Bonan dormon, Petro, kaj feliĉajn sonĝojn!

Petro senvestiĝas, enlitiĝas kaj endormiĝas, sed la patrino senvestigas, enlitigas sian infaneton kaj endormigas ĝin per kanto.

Kion faras Petro je la 23-a horo? Ĉu vi legas libron antaŭ la dormo? Je kioma horo vi enlitiĝas? Ĉu vi baldaŭ endormiĝas? Ĉu vi legas la telefonlibron?

NI PROMENU TRA LA URBO

Tra la stratoj rapidas ĉiaj veturiloj: aŭtomobiloj, **pezaj ŝarĝaŭtoj** (=kamionoj), aŭtobusoj (=omnibusoj), **tramoj**, **bicikloj**, **motor(bi)cikloj** kaj maloftaj ĉaroj kun ĉevaloj. Ĉe la **stratanguloj** policistoj **gvidas** la trafikon. Sub la stratoj, tra **tuneloj**, rapidas la subteraj **trajnoj**.

Sur la **trotuaroj** ĉe **ambaŭ flankoj** de la stato, piediras, **trotas**, kuretas la **homamaso**.

La **avenuoj** estas larĝaj, kaj ambaŭflanke **vicoj** da arboj donas ombron al la trotuaro.

En la urbocentro troviĝas (sin trovas) la grandaj kaj gravaj konstruaĵoj: La **palaco** de la nacia **Registaro**, la **urbodomo**,

la **bankoj**, la grandaj **magazenoj** kun interesaj montrofenestroj, teatroj, kinejoj, **muzeoj**, **universitato** kaj belaj placoj kun **monumentoj**.

En mia **trankvila vilaĝo** estas nur dometoj kun ĝardeno kaj diversaj **butikoj**: **apoteko**, **panejo**, **legomvendejo**. Ĉe placeto la infanoj **ludas** kaj la maljunuloj sidas kaj babilas.

VOCABULARIO

AERO	AIRE	VILAĜO	ALDEA VILLORRIO
ANGULO	ANGULO, ESQUINA	KONTENTA	CONTENTO, SATISFECHO
AMASO	MULTITUD, MONTON	LACA	CANSADO
APOTEKO	BOTICA, FARMACIA	MATURA	MADURO
AVENUE	AVENIDA	RONDA	REDONDO
BICIKLO	BICICLETA	SEKA	SECO
BUTIKO	TIENDA, NEGOCIO	SUBITA	SÚBITO
BROSO	CEPILLO	GVIDI	GUIAR
FLANKO	LADO, FLANKO	KREDI	CREER
LEGOMO	LEGUMBRE	PEZI	PESAR, TENER PESO
MAGAZENO	NEGOCIO GRANDE	REGI	REGIR, GOBERNAR
MONUMENTO	MONUMENTO	ŜARĜI	CARGAR
MOTORCIKLO	MOTOCICLET A	TENI	TENER
MUZEJO	MUSEO	AMBAŬ	AMBOS
NACIO	NACION	TAMEN	SIN EMBARGO
NATURO	NATURALEZA	REGISTARO	(EL) GOBIERNO (conjunto de gobernantes)
OMBRO	SOMBRA		

PALACO	PALACIO	URBODOMO	MUNICIPALIDAD, AYUNTAMIENTO (casa de la ciudad)
POLICO	(LA) POLICÍA	MONTROFEN	VIDRIERA,
RADIO	RAYO, RADIO	ESTRO	ESCAPARATE
SKANDALO	ESCÁNDALO	RAPIDI	APRESURARSE
SONORILO	CAMPANA	STRATANGULO	ESQUINA DE CALLE
TRAFIKO	TRAFICO		
TRAJNO	TREN		
TRAMO	TRANVIA		
TROTUARIO	ACERA		
TUNELO	TUNEL		
VICO	FILA, HILERA		

LA INSTRUISTO PAROLAS

-IG tiene el sentido de tornar, nacer, causar, poner en el estado expresado en la raíz. Los verbos formados por *igi* corresponden a los castellanos terminados en -ificar: *ŝtono*=piedra, *ŝtonigi*=petrificar, *vitrigi*-vitricar, *simpligi*-simplificar. Pero *blankigi* blanquear, *nigrigi*, ennegrecer, *sciigi* hacer saber, *sekiigi* secar, *dormigi* hacer dormir, adormecer. Todos los verbos formados con *-igi* son transitivos: exigen acusativo.

Igi usado como verbo tiene el mismo significado: hacer, tornar, inducir: *Mi igis lin labori* (=mi laborigis lin) - yo lo hice trabajar.

Naturalmente también se forman, adjetivos y adverbios con *-ig*: *simpligo* simplificación, *kuraĝiga* que da coraje, alentador, *kuraĝige* alentadoramente, en forma alentadora.

-IĜI tiene el sentido de hacerse, volverse, pasar a otro estado; *ruĝiĝi* - enrojarse, sonrojarse, *sekiĝi* - secarse, *riĉiĝi* - enriquecerse (volverse rico), *leviĝi* - levantarse, *kuŝiĝi* - acostarse, *la folioj flaviĝas*, *sekiĝas kaj falas* - las hojas se vuelven amarillas, se secan y caen.

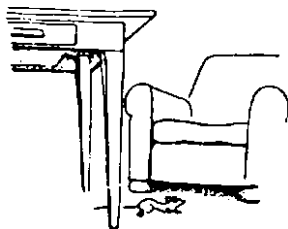
El verbo *iĝi* tiene el mismo valor: *sekiĝi (iĝi seka)*, *troviĝas* se encuentra, hallarse, *fariĝas (=iĝas)* -se hace, se vuelve. *Sidi* - estar sentado, *sidiĝi* - sentarse, tomar asiento.

PRO, a causa de, por.

Pro tio - por eso, *li ne venis pro la pluvo* -él no vino a causa de la lluvia.

AŬTO, **KINO** son apócope: *aŭto* = *aŭtomobilo*; *Kino*=*kinematografo*. *Kinejo* es un cine, *kino* es el cine, el arte cinematográfico.

15-a Leciono

La tablo nun estas malplena. La familio jam tagmanĝis. Post la manĝo restas **paneroj** (pecetoj da pano). La paneroj kuŝas sub la tablo. Muso kuretas sub la tablo kaj manĝas la panerojn. Ĝi kuras de unu **parto** al alia kaj manĝetas. Subite nigra kato venas. La museto tuj kuregas → sub la **sofon**. Kaj nun ĝi trankvile kuras sub la sofo, ĉar ĝia nigra malamiko tie ne povas **kapti** ĝin.

Observu!

Kie kuretis la muso por manĝi la restaĵojn?

SUB LA TABLO

Kien kuregis la muso kiam venis la kato?

SUB → LA SOFON

La litero **n** montras ankaŭ la **direkton**, la **celon** de movo.
La kato postkuras la muson, la muso kuras → en sian truon.

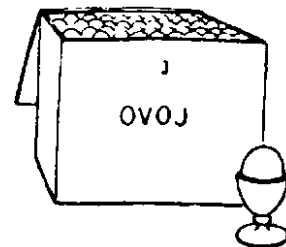
La celo de la kato estas la muso, la celo de la muso estas la truo.

Kie vi estis hieraŭ?
Mi estis hejme. Mi estis tie.
Kien vi iras hodiaŭ?
Mi iras hejmen. Mi iras tien.
Kien vi iras hodiaŭ matene?
Kien vi iros morgaŭ vespere?

Fraŭlino, ĉu vi kuras sur la sofon aŭ vi saltas sur la sofon se vi vidas muŝon?

La **muŝo** (la muŝo, ne la muso) rondflugas tra la ĉambro kaj jen ĝi falas...

-Kien? -**Ĝuste** en la **supujon**!

Kio estas en la supujo? Supo, **kompreneble**.
Kaj en la sukerujo, en la **salujo**, en la **inkujo** kio estas?
Kie vi havas la monon? Ĉu en la supujo?

En la ovujo estas centoj da ovoj, sed en la **ovingo** estas nur parto de unu ovo.

En la skatolo estas **cigaroj**. Ĝi estas ligna cigarujo. La cigarujo **enhavas** dek cigarojn, sed la **cigaringo entenas** nur parton de unu cigaro.

La pomojn metu en → tiun malplenan ujon.

Por mia bona tranĉilo mi aĉetis ledan ingon.

Ĉu vi ŝatas la birdojn? Jen **disĵetu** tiujn panerojn por ke ili manĝu.

Dum la festo li disĵetis **plenmanon** da **moneroj** al infanoj.

Sed **antaŭ ol ni disiru** mi volas paroli al vi pri mia nova domo.

LA DOMO

Ĉu vi deziras vidi mian novan hejmon? Ĝi estas negranda domo, sed **sufiĉe komforta**.

Jen la ĝardeneto kun kelkaj **plantoj** kaj citronarbo.

Ĉi tiu estas la dormoĉambro de miaj filoj. Ĉiu havas sian **ŝrankon** por la vestaĵoj. En la banĉambro estas lavujo kaj banujo kun varma kaj malvarma akvo.

Jen al saloneto kun la piano kaj la televidaparato. Sur la **planko** kuŝas dika tapiŝo, kaj de la **plafono** pendas moderna **lampo**. Ĉe la fenestroj pendas silkaj **kurtenoj**. Tiu ĉi **ŝtuparo** kondukas al la supra etaĝo, kie loĝas **kuracisto**. La maljuna doktoro **meritas** mian respekton kaj admiron. Li estas **respektinda** kaj admirinda persono.

Hm, bonaodoro! Ĝi venas el la kuirejo. Sur la kuirforno estas plenaj kaseroloj. En la bakforno eble estas **rostaĵo** aŭ kuko.

Ĉu vi jam foriras? Ĉu vi deziras tagmanĝi kun ni? Ne dankon, mi bedaŭras, sed hodiaŭ ne; baldaŭ mi **revenos**. Ĝis revido.

Kio estas en mia nova hejmo?
Ĉu vi havas ĝardenon en via hejmo?
Kio estas en via dormoĉambro?
Ĉu vi povas marŝi sur la plafono?
Ĉu vi estas bona kuiristo (bona kuiristino)?
Ĉu vi ŝatas lavi kaserolojn?
Kie loĝas la maljuna doktoro? Kia homo li estas?

SENFINA RAKONTO

Malfrue en la nokto viro sidas sola sur benko de placo.

Policisto **alproksimiĝas** kaj demandas al li:
-Kion vi faras ĉi tie? Kial vi ne iras hejmen?
-Ĉar mia edzino estas **kolera**.
-Kial via edzino estas kolera?
-Ĉar mi ne iras hejmen.

Kion faris la viro?
Kiu alproksimiĝas?
Kie li sidis?
Kien li ne volas iri?
Kion faras via edzino kiam vi malfrue revenas hejmen?
Ĝis revido, amiko!
Legu kaj relegu la lecionojn!

VOCABULARIO

CELO	OBJETIVO, FIN	ŜRANKO	ARMARIO
CIGARO	CIGARRO	TAPIŜO	TAPIZ, ALFOMBRA
EDZO	ESPOSO	ĜUSTA	JUSTO, EXACTO
INKO	TINTA	SUFIĈA	SUFICIENTE
FORNO	COCINA, HORNILLO		
KASEROLO	CACEROLA	APERI	APARECER
KURTENO	CORTINA	CELI	TENDER A
MUSO	LAUCHA, RATON	KAPTI	ATRAPAR
MUŜO	MOSCA	KOLERI	ENCOLERIZARS E
PLAFONO	CIELORRASO	KUIRI	COCINAR
PLANKO	PISO DE HABITACION	KURACI	CURAR, TRATAR ENFERMOS
PLANTO	PLANTA	MERITI	MERECER
RESPEKTO	RESPETO	ROSTI	ASAR
SALO	SAL		
SOFO	SOFA		
ŜTUPO	ESCALON		
ŜTUPARPO	ESCALETA		

LA INSTRUISTO PAROLAS

ACUSATIVO DE DIRECCION. Del mismo modo que en 'Juan corre a Pedro', Pedro representa el fin, el objetivo de la acción, en 'Juan corre a Montevideo', Montevideo representa también el fin de la acción, de un movimiento.

Así diremos en Esperanto: *Johano postkuras Petron* y *Johano kuras Montevideon*.

Este acusativo de dirección es muy útil, porque nos permite distinguir el movimiento con traslación del movimiento sin traslación:

La hundo kuras en la ĝardeno - el perro corre en el jardín (estando dentro de él). *La hundo kuras en la ĝardenon* (entra corriendo en el jardín desde afuera). *La muso kuretas sub la tablo* - el ratón corretea bajo la mesa. *De sub la tablo la muso kuras sub la sofon* - de debajo de la mesa el ratón corre (hacia) debajo del sofá.

KIE - donde, *kien* - adonde, *tie* - alla, allí, *tien* - hacia allá, hacia donde.

El adverbio de lugar puede tomar la n del acusativo de dirección: *hejme* - en casa, *hejmen* - a casa, *supre* - arriba, *supren* - hacia arriba, *antaŭe* - adelante, *antaŭen* - hacia delante. *Ĉiam antaŭen!* - Siempre adelante!

-UJ da la idea general de recipiente, de continente: *supujo* - sopera, *monujo* - billetera, *monerujo* - monedero. *Laktujo estas ujo por lakto* - lechera es un recipiente para leche.

(Ver nota en la lección complementaria).

DIS - es prefijo que denota dispersión: *disdoni* - distribuir (dar a varios), *dismeti* - distribuir (colocar en varios lugares), *disiri* - separarse (ir en varios lugares), *disiĝi* - separarse, *disigi* - separar. *La vojoj disiĝas* - los caminos se separan. *Miaj aĵoj dise kuŝis sur la planko* - mis cosas yacían desparramadas sobre el piso.

RE - señala la repetición: *relegi* - releer, *refari* - rehacer, *reveni* - volver, *redoni* - devolver (volver a dar). *Ĝis (la) revido* - hasta la vista! (hasta volvernos a ver).

-ING señala lo que contiene parcialmente algo: *ovingo* - huevera, *cigaringo* - boquilla (para cigarrillos), *kandelingo* - candelero. *Kandelingo estas ingo por kandelo* - Ingo da idea de vaina. *Sabringo* - vaina de sable.

-IND denota lo que es digno, que merece: *Fidinda* - fidedigno, fehaciente. *Vidinda pejzaĝo* - un paisaje digno de verse, *leginda libro* - un libro que merece ser leído, *respektinda* - respetable, *ridinda* - ridículo. *Respektinda persono estas persono inda je respekto*. Indeco - dignidad.

-ER. Este sufijo señala la partícula, el elemento constitutivo: *sablo* - arena, *sablero* - grano de arena, *fajro* - fuego, *fajrero* - chispa, *monero* - moneda (níquel), *panero* - migaja. *Panero estas ero da pano*. *Diserigi* - desmenuzar.

SEN - sin: *sen pano kaj sen mono* - sin pan y sin dinero. *"pli bona pano sen butero ol kuko sen libero"* - más vale (mejor) pan sin manteca (pan seco), que tortas sin libertad.

También esta preposición se usa como prefijo: *sengusta supo* - sopa insípida, *vesto de senmakula blankeco* -

vestido de blancura inmaculada (*makulo* - mancha). *Senhoma vilaĝo* - aldea desierta (sin hombres).

Algunas expresiones:

Kompreneble (comprensiblemente) se usa como nuestro coloquial "naturalmente" o "se comprende".

Plenmano es un puñado (una mano llena). *Plenkulero* - una cucharada, *plenbuŝo* - una bocanada.

Por ke ili manĝu - para que ellos coman.

Antaŭ ol ni disiru - antes que nos separemos.

Enhavi - contener.

Enteni - contener asiendo, sujetando el contenido (*Teni* - tener, asir, *havi* - poseer).

16-a Leciono

- Diru al mi, sinjoro; ĉu **vi** estas la instruisto?
- Ne, sinjoro, mi estas lernanto.
- Jes, vi estas persono kiu lernas, vi estas **lernanto**.

Antaŭ tri monatoj vi diris: "Mi lernos Esperanton", tiam vi estis lernonto.

Kaj post du aŭ tri monatoj vi diros: "Mi lernis Esperanton", tiam vi estos lerninto.

Ni ankaŭ povas diri: vi estas **lernanta homo**, vi estis **lernonta homo**, vi estos **lerninta homo**.

Tiel la persono kiu prezidas estas la prezidanto, la persono kiu amas estas amanto.

- Pardonu, sinjoro, sed ankoraŭ mi ne tute komprenas...
- La **participoj** ne estas malfacilaj.

Bonvolu, observu la jenajn ekzemplojn:

Petro estas homo tre **akurata**. Li ĉion faras en la ĝusta momento. Ĉiutage je la kvina horo, Petro trinkas tason da teo. Ni iru ĝis la kafejo, kie Petro **kutimas** trinki sian teon kaj observi.

Estas kvin antaŭ la kvina.

Sur la tablo estas taso kun kulereto, tekruĉo kaj sukerujo.

La teo estas en la tekruĉo (=teujo).

Petro trinkas la teon.

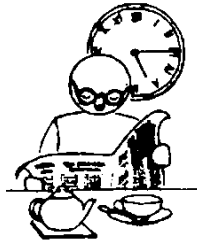
Petro ESTAS TRINKONTA la teon.

Estas ĝuste la kvina.
La teo estas en la taso. Petro trinkas ĝin.
Petro ESTAS TRINKANTA la teon.

Jam estas dek kvin post la kvina.
La taso estas malplena. Petro jam trinkis la teon.
Petro ESTAS TRINKINTA la teon.

Se morgaŭ ni denove observos Petron en la kafejo ni vidos, ke
je la kvara kaj kvindek kvin.

Li ESTOS TRINKONTA la teon.

Je la kvina
Li ESTOS TRINKANTA la teon.

Je la kvina kaj dek kvin
Li ESTOS TRINKINTA la teon.

Sed hieraŭ mi ankaŭ estis en tiu kafejo kaj vidis, ke kvin
minutoj antaŭ la kvina
Petro ESTIS TRINKONTA la teon.

Je la kvina
Petro ESTIS TRINKANTA la teon.

Je la kvina kaj dek kvin
Petro ESTIS TRINKINTA la teon.

Petro trinkas la teon kaj la teo estas trinkata.

Hieraŭ je la kvara kaj kvindek kvin
La teo ESTIS TRINKOTA de Petro.

Je la kvina
La teo ESTIS TRINKATA de Petro.

Je la kvina kaj dek kvin
La teo ESTIS TRINKITA de Petro.

Nun je la kvara kaj kvindek kvin
La teo ESTAS TRINKOTA de Petro.

Je la kvina
La teo ESTAS TRINKATA de Petro.

Je la kvina kaj dek kvin
La teo ESTAS TRINKITA de Petro.

Kaj morgaŭ je la kvara kaj kvindek kvin
La teo ESTOS TRINKOTA de Petro.

Ĝuste je la kvina
La teo ESTOS TRINKATA de Petro.

Je la kvina kaj dek kvin
La teo ESTOS TRINKITA de Petro.

La trinkota teo estas ankoraŭ en la teujo.
La trinkata teo estas en la taso.
La trinkita teo ne plu estas en la taso; ĝi estas en la
stomako de Petro (la trinkinto).

Ĉu je la 5-a Petro estas trinkinta la teon?
Ĉu je la 6-a la teo estas ankoraŭ trinkota de Petro?
El kio estas faritaj viaj ŝuoj?

Lernonto aĉetas libron.

Lernanto uzas libron.

Lerninto metas la libron en la bibliotekon kaj portas sur la brusto la verdan stelon.

Amonto rigardas la fraŭlinon, esperas.

Amanto razas sin ĉiutage skribas **parfumitajn** leterojn, vidas ĉion **rozkolora**.

Aminto ĵetas leterojn klaj **portretojn** en la fajron.

LERNANTO RAKONTAS...

Hieraŭ mi estis sidanta antaŭ mia skribotablo. Mi jam estis lerninta la 15-an lecionon de mia lernolibro kaj estis skribanta **leteron** al mia frato, kiam Petro eniris en la ĉambron.

- Kiel vi fartas? - Li diris. La vetero estas agrabla. Ĉu vi volas promeni kun mi tra la parko?
- Jes, kial ne? La leteron mi skribos vespere - mi respondis. Mi surmetis mian jakon kaj ni foriris kune.

Dum ni estis marŝantaj sur la strato li klarigis al mi la **koncerton**, kiun ni estos aŭskultontaj. Tiu koncerto jam estis **ludita** en la pasinta dimanĉo, sed pro la **sukceso** ĝi estos ripetata (reludata) hodiaŭ.

En la parko ni vidis la statuon de Mendoza, la **fondinto** de Buenos Aires.

En aliaj urboj estas monumentoj al Zamenhof, la **kreinto** de Esperanto.

Multaj promenantoj **ĝuis** la belan veteron.

En la koncertejo jam multaj ĉeestantoj sidis. La ludontaj muzikistoj estis jam kun siaj instrumentoj.

Dum la koncerto la aŭskultantoj silentis.

Kiam ni revenis hejmen la suno estis malaperanta ĉe la horizonto.

Kaj ĉu mi diru al vi sekreton? La leteron, kiun mi estis skribonta al mia frato mi ne skribis; ĝi estas ankoraŭ skribota.

Kion mi estis faranta, kiam venis Petro?

Kion diris Petro dum ni estis marŝantaj?

Kien ni iris? Kion ni vidis tie?

Kiu estis Mendoza? Kiu estis Zamenhof?

Kiu sidis en la koncertejo?

Kion faras la aŭskultantoj?

Nun vi povas kompreni la signifon de la vorto Esperanto.

D-ro Zamenhof ne subskribis sian unuan libron per sia nomo, sed per **pseŭdonomo** "D-ro Esperanto", **t.e.** (tio estas), la doktoro kiu esperas, kiu havas esperon.

VOCABULARIO

EKZEMPLO	EJEMPLO	KREI	CREAR
KONCERTO	CONCIERTO	PETI	PEDIR, ROGAR
LETERO	CARTA	PREZIDI	PRESIDIR
PARFUMO	PERFUME	SUKCESI	TENER ÉXITO
PORTRETO	RETRATO	KLARIGI	ACLARAR, EXPLICAR
AKURATA	PUNTUAL	T. E. (TIO)	ESTO ES, ES DECIR
FONDI	FUNDAR	BONVOLU	TENGA UD. A BIEN, HAGA UD. EL BIEN, POR FAVOR
KUTIMI	TENER LA COSTUMBRE	MI PETAS	LE RUEGO, POR FAVOR

LA INSTRUISTO PAROLAS

PARTICIPIO ACTIVO - ANTA, INTA, ONTA. En castellano el participio ("participa" del verbo y del adjetivo) es un adjetivo. En Esperanto, el participio podrá ser adjetivo, sustantivo o adverbio. Pero a pesar de ser mayores en Esperanto las posibilidades del participio, éste es mucho más simple que en cualquier lengua nacional.

El modo que sigue sirve para todos los verbos:

Mi parolas - yo hablo

Mi parolis - yo hablé

Mi parolos - yo hablaré

Mi estas parolanta - Yo estoy hablando

Mi estis parolanta - Yo estaba hablando

Mi estos parolanta - Yo estaré hablando

Mi estas parolinta - Yo he hablado

Mi estis parolinta - Yo había hablado

Mi estos parolinta - Yo habré hablado

Mi estas parolonta - Yo he de hablar; yo estoy por hablar

Mi estis parolonta - Yo hube de hablar, yo estaba por hablar

Mi estos parolonta - Yo habré de hablar, yo estaré por hablar

En castellano usamos las formas compuestas a menudo sin verdadera necesidad: ¿Qué está haciendo Ud.? En lugar del simple: ¿Qué hace Ud.? En Esperanto preguntamos *Kion vi faras?* Y no *Kion vi estas faranta?*, es decir, que no se usarán las formas compuestas más que cuando sea necesario; cuando sea preciso relacionar dos hechos en el tiempo.

Compare: Cuando yo entré él estaba comiendo.
 Cuando yo entré él estaba por comer.
 Cuando yo entré él había comido.

Kiam mi eniris li estis manĝanta

Kiam mi eniris li estis manĝanta

Kiam mi eniris li estis manĝanta

Lo mismo es para los otros tiempos: Yo cantaré mañana
- *Mi kantos morgaŭ.* Yo estaré cantando cuando entre
Pedro - *Mi estos kantanta kiam Petro eniros.*

El participio sustantivo también puede usarse en los distintos tiempos: La frase: "Él es el constructor" puede ser, según los casos:

Li estas la konstruanto - el que construye

Li estas la konstruinto - el que construyó

Li estas la konstruonto - el que construirá

Saluton. Cezaro, la mortontoj vin salutas

PARTICIPIO PASIVO - ATA, ITA, OTA.

Es el que indica que una persona o cosa sufre la acción del verbo: carta escrita, pan comido, hombre castigado.

En Esperanto el participio pasivo se forma con las terminaciones *ata* - *ita* - *ota*.

<i>La domo estas</i>	<i>Konstruata</i> la casa es (está siendo) construida <i>Konstruita</i> la casa ha sido construida <i>Konstruota</i> la casa está por ser construida
<i>La domo estis</i>	<i>Konstruata</i> la casa era construida <i>Konstruita</i> la casa había sido construida <i>Konstruota</i> la casa estaba por ser construida
<i>La domo estos</i>	<i>Konstruata</i> la casa será construida <i>Konstruita</i> la casa habrá sido construida <i>Konstruota</i> la casa estará por ser construida

Nótese que los participios pasivos se usan en Esperanto con una mayor precisión que en cualquier lengua nacional:

Konstruata domo es una casa por construirse (-ota), de la cual tenemos solo los planos. *Konstruata domo*, es una casa que se está construyendo (-ata), y *Konstruita domo*, es una casa ya construida, terminada (-ita). *Domo konstruata el brikoj* es una casa que se está construyendo con ladrillos. *Domo konstruita el brikoj* es una casa (ya) construida con ladrillos.

Y con esto ya hemos visto las 12 formas del verbo con que el Esperanto reemplaza con ventaja las miles de formas que el español necesita.

17-a Leciono

Vi jam konas la historion: "Petro amas Marian kaj Maria amas Petron"

Ili amas **unu la alian**.

Ili amas sin reciproke.

Petro iris ĉe **ĵuveliston** kaj aĉetis du **orajn** ringojn (=ringoj el oro), kaj petro fariĝis **fianĉo** kaj Maria fariĝis fianĉino. Ili **gefianĉiĝis** (ge = li + ŝi).

La gefianĉoj estas **strangaj** homoj kaj ili **agas** strange. Fianĉo iras ĉiam elegante vestita kaj **zorge** kombita kaj razita, kaj faras multajn **donacojn** al sia fianĉino - florojn, bombonojn, ĵuvelojn - kaj ofte **invitas** ŝin al kinejo aŭ teatro. Kaj ĝuste tion ankaŭ faras Petro.

Bedaŭrinde ofte ankaŭ venas la patrino aŭ la frateto de Maria. La patrino malŝatas la plenajn aŭtobusojn kaj preferas veturi per **taksioj** (= taksiaŭtoj) kaj la frateto ĉiam **elektas** la plej karajn **glaciaĵojn**.

Maria ankaŭ faras donacojn al Petro. Ŝi faras stranga-kolorajn kravatojn por sia amato. Sed ili estas feliĉaj kaj ŝatas promeni kun la mano en la mano sub la luno, aŭ **prefere** sen luno...

En unu bela tago Petro kaj Maria staris antaŭ la **pastro** kaj fariĝis **edzo** kaj **edzino**. Ili fariĝis geedzoj (= geedziĝis).

La patrino de Maria estas nun la **bopatrino** de Petro, kaj la kara frateto nun fariĝas la **bofrato** de Petro.

Post kelke da tempo la **cikonio** faris viziton al la hejmo de Petro. Nun la gepatroj de Petro kaj Maria fariĝis **avoj**, ĉar ili havas novan **nepon**. Kaj la frato de Petro nun estas lia **onklo**. La juna Petreto estas lia **nevo**. Kaj la filoj de la frato de Petro estas kontentaj, ĉar ili ricevis tute novan **kuzon**.

Ho, la familio!

Sed ne nur la homoj geedziĝas, ankaŭ la bestoj tion faras. La koko havas multajn edzinojn. Sed ĝi estas feliĉa, ĉar ili jam estas vestitaj de la naturo mem.

La filojn de la koko ni nomas la **kokidoj**.

Juna ĉevalo estas ĉevalido. La rondetaj rozkoloraj **idoj** de la porko estas la porkidoj.

Vi memoras ke mi estis skribonta leteron al mia frato kiam envenis Petro.

La leteron mi skribis kaj **sendis** en la posta tago.

La skribitan leteron mi metis en **koverton** (= mi enkovertigis), skribis la **adreson**, **gluis** la **poŝtmarkojn** sur la koverton kaj fermis la koverton.

Mi iris al la poŝtoŝejo (= poŝtejo) kaj metis la leteron en **leterkeston** (= mi enpoŝtigis la leteron). Kaj nun mi atendas la respondon.

Leterportisto disportas la leterojn.

Kion mi faris per la skribita letero?

Ĉu vi ŝatas ricevi leterojn de viaj amikoj?
Ĉu vi akurate respondas?
Ĉu vi kolektas poŝtmarkojn?
Ĉu vi estas filatelisto?

2-AKTA DRAMO

- kun epilogo -

1-a akto

S-ro direktoro sidas sur komforta seĝo antaŭ sia skribotablo. En la ĉambro estas nur unu seĝo, tamen la **ĉarma**, blonda oficistino ankaŭ sidas kaj skribas. La direktoro estas feliĉa.

2-a akto

La edzino de la direktoro eniras. Ŝi estas nek ĉarma nek blonda; ŝi estas furioza. La fraŭlino ne **plu** sidas. La direktoro ne **plu** estas feliĉa.

Epilogo - laŭ via plaĉo.

Kio okazos poste, morgaŭ?

Morgaŭ la edzino batos la edzon.

Morgaŭ la direktoro **maldungos** la oficistinon. (Ĉu tio estus **justa**?).

Morgaŭ la sinjoro aĉetos belan juvelon por la edzino.

Kiu fino estas ĝusta, laŭ via opinio?

Ĉu vi havas fantazion? Ĉu vi plaĉis la vi la dramo?

Kion vi **estus farinta** en simila kazo?
 Ĉu vi estus forkurinta?
Verku alian epilogon.

VOCABULARIO

ADRESO	DIRECCIÓN, DOMICILIO	RECIPROKA	RECIPROCO
AKTO	ACTO (TEATRAL)	SIMILA	SIMILAR
AVO	ABUELO	STRANGA	EXTRAÑO, NO COMÚN
CIKONIO	CIGÜEÑA		
EDZO	ESPOSO	APOGI	APOYAR
FIANĈO	NOVIO	DONACI	REGALAR, DONAR
GLACIO	HIELO	DUNGI	EMPLEAR
GLUO	COLA DE PEGAR	MALDUNGI	DESPEDIR
JUVELO	JOYA	ELEKTI	ELEGIR
KESTO	CAJA, CAJÓN	INVITI	INVITAR
KOVERTO	SOBRE	KOLEKTI	COLECCIONAR, REUNIR
KUZO	PRIMO	PREFERI	PREFERIR
NEPO	NIETO	SENDI	ENVIAR
NEVO	SOBRINO	GLACIAĴO	HELADO (COSA HECHA DE HELADO)
ONKLO	TIO	LETERKESTO	BUZON (CAJA PARA CARTAS)
ORO	ORO	KION VI	¿QUÉ HABRÍA HECHO UD.?
		ESTUS FARINTA?	
PASTRO	SACERDOTE		
POŜTO	CORREO		
POŜTMARKO	SELLO DE CORREO		
RINGO	ANILLO		
ĈARMA	ENCANTADOR		
JUSTA	JUSTO		

LA INSTRUISTO PAROLAS

ILI AMAS UNU LA ALIAN = ILI AMAS SIN RECIPROKE.

Cuando la acción es recíproca o mutua se usan estas formas.

El sentido de "él se hirió" es claro, pero "ellos se hirieron" puede significar que cada uno de ellos se hirió (en un accidente), o que se hirieron entre sí, recíprocamente (en un combate).

Para evitar esta ambigüedad es que diremos en Esperanto: *ili sin vundis en akcidento* (= *ĉiu el ili sin vundis* - cada uno de ellos se hirió) y *ili sin vundis reciproke o ili vundis unu la alian* - se hirieron mutuamente.

Sólo como licencia poética podrá encontrarse: *La dentoj mordas la langon, tamen ambaŭ sin amas* - los dientes muerden la lengua, y sin embargo se aman.

GE - este prefijo tiene la virtud de reunir a los dos sexos: *miaj gepatroj* - mis padres (=mi padre y mi madre), *lernejo por geinfanoj* (= *geinfana lernejo*) - escuela mixta (para niños y niñas), *ili geedziĝis* - ellos se casaron (se hicieron esposo y esposa).

BO - este prefijo indica el parentesco político, resultante del matrimonio- *Bopatrino* - suegra, *bofilo* - yerno, *bofrato* - cuñado, *boparencoj* - parientes políticos.

-ID es sufijo que señala el descendiente, el cachorro, el pichón: *koko* - gallo, *kokido* - pollo, *porkido* - lechón, *Izraelido* - israelita (descendiente de Israel). *Ido* es hijo, descendiente. *Johano loĝas tie kun sia vasta idaro* - Juan vive allí con su vasta prole.

LAŬ - según, conforme con: *agu laŭ via plaĉo* - obre según su gusto. *Laŭ mia horloĝo estas la oka* - según mi reloj son las ocho. *Mi marŝis laŭlonge de la fervojo* - yo caminé a lo largo del ferrocarril, *laŭlarĝe* - a lo ancho.

PLU - más - con sentido de duración en tiempo o espacio: *mi ne laboras plu* - yo no trabajo más, *kion plu vi scias?* - ¿qué más sabe? *Trinku unu pluan taseton* - beba una tacita más. *Kaj tiel plu* (= *ktp*) - y así más (= etcétera).

ŜATI - PLAĈI. Ya conocemos bien el verbo *ŝati*. Es verbo transitivo y señala nuestro gusto personal, subjetivo. *Tiu domo estas plaĉa sed mi ne ŝatas ĝin* - esa casa es agradable (= placentera) pero a mi no me gusta.

PLAĈI es verbo intransitivo y significa agradar, ser agradable en su cualidad placentera: *tio plaĉas al mi* - eso me gusta (me agrada). *Plaĉa muziko* - música placentera. *Kiel plaĉas al vi la ĝardeno?* - ¿Cómo encuentra el jardín?

VERKI es componer o escribir obras literarias, musicales, etc.: *verki libron* - escribir (componer) un libro, *verkisto* - un escritor, *teatra verko* - obra teatral. *Leteron mi skribas sed rakonton mi verkas*.

ZORGI es cuidar de algo, preocuparse por algo: *ne zorgu pri mi!* - no se preocupe por mí! *Pli zorgas unu patrino pri dek infanoj ol dek infanoj pri unu patrino* - cuida más una madre de diez hijos (niños) que diez hijos de una madre. *Zorge farita* - cuidadosamente hecho. *Senzorga* - descuidado, despreocupado.

AGI es obrar, actuar: *agi juste* - obrar justamente (con justicia), *justa ago* - acción justa. *Zorgu pri viaj agoj!* - ¡Cuidado con lo que hace!

ORACIÓN PASIVA. Podemos usar también nuestro conocimiento de los participios para verificar si un verbo debe o no ser seguido por el acusativo.

Sea la oración:

Petro manĝas panon - Pedro come pan.

Si la oración puede ser vuelta por pasivo, será transitiva: irá seguida de **-n**.

La pano estas manĝata de Petro. El pan es comido de Pedro.

Probemos con: *Petro kuŝas sur la lito* - Pedro yace sobre la cama.

Vemos que si tratamos de ponerla en forma pasiva, la oración pierde su sentido. Se trata, pues, de una oración intransitiva.

La pano estas manĝata de Petro. Vemos que después de la forma pasiva usamos *de* para designar al agente, al que hace: *Esperanto estas lingvo kreita de Zamenhof* (*kreita* porque está ya creada, terminada de crear).

Rozkolora es color de rosa. Y del mismo modo se forma *violkolora* - color violeta, *oranĝkolora* - color anaranjado, *citronflava* - amarillo limón.

Ludi es jugar (*ludilo* - juguete). Pero lo mismo que en inglés y francés, este verbo significa, además, interpretar un papel teatral - *ludi teatran rolon*, y tocar un instrumento - *ludi pianon*.

18-a Leciono

Vojaĝante (=dum oni vojaĝas) oni lernas. Tio estas vera, ĉar vojaĝinte en Bolivio mi multon lernis.

Dum mia restado en tiu lando pluvis kaj pluvadis dum du semajnoj, kaj dum la tuta tempo mi legadis en la ĉambro. Ho, mi multon lernis!

Nur ĝenis min la daŭra **martelado** de iu **forĝisto**, loĝanta apude. Sed ne nur mi legis en tiu hotelo, mi ankaŭ **amuziĝis**, ĉar tie estis sufiĉe da musoj.

Kiam mia kuzino ekvidas (=subite vidas) muson ŝi ektimas (=subite timas), eksaltas kaj ekploras - Kaj mi ekridas.

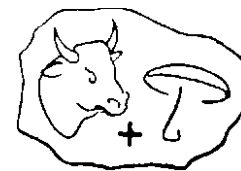
Ĉu vi parolas dormante?
Ĉu vi ŝatas longajn paroladojn?
Kion vi faras dum longa pluvado?
Ĉu vi facile ekridas aŭ ekploras?

BIFSTEKO KUN FUNGOJ

S-ro Smith estas anglo. Ĉu vi cias kio estas anglo?
- Jes, mi scias; anglo estas sinjoro kiu **fumas pipon**, legas la Biblion, kaj ne ŝatas lerni fremdajn lingvojn.
S-ro Smith ja estis vojaĝema. Tial ke (=ĉar) en Londono la vetero estas malagrabra dum la vintro, nia amiko per aeroplano veturis suden, al la sunplena Valencio, en **Hispanujo**. Li gaje promenadis tra la urbo, admirante la oranĝarbojn, kaj la belajn brunulinojn, sed ekvidinte restoracion li eksentis apetiton.

"Por festi tiun ĉi belan tagon mi mendos mian preferatan manĝon: Bifstekon kun **fungoj**", diris S-ro Smith. Li eniris la restoracion, sidis ĉe tablo kaj **vokis** la kelneron. S-ro Smith tuj mendis - Anglalingve - (=en la angla lingvo), kompreneble - bifstekon kun fungoj. La kelnero ridetis, se ne komprenis. Tiam S-ro Smith ekhavis brilan ideon. Li prenis paperon kaj krajonon kaj **deseĝnis** sian mendon tiel:

La kelnero prenis la papereton kaj foriris. Farinte sian mendon S-ro Smith observis la manĝejon. Blanka tablotuko kovris la tablon. Sur ĝi estis **telero**, **forko**, kulero, tranĉilo, buŝtuko, **glaso**, vinbotelo, **kruĉo** kun akvo kaj **pankorbo**. La tuta manĝilaro estis pura.

Ĉe la apuda tablo sidis tri manĝantoj. Unu manĝis **viandrostaĵon** kun **terpomoj** kaj **legomoj**, la dua manĝis **bakitan kokidon** kun salato, la tria jam estis manĝanta la **deserton**: kukojn kaj fruktojn. Laŭ la aspekto ili **ŝajnis fremduloj**.

Sed nia anglo jam estis perdanta sian **paciencon** (=li jam senpacienciĝis), tiam, post 20 minutoj, fine revenis la kelnero. Ĉu li alportis la deziratan manĝaĵon? - Tute ne! **Anstataŭ** tio, en unu mano li portis **pluvombreton** kaj en la alia enirbileton por la **taŭrobatalo**!

S-ro Smith ne lasis **trinkmonon** por la kelnero...

Kie loĝis S-ro Smith? Kien li veturis?
Kial li forveturis? Ĉu li veturis bicikle?
Kion li admiris? Kion li tre ŝatis?
Ĉu vi fumas pipon?
Ĉu S-ro Smith parolis hispane? Kion li faris?
Ĉu la desegno estis komprenebla?

Kio estis sur la manĝotablo?

Ĉu la kelnero tuj revenis? Kion li alportis **anstataŭ** la menditan manĝaĵon? Ĉu S-ro Smith estis feliĉa?

Kion vi estus farinta en tiu okazo?

La filo de Petro ankaŭ nomiĝas (=estas nomita) Petro, sed la gepatroj nomas lin **Peĉjo**. La nomo de la filino estas Sofia, sed la gepatroj nomas ŝin **Sonja**. Kaj Peĉjo kaj Sonja nomas sian patron **paĉjo**, kaj sian patrinnon **panjo**.

Ĉu ankaŭ oni nomas vin per karesa nomo - "Pepe", "Paco", "Maruja"?

La patro de Maria estas la avo de la eta Petro, sed la avo de Maria, kio estas?

- Li estas la **praavo** (=patro de la avo) de eta Petro (=Peĉjo) kaj Peĉjo estas lia **pranepo**.

La unuaj homoj sur la tero estis niaj prapatroj aŭ prauloj. Ili vivis en la pratempo. En Ameriko estas ankaŭ grandaj ne bone konataj praarbaroj.

Ĉu vi havas vivantan praavon?

Ĉu niaj prapatroj estis pli feliĉaj ol ni?

Ĉu niaj pranepoj estos pli **saĝaj** (=Prudentaj, inteligentaj), ol ni?

Karlo invitis min ĉeesti festeton ĉe li. Mi demandis lin: "je kioma horo mi devas esti ĉe vi, kaj kiel mi devas vesti min"?

Li respondis: "Ĉe mi vi povas fari ion ajn, babili kun iu ajn. Kiam ajn vi venos mi vin akceptos."

Vivu la libero!

Ĉu vi aŭskultas ian ajn programon en la radio?

Ĉu vi parolas kun iu ajn sur la strato?

LA KORVO KAJ LA VULPO

Jen la fama **fablo** de fama verkisto. Ni rerakontas ĝin ne **versoforme**, sed en simpla **prozo**.

S-ro Korvo sidis sur **branĉo** tenante en sia **beko** bonodoran **fromaĝon**.

S-ro Vulpo tre malsata **vagadis** tra la arbaro kaj ekflaris la odoron de la fromaĝo. Ekvidinte la korvon kun la fromaĝo, la vulpo volis ĝin manĝi, sed ĝi estis tro alta. Sed S-ro Vulpo estas **ruza** kaj li **flate** ekparolis al la korvo: "Sinjoro Korvo, kiel bela vi estas! Kiel brila estas via plumaro! Se via voĉo estus tiel bela kiel via plumaro vi estus la reĝo de l' arbaro! Kantu, sinjoro korvo, kantu por ke mi aŭdu vian belan voĉon!"

Aŭdinte tion, la korvo, kiu estis kredema kaj **vantema**, malfermis sian bekon por kanti kaj la bongusta fromaĝo falis en la buŝegon de sinjoro Vulpo.

"Dankon, diris S-ro Vulpo, kaj estonte ne fidu la flatantojn. Ĉi leciono tamen, valoras fromaĝon"

"Ju pli oni vivas, des pli oni lernas" - **grumblis** la korvo.

Kie vagadis la korvo? Ĉu la korvo bele kantas? Kia estas la vulpo?

Kial la korvo malfermis al bekon? Ĉu la korvo agis saĝe?

VOCABULARIO

BRANÇO	RAMA	FLATI	ADULAR
DESERTO	POSTRE	FORĜI	FORJAR
FORKO	TENEDOR	GRUMBLI	GRUÑIR
FROMAĜO	QUESO	ĜENI	MOLESTAR
FUMO	HUMO	KARESI	ACARICIAR
FUNGO	HONGO	KRII	GRITAR
KORBO	CESTA	VAGI	VAGAR
KORVO	CUERVO	VOKI	LLAMAR
KRUĈO	JARRA	FREMDA	EXTRANJERO, EXTRAÑO
MARTELO	MARTILLO	FREMDULO	FORASTERO
PACIENCO	PACIENCIA	PLUVOMBRELO	PARAGUAS
PIPO	PIPA	SUNOMBRELO	SOMBRILLA
REĜO	REY	TERPOMO	PAPA, PATATA
SALATO	ENSALADA	TAŬROBATALO	CORRIDA DE TOROS
TELERO	PLATO	TRINKMONO (=MONO POR TRINKI)	PROPINA
VULPO	ZORRO	SAĜA	JUICIOSO, SENSATO, SABIO
RUZA	ASTUTO	SAĜECO	SABIDURÍA, BUEN SENTIDO
VANTA	VANIDOSO	MALSAĜA	INSENSATO, LOCO
AMUZI	DIVERTIR	SAĜULO	UN HOMBRE SABIO, SENSATO
DAŬRI	DURAR		
DESEGNi	DIBUJAR		

LA INSTRUISTO PAROLAS

-ANTE, -INTE, -ONTE. Los participios adverbios corresponden al gerundio en castellano, que termina en -ando, -endo o -iendo.

El participio adverbio no se usa en los tiempos compuestos.

Manĝonte mi eniris la restoracion - habiendo de comer entré en el restaurante, *manĝante mi legis la ĵurnalon* - comiendo leí el diario, *manĝinte mi pagis kaj foriris* - habiendo (ya) comido, pagué y me marché.

La forma pasiva (-ate, -ite, -ote) es de uso poco frecuente. *Li vizitis min neatendite* - él me visitó inesperadamente. *Estis skribite* - estaba escrito.

KIEL AJN es de cualquier modo, *kiu ajn* - cualquiera, *kiam ajn* - en cualquier momento, *io ajn* - cualquier cosa, *kie ajn* - en cualquier parte, *ktp.* La partícula *ajn* "indefinite".

AD expresa la acción: *krono* - corona, *kronado* - coronación; acción continuada: *pafu* - tiro, *pafado* - tiroteo; nombre de acción: *uzi* - usar, *uzado* - el uso, *naĝado* - natación, *kantado* - el canto.

EK - señala comienzo de acción o acción breve: *vidi* - ver, *ekvidi* - percibir, *ekmarŝi* - echar a andar.

PRA - es prefijo que señala lo primitivo, el parentesco distante en el tiempo: *pratempe* - tiempos primitivos, *praulo*, *prapatro* - antepasado, *praavo* - bisabuelo, *pranepo* - bisnieto. *Praa* - primitivo.

-ĈJ, NJ son sufijos con los que se forman los diminutivos cariñosos, masculinos y femeninos,

respectivamente y se colocan detrás de las primeras letras del nombre, abreviándolo: *patro* - padre, *paĉjo* - papá, *panjo* - mamá, mamita, *Jozefo* - José, *Joĉjo* - Pepe.

Este es el único caso en que se altera una raíz en Esperanto (*panjo*). Porque el uso de nombres íntimos y cariñosos es voluntario y escapa a toda regla.

En la literatura de Esperanto se encontrarán los mismos nombres femeninos con terminación "a" u "o": *Sofia* = *Sofi*o, *Sonja* = *Sonj*o.

JU PLI, DES PLI es cuanto más, tanto más: *ju pli da suno*, *des pli da sano* - cuanto más sol, más salud, *ju pli oni vivas*, *des pli oni lernas* - cuanto más se vive, más se aprende.

DE L'. En Esperanto puede suprimirse la "a" final del artículo después de preposición terminada en vocal, o antes de palabra que comience en vocal: *de l' amo* (=de la amo). Pero esta elisión sólo se usará en poesía o, muy excepcionalmente, en prosa.

19-a Leciono

NI VETURAS AL ESPERANTO-KONGRESO

Veturonte al Kongreso, Petro kaj Maria **renkontas** Karlon antaŭ la fervoja stacidomo.

Petro - Rapidu, samideano, vi marŝas **kvazaŭ** vi havus multe da tempo!

Karlo - Pardonu, sed mi ne kulpas. **Kvankam** mi dormis nur du horojn mi frue leviĝis kaj devis **adiaŭi** (=diri adiaŭ) miajn parencojn.

P. - Ĉu vi estas sola? **Krom** vi, ĉu neniuj aliaj samideanoj venas?

K. - Krom mi ankaŭ venis Antono kaj Rodolfo. Ĝus ili iris al la **informejo**. Jam ili parolas kun la staciestro. Krome, Julio iris al mi hieraŭ, ke **bedaŭrinde** li ne venos, ĉar li estas malsana. La **plimulto** veturas per aŭtobusoj.

P. - Venu, Maria, jen nia **vagono**. Ni envagoniĝu. Per nia bileto ni **rajtas** kunporti nur negrandan **valizon** kaj **pakaĵon**.

M. - **Ĝustatempe** (=en la ĝusta tempo) ni alvenis. La **lokomotivo fajfas** kaj la trajno (=vagonaro) ekmoviĝas.

K. - Ĉu vi scias, ke la lokomotivo estas tre demandema?

P. - Ĉu...?

K. - Jes, ĝi ĉiam diras "ĉu, ĉu, ĉu..."

P. - Hm... tre **sprita** vi estas hodiaŭ. Sed ĝi povas esti ankaŭ dubema.

K. - Tion mi ne bone komprenas.

P. - Krom montri demandon, la vorteto ĉu ankaŭ montras dubon: "Mi dubas ĉu li venos", "mi ne scias ĉu vi komprenas".

K. - Dankon pro la informo, sed rigardu! Ni jam veturas **ekster** la **ĉefurbo**. Vidu nun tiun "popolon" kun blankaj dometoj...

P. - Ne diru "hispanaĵojn"; tio estas vilaĝo; la popolo estas la loĝantaro. La esperanta popolo loĝas dise tra la vasta mondo. Mi vidas, ke ankaŭ vi faras erarojn, Karlo. Dum la veturo ni povas iom **praktiki** la lingvon.

M. - Vi **pravas**, ni praktiku! Ni **nepre** devas paroli en flua kaj korekta Esperanto. Anstataŭ babili ni lernu. En mia **notlibro** estas kelkaj notoj kaj gramatikaĵoj, kiujn mi ne tute bone komprenas, **malgraŭ** tio, ke mi lernis ilin.

P. - Ni vidu viajn notojn. Kompreneble, vi lernis la lingvon, sed ne **ellernis** (=finlernis) ĝin.

K. - Do, bonvolu klarigi al mi la signifon de la sufikso **op**.

P. - Mi klarigos per **ekzemploj**: "Sur la mallarĝa vojeto ni devis marŝi **unuope**" (=unu post unu). Kiam ni venis al la lago la **moskitoj** milope sin **ĵetis** sur nin". Vidu tie, super la kamparo, la aeroplanoj flugas triope.

M. - Klarigu, mi petas, la prepozicion **po**.

P. - "Tiu ĉi libro konsistas el dudek lecionoj; se vi lernus **po** unu leciono ĉiutage, post dudek tagoj vi estus **tralerninta** la tutan kurson". "Mi aĉetis dekduon da oranĝoj, kaj al ĉiu el la ses infanoj mi donis **po** du oranĝoj".

K. - Dankon, Petro, mi bone **profitas** la vojaĝon. Sed ni devas ankaŭ **ĝui** la rapide **preterpasantan** pejzaĝon. La suna **moŝto** jam alte brilas **super** la kamparo.

M. - Rigardu tiun viron sidanta **kontraŭ** ni. Li trinkas ion el botelo.

P. - Li ne trinkas, sed drinkas: rigardu nur lian **nazaĉon**! Fi! Kia homo!, mi ne drinkas: mi estas kontraŭalkoholisto.

K. - Se vi jam uzis la sufikson **-aĉ** kaj la prefikson **fi-**, bonvolu klarigi la **diferencon** inter ambaŭ.

P. - Ĉu vi komprenas la vortojn **libraĉo**, **popolaĉo**? Rigardu tra la fenestro tiun malbelan, malpuran domon; ĝi estas domaĉo. Ĝi estas fizike malbona. Alia domo estas tre bonaspekta, sed la **moralo** de ĝia loĝantoj ne estas tre

pura; vere ĝi estas **fidomo**. **Fiulo** estas senmorala persono, morale malbona (=fripono).

K. - Nun mi komprenas. Sed kie estas Antono kaj Rodolfo? Mi iros **serĉi** ilin.

Demandoj

Kial la samideanoj veturas?

Kial Karlo malfruiĝis?

Kiuj venis krom Petro kaj Karlo?

Per kio ili veturas? Kien ili iras?

Ĉu vi ofte veturas per trajno? Ĉu vi ŝatas veturi sen bileto?

Kion diras Antono?

Kion li farus anstataŭ babili?

Ĉu Karlo estas perfekta esperantisto?

Se vi estus lerninta Esperanton antaŭ dek jaroj, kia esperantisto vi estus nun?

Ĉu vi vizitos Kongreson de Esperanto?

Ĉu vi legas esperantan literaturon?

Ĉu vi trinkas ian ajn vinaĉon?

Ĉu vi, fraŭlino, vizitas drinkejon?

Ĉu vi ankaŭ praktikadas Esperanton kun viaj amikoj?

Ĉu vi loĝas en la ĉefurbo? Ĉu vi ŝatus flue paroli en Esperanto? Kio fluas sub la ponto? Kiujn volas serĉi Karlo?

VOCABULARIO

ĈEFO EKZEMPLO	JEFE EJEMPLO	ADIAŬ ADIAŬI	ADIOS DECIR ADIOS, DESPEDIRSE
LOKOMOTIVO NOTO PONTO PRAKTIKO	LOCOMOTORA NOTA PUENTE PRÁCTICA	AMBAŬ ANSTATAŬ ANSTATAŬI BEDAŬRINDE	AMBOS EN LUGAR DE REEEMPLAZAR LAMENTABLEME NTE
RAJTO STACIO	DERECHO ESTACIÓN	ĈEFURBO MALGRAŬ	CIUDAD CAPITAL A PESAR DE, MALGRADO
TASKO VAGONO VALIZO	TAREA VAGÓN VALIJA	PAKAĴO PLENUMI PLENUMI SIAN DEVON PLIMULTO	PAQUETE CUMPLIR CUMPLIR CON SU DEBER MAYORÍA
PRAVA	QUE TIENE RAZÓN	VI PRAVAS	TIENE UD. RAZÓN
SPRITA	INGENIOSO, CHISTOSO	ĈU MI RAJTAS? STACIDOMO	¿PUEDO? ¿TENGO DERECHO? OFICINA DE LA ESTACIÓN
DIFERENCI	DIFERENCIAR	NEPRA	INDISPENSABLE, INELUDIBLE
DUBI	DUDAR	NEPRE IRU NEPRA DEVO	VAYA SIN FALTA DEBER INELUDIBLE
FAJFI	SILBAR		
FLUI ĜUI	FLUIR GOZAR		
INFORMI ĴETI PAKI RENKONTI SERĈI	INFORMAR ARROJAR ENPAQUETAR ENCONTRAR (A ALGUIEN) BUSCAR		

LA INSTRUISTO PAROLAS

-OP forma los numerales colectivos: *la aviadiloj flugis triope* - los aviones volaban en grupos de tres.

PO es una preposición que indica a razón de, a tanto por: *mi marŝas po ses kilometroj hore* - yo camino a razón de seis kilómetros por hora.

Se usa también como prefijo: *vendi pogrande* - vender por mayor, *podetale* - al detalle, *pogute* - a gotas, por gotas.

-AĈ es sufijo con significado despectivo: *libraĉo* - libraco, *popolaĉo* - populacho. *La ebriulo aĉe insultis lin* - el ebrio lo insultó soezmente. *Aĉa vorto* - palabra grosera, soez.

FI - es prefijo con significado también despectivo, pero refiriéndose al aspecto moral: *fihomo* = *fiulo* - canalla, *fiagoj* - acciones canallescas. Usado como interjección, *FI* denota desagrado. *Fi!* - Puf!

KROM - aparte de: *krom tio* - aparte de eso, *krom Pedro (ankaŭ) venis Karlo* - además de Pedro (también) vino Carlos, *Krom Petro neniŭ venis* - a excepción de Pedro no vino nadie. *Krome (= plie)* - además. *Krompago* - pago extra.

KVAZAŬ como si, a guisa de: *li min rigardis kvazaŭ li ne konus min* - él me miró como si no me conociese. *Li demandis kvazaŭ li estus fremdulo* - él preguntó como si fuese un extraño. *Li uzis ŝtonojn kvazaŭ martelon* - él usó una piedra a guisa de martillo.

-ESTR denota autoridad: *staciestro* - jefe de estación, *urbestro* - intendente, alcalde, *laborestro* - capataz- *Estro* (=ĉefo) - jefe. *La estraro de la Kongreso* - las autoridades del Congreso.

DU HOROJN. Para señalas complementos circunstanciales - especialmente los que expresan medida (tiempo, peso, precio, dirección) se puede - siempre que la claridad no se vea afectada - reemplazar la preposición respectiva con la terminación "**n**":

Mi dormis dum du horoj.

Mi dormis du horojn.

La monto estas alta je 1000 metroj.

La monto estas 1000 metrojn alta.

La fecha podrá escribirse: *en la 16-a de Septembro, je la 16-a de Septembro* o *la 16-an de Septembro*. Las tres formas son correctas, pero la última es la más empleada.

MOŜTO es título de cortesía en general: *reĝa moŝto* - majestad real, *moŝta suno* - su alteza, su majestad el sol, *la prezidanta moŝto* - su excelencia el presidente. *Moŝtulo* - un personajón.

ELLERNI (=FINLERNI) es aprender a fondo, terminar de aprender. El, usado como prefijo, significa además de la idea de salida (*eliri*), la acción terminada (como si la cosa terminada se saliera del material). *Ellabori* - elaborar, *eluzi* - usar hasta el fin, *eluzita pantalono* - pantalón totalmente gastado.

20-a Leciono

(**Daŭrigo** de la 19-a)

Revenas Karlo, akompanata de Antono kaj Rodolfo.

A. - Bonan tagon kamaradoj. Pardonu, ke ni ne tuj venis al vi, sed okazis ke ni iris en la manĝovagonon por matenmanĝi kaj tie ni trovis **eksprofesoron** nian. Li invitis nin sidi ĉe lia tablo. Ni mendis kafon, sed la kelnero **miskomprenis** nin kaj portis al ni teon. Kion fari en tia kazo? Ĉu protesti, ĉu trinki la teon? Ni trinkis la teon.

Vidante nian stelon, la profesoro demandis kion ĝi signifas. Mi klarigis al li la signifon de nia **insigno** kaj donis al li informilon pri Esperanto, kiun mi ĉiam kunportas en mia poŝo. Traleginte ĝin li diris: "Jen intreressa afero kaj **lernenda** lingvo. Mi certe ĉeestos kurson kaj eble mi iros kun kelkaj **kolegoj**."

M. - Post tia klarigo vi estas pardonita. Sed rigardu tiujn du sinjoronojn, tie, dekstre, kiel multajn gestojn ili faras dum ili parolas...

P. - Ili estas **surdmutuloj**, tial ili multe gestas parolante.

M. - Ĉu tio estas ia religio?

P. - Ne, Maria, ne; surdmutulo estas homo surda kaj muta. Surda estas persono kiu ne povas aŭdi kaj persono kiu ne povas paroli estas muta. Al tiuj homoj **mankas sentumo**. Ankaŭ al **blindulo** mankas sentumo, mankas al li vidkapablo.

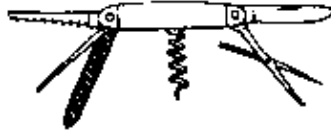
R. - Rigardu, rigardu! Mi trovis poŝtranĉilon apud la benko. **KIES** ĝi estas? (=al kiu ĝi apartenas?) Ĉu al

neniu? Do la persono, kies poŝtanĉilon mi trovis, ne troviĝas ĉi tie.

Mi pensas ke per tiu ĉi poŝtrantrilo oni povas bone klarigi la uzadon de la sufikso **um**.

K. - Ĉu jes...?

R. - Vidu tiun ĉi poŝtranĉilon. Ĝi havas diversajn ilojn; segilon, borilon, **korkotirilon**, **fajlilon**, tondilon. Ĝi **taŭgas** por diversaj laboretoj, sed vere ĝi estas nek tondilo, nek segilo, nek fajlilo, nek borilo.

La sufikso **-um** iel similas tiajn multuzajn ilojn. Oni uzas ĝin kiam oni ne trovas la ĝustan afikson.

P. - Oni povas diri ankaŭ, ke la sufikso **-um** similas tiujn ĉionfarantajn laboristojn, kiu faras kiajn ajn laborojn, sed ne havas difinitan **metion**. Per la sufikso **-um** oni **amindumas**, **aerumas**, **gustumas**...

A. - Per similaj vortoj oni povus ankaŭ klarigi la uzon de la prepozicio je, kiu ne havas difinitan **sencon**. Ĝi montras ĉefe mezuron: "je la tria", "je kelke da paŝoj"...

K. - Ne plu "gramatikumu", mi petas. Ni rigardu la pejzaĝon. Vidu la riĉan kamparon. Antaŭ unu **jarcento** nur maloftaj **gaŭĉoj** rajdis tra tiuj verdaj **dezertoj**. Nun ĉie **kreskas greno**, kaj **plimultiĝas brutaro** (bovoj, ŝafoj, ĉevaloj, k. s.).

M. - Rigardu tien, jen **ĵusnaskita** bovido (bovino ĵus naskis ĝin) apud sia patrino. Tie aro da **ŝafoj blekas** ĉirkaŭ akvujo. Ili estas **sojfaj**. Ili volas trinki.

P. - La ŝafoj estas **stultaj** kaj malbonodoras... prefere ni aŭskultui anekdoton. Antono, ĉu vi vere ne havas ion novan por rakonti?

PA. - Kial ne? Aŭskultu tiun ĉi:

SENMON KAJ BONHAV

Sinjoro Senmon renkontas la dikan sinjoron Monhav sur la strato, kaj sinjoro Senmon demandas tre ĝentile: "Ĉu vi povas diri al mi kioma horo estas?" Sinjoro Bonhav **suspekteme** rigardas la demandinton kaj respondas:

"Vi vere ne deziras scii pri la horo; tio estas nur preteksto por ekparoli kun mi; kaj se ni interparolas ni fariĝos amikoj, kaj se ni fariĝos amikoj (=ni amikiĝos) vi vizitos mian hejmon, kaj se vi vizitos mian hejmon tie vi trovos mian filinon Leonora kaj se vi vidos mian filinon vi enamiĝos je ŝi, kaj se vi enamiĝos je ŝi vi petos ŝian manon kaj... Ĉu vi opinias ke mi donos la manon de mia filino al iu sentaŭgulo, kiu **eĉ** horloĝon ne havas!"

P. - Bona anekdoto, Antono, kaj tre **lerte** vi ĝin rakontis. Nun estas via vico, Karlo.

K. - Mi ankoraŭ ne tre flue parolas...

R. - Mia avo diradis: "Nur forĝante oni fariĝas forĝisto". Do, nur parolante oni lernas paroli...

K. - Mi **provos**.

LA FREMDULO KAJ LA VILAĜA BUBO

Fremdulo piedirante en la urbo renkontas **bubon** sur la vojo kaj demandas lin. "Aŭdu, knabo, kien iras tiu ĉi vojo?"

B. - Ĝi iras nenien.

F. - Sed en la vilaĝo oni diris al mi, ke mi **sekvu** ĝin por **atingi** la urbon.

B. - Ho jes, ili pravis.

F. - Do kial vi diras ke ĝi iras nenien?

B. - Jes sinjoro, ĝi iras nenien; ĝi kuŝas tie senmove.

F. - Bone, bone; mi vidas, ke vi estas **lerta**. Kiel vi nomas vin?

B. - Neniul.

F. - Ĉu vi ne havas nomon?

B. - Jes, sinjoro, sed mi ne nomas min; aliaj personoj nomas min.

F. - Bone, kiel via patrino noman vin?

B. - Nu, tio **dependas**. Kelkfoje ŝi diras al mi "mia kara anĝelo", **alifoje** ŝi nomas min "malpura porko"... Nu laŭ la vetero...

F. - (**Fulmotondro!** Estas neeble scii ion pri tiu ĉi bubaĉo!) Diru al mi, knabo, ĉu via familio estas granda?

B. - Vidu, **proksimume** tiel granda kiel tiu de la onklo Peĉjo.

F. - (Ruza diableto) Kiom da personoj estas en via familio?

B. - Ho jes, tiu demando estas pli klara. Ni estas tiom da personoj kiom da teleroj Panjo metas sur la manĝotablon.

F. - Kaj kiom da teleroj Panjo metas sur al tablon?

B. - Unu por ĉiu persono...

F. - !!!!!...

B. - Ĉu vi deziras scii ion pli?"

R. - Sed tio estas tre malnova popolarakonto, Karlo...

Mi rakontos al vi ion tute novan. Mi rakontos sonĝon, kiun mi sonĝis nur hieraŭ:

"Mi troviĝis en stelforma *duonluma* ĉambrego. Viro aperis kaj diris: "Montru vian **invitilon!**" "Mi ne ricevis", mi respondis. "Do, venu antaŭ la juĝisto", rediris la viro, kaj kondukis min en angulon de la ĉambro, kie sidis kelkaj longbarbaj sinjoroj.

Iu el ili, kiu tre similis al esperanta instruisto, kiu ekzamenis min, demandis per timiga voĉo:

- Kiu estas vi? - Mi estas Rodolfo.
- Kio estas vi? - Mi estas studento.
- Kia estas vi? - Mi estas juna kaj sana.
- Kie vi loĝas? - En Bonaero.
- Kien vi iras? - Al Esperanto-Kongreso.
- Kiam ĝi okazos? - La venontan semajnon.
- Kiom da homoj iros? - Ĉirkaŭ 500.
- Kiel vi iros? - Per trajno.
- Kial vi ne iras piede? - Ĉar miaj piedoj protestos.
- Kies poŝtranĉilon vi trovis? - Ne... nenies.
- Vi mensogas, la poŝtranĉilo ies devas esti - ekkriis la juĝisto. Gardisto, faru truon en lian kapon kaj enmetu en ĝin ĉiujn ies-vortojn. La gardisto elpoŝigis grandan borilon (mi volis forkuri, sed ne povis) kaj ekpikis mian kapon.

Forta **frapo** sur mian kapon vekis min, kaj mi aŭdis la voĉon de mia patrino, kiu diris: "Leviĝu Rodolĉjo, aŭ vi malfruiĝos. Rigardu kian moskiton mi mortigis sur via kapo".

M. - Sed Rodolfo, ĉu vi ne diris ke vi ĵus trovis la poŝtranĉilon?

R. - Jes, sed vi scias ke ofte dum sonĝoj ni antaŭvidas la okazontaĵojn.

A. - Mi volus "antaŭvidi" programon de la Kongreso.

P. - Jen mia:

ESPERANTO-KONGRESO
- PROGRAMO -
Malfermo de la Kongreso
En la Universitato
Laborkunsidoj
en Urba Biblioteko
Teatra Prezento
Supera Ekzameno
Bankedo
En restoracio
"LA ORA ROSTAJO"
Ekskursoj
Per ŝipeto kaj aŭtobuso
Balo

K. - Bona programo, estas serioza laboro kaj **amuzo**.

P. - Samideanoj, ni baldaŭ atingos la celon. **Verŝajne** kelkaj samideanoj estas jam en la stacidomo por akcepti nin. Ni pretigu niajn valizojn. Karlo, malfermu la fenestron por montri nian verdan **flageton**.

M. - Jam ni envenas la stacidomon. Jen ili estas, niaj karaj samideanoj.
Saluton!

La atendantaj samideanoj kun ĝoja vizaĝo ekkrias.

BONVENON, AMIKOJ!

VOCABULARIO

BRUTO	BRUTO, GANADO	FUNKCII	FUNCIONAR
BUBO	PILLETE, "PIBE"	KRESKI	CRECER
FLAGO	BANDERA	MANKI	FALTAR
FULMO	RAYO	RAJDI	CABALGAR
GAŬĈO	GAUCHO	SEKVI	SEGUIR
GRENO	GRANO, CEREAL	SOJFI	TENER SED
HAŬTO	PIEL	SUSPEKTI	SOSPECHAR
KAZO	CASO	TIRI	TIRAR, HACER TRACCIÓN
KORKO	CORCHO	TAŬGI	SERVIR, SER APTO
METIO	OFICIO	IES	DE ALGUIEN
NEGRO	(UN) NEGRO	KIES	CUYO, DE QUIEN
SENCO	SENTIDO (ACEPCIÓN)	NENIES	DE NADIE
SENSO (=SENTUMO)	SENTIDO (FACULTAD)	FULMOTONDRO	TORMENTA ELÉCTRICA, AQUÍ USADA COMO INTERJECCIÓN: ¡RAYOS Y TRUENOS! VEROSIMIL
ŜAFO	CARNERO	VERŜAJNA (VER- ŜAJNA)	AL PARECER (VEROSIMILMENTE)
TONDRO	TRUENO	VERŜAJNE	UN INÚTIL, UN INEPTO
BLINDA	CIEGO	SENTAŬGULO	OTRA VEZ
CERTA	CIERTO, SEGURO	ALIFOJE	
LERTA	HABIL	PLIMULTIĜI	AUMENTAR, MULTIPLICARSE
MUTA	MUDO	ESTAS VIA VICO	ES TU TURNO
STULTA	ESTÚPIDO, ESTULTO	ĴUSNASKITA	RECIÉN NACIDO
SURDA	SORDO		
AKCEPTI	ACEPTAR, RECIBIR		
AMIZI	DIVERTIRSE		
ATINGI	ALCANZAR		
BORI	PERFORAR		

FAJLI
ĈEESTI

LIMAR
ESTAR
PRESENTE,
ASISTIR

Ĵusnaskita es recién nacido, recién dado a luz. *Naski* en Esperanto es verbo transitivo, significa dar a luz. Nacer es *naskiĝi*. *La bovino naskis bovidon* - la vaca tuvo un ternero. *Mi naskiĝis en Ameriko* - yo nací en América.

LA INSTRUISTO PAROLAS

-UM Este sufijo no tiene sentido propio, y se lo usa para derivar palabras cuya relación a la raíz es imprecisa y no puede expresarse por otro afijo. Las palabras terminadas en *-um* deben aprenderse como palabras-raíces.

Amindumi - cortejar, *cerbumi* (*cerbo* - cerebro) - cavilar, *foliumi* - hojear, *gustumi* - degustar, *kolumo* - cuello (de camisa o blusa), *krucumi* - crucificar, *proksimume* - aproximadamente, *k.t.p.*

EKS - indica que fue, ex: *eksministro* - exministro, *eksigi* - destituir (convertir a alguien en "ex"), *eksiĝi* - dimitir (hacerse "ex").

MIS - señala lo erróneo, lo inconveniente: *miskompreni* - comprender mal, *misedziĝo* - casamiento equivocado, inconveniente.

-END este sufijo significa que debe ser: *farenda tasko* - tarea que debe ser hecha, *riparenda vojo* - un camino que debe ser reparado, *sekvenda ekzemplo* - ejemplo que debe seguirse.

EĈ, aún, hasta, mismo: *eĉ sur la suno troviĝas makuloj* - hasta en el sol se encuentran manchas. *Mi estis tiel okupita, ke mi eĉ ne manĝis* - yo estaba tan ocupado que ni siquiera comí. *Eĉ ne* - ni aún, ni siquiera. *Eĉ infano faras tion* - hasta un niño lo hace.

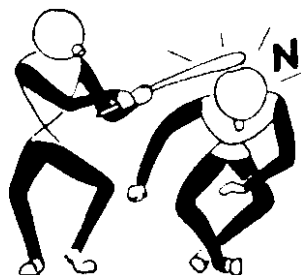
LECCION COMPLEMENTARIA

LA TERMINACIÓN N tiene tres empleos distintos:

1- Señala el complemento directo del verbo transitivo.

1-a Ĝi montras la retan komplementon de transitiva verbo.

Petro batas Paŭlon.

2- Señala el fin de un movimiento.

2-a Ĝi montras la celon de movo.

Iru tien. Li falis teren.

Después de preposición que indica movimiento (al, ĝis) no irá n.

2- Reemplaza una preposición.

3-a Ĝi anstataŭas prepozicion.

Li laboris du horojn (= dum du horoj).

Petro alvenis ĵaŭdon (= je ĵaŭdo).

La domo estas 30 metrojn larĝa (= je 30 metroj larĝa).

~~je~~ ~~dum~~ ~~en~~

Siempre que la claridad no se vea afectada, podrá reemplazarse una preposición por la n final. Después de preposición no va acusativo.

En estos ejemplos están empleados los tres oficios de la terminación n: **Petro iris en la ĉambron, malfermis la fenestron kaj kvin minutojn li rigardis. Petro ĵetis la ŝtonon kontraŭ la pordon kaj malproksimiĝis kelkajn metrojn.**

EL ARTÍCULO. El objeto del artículo es aclarar el sentido de la oración, impidiendo que se confunda la cosa a que nos referimos con otra semejante. Por lo tanto, podemos dejar de usar esta palabra cuando no aclara una idea. Será pues correcto decir: **Leono estas besto. Rozo estas floro. Lakto estas pli nutra ol vino.**

En español decimos "vive en el Perú", "vive en Chile"; en Esperanto: **Li loĝas en Peruo, li loĝas en Ĉilo.** No se usará pues, el artículo delante de nombre propio - que no necesita determinación.

Cuando un nombre propio va precedido de un título, como **sinjoro, doktoro, generalo.** No lleva artículo: **Profesoro Martínez estas malsana. D-ro Zamenhof estis kuracisto.**

CI. En Esperanto, como en inglés, no existe prácticamente el tuteo. No obstante, si se siente la absoluta necesidad de esta forma íntima, se puede emplear el pronombre **ci**: tú: **Mi cin amas** - Yo te amo.

PRONOMBRE REFLEXIVO. Al emplear el reflexivo **sia**, recuerde que:

- a) el adjetivo **sia** nunca va delante del sujeto:
- b) **sia** precede al objeto (complemento) poseído por el sujeto: Juan (sujeto) juega con su perro (perteneciente al sujeto). **Johano ludas kun sia hundo.** Juan (sujeto) y su perro (sujeto) juegan. **Johano kaj lia hundo ludas.**

Compárense los siguientes ejemplos: **La sinjoro ordonis al sia servisto vesti lin** - El señor ordenó a su sirviente vestirlo (que lo vistiera). **La sinjoro ordonis al sia servisto vesti lin** - El señor ordenó a su sirviente vestirse (que se vistiera).

En Esperanto, como en castellano, las palabras **iu, tiu, ĉiu, kiu, neni** - alguien, ese, quien, etc.- pertenecen gramaticalmente a la tercera persona, aunque se refieran a la primera o segunda: **Ĉiu el ni ricevos sian porcion** - cada uno de nosotros recibirá su porción. **Neniu el vi evitos sian sorton** - ninguno de vosotros evitará su suerte (destino). **Tiu el vi, kiu opinias sin kapabla** - aquel de vosotros que se considere capaz.

El sujeto no puede ser explícito: **Esti en sia elemento** - estar en su elemento. **Timi sian propran ombron** - temer su propia sombra.

ORACION DIRECTA. Si alguien nos dijo ayer "yo iré mañana" y nosotros lo repetimos, podremos escoger entre la forma directa: "él me dijo: yo iré mañana", y la forma indirecta: "él dijo que iría mañana". En Esperanto en la oración indirecta la forma lógica que se hubiera empleado en la oración directa:

él dijo: "iré mañana". él dijo que iría mañana.
li diris: "Mi iros morgaŭ". Li diris ke li iros morgaŭ.
él dijo: "yo soy brasileño". él dijo que él era brasileño.

Li diris: "mi estas brazilano" li diris ke li estas brazilano.

-UJO da la idea general de continente, de recipiente. De ahí las formas **supujo** (que contiene sopa), **pomujo** (que contiene manzanas), **Italujo** (que contiene italianos). Por consiguiente la palabra **kafujo** podría significar: caja para café, cafetera, planta de café o país del café. Pero, recordemos que en todos los idiomas las palabras reciben su significado exacto por el contexto. No obstante eso, podremos siempre en Esperanto contar con recursos para construir la palabra precisa que nos haga falta. Así tendremos: **kafskatolo** - caja para café. **Kafkruĉo** - vasija para café, cafetera, **kafarbo** - árbol de café, cafetero, y **kaflando** - país del café.

LOS NOMBRES DE LOS PAÍSES del antiguo continente se forman agregando el sufijo **uj** o la palabra **lando** al nombre del pueblo que le dio origen: **Germano, Germanujo** (= país de los germanos): **Dano, Danujo** (= país de los daneses).

En el nuevo continente, por el contrario, el habitante recibe el nombre del país que lo habita: **Peruo, peruano; Brazilo, brazilano.**

Pero también encontraremos en nuestras lecturas, la terminación **io** para formar nombres de países: **Italio, Francio, Rusio. Meksikanoj loĝas en Meksiko. Francoj loĝas en Francujo, Franclando aŭ Francio.**

ADJETIVO ATRIBUTIVO. Compare estas dos frases: "Juan encontró a su bella novia" y "Juan encontró bella a su novia". En el primer caso, la cualidad "bella" es permanente en la novia, y lo es para todo el mundo; en el segundo, Juan encuentra que su novia es bella, le atribuye esa cualidad, aunque quizá no la posea. El

Esperanto distingue la cualidad permanente (epíteto) de la circunstancial (atributo) de este modo:

Johano trovis sian belan fianĉinon.

Johano trovis sian fianĉinon bela.

Note que en el segundo caso, **bela** va sin **-n** final.

Mi vidis la fermitan pordon - Vi la puerta cerrada (no la abierta).

Mi vidis la pordon fermita - Vi (que) la puerta (estaba) cerrada.

Que también puede decirse: **Mi vidis ke la pordo estis fermita.**

QUE. Cuando "que" puede reemplazarse por el, la, lo, los, las cuales (pronombre relativo) se traduce por **kiu, kiuj**, según los casos.

Los libros que (los cuales) ves sobre la mesa son del señor que (el cual) estas de pie.

La libroj, kiujn vi vidas sur la tablo estas de la sinjoro, kiu staras.

Recuérdese, además, que "que", cuando es pronombre relativo va detrás del nombre que reemplaza, en tanto que "que" conjunción sigue generalmente al verbo.

Mi vidas, ke la libroj, kiujn vi aĉetis estas interesaj.

Veo que los libros que (los cuales) Ud. compró son interesantes.

Cuando "que" reemplaza a "qué cosa" se pone **kio**.

¿Qué (cosa) haces? - **Kion vi faras?**

¿De qué (cosa) se trata? - **Pri kio temas?**

Si "que" significa cuán, cuánto, en frases admirativas, se traduce por **kia**.

¡Qué (cuánto) calor! - **Kia varmo!**

¿Qué (cuán) hermoso día! - **Kia bela tago!**

El "que" de más que, menos que, es **ol: pli ol, malpli ol**.

Y en los demás casos (conjunción), "que" se traduce por **ke**:

Mi deziras, ke vi lernu - Deseo que aprendas.

Mi kredas, ke li venos - Creo que él vendrá.

Oni diras, ke... - Se dice que...

Mi laboras por ke li ripozu - Trabajo para que él repose.

PARTICIOPIO ADVERBIO. "Vi a Pedro caminando por la calle" puede significar: "yo, caminando por la calle, vi a Pedro", o bien "yo vi a Pedro que caminaba por la calle".

En Esperanto diremos en el primer caso: **Marŝante sur la strato mi vidis Petron** y, en el segundo: **Mi vidis Petron marŝanta sur la strato**. En el primer caso empleamos el participio adverbial porque deseamos indicar cómo el sujeto hace algo (¿cómo? - caminando = cuando el sujeto caminaba).

Se usa, pues, el participio adverbial (activo o pasivo) y en cualquiera de los 3 tiempos) cuando éste se refiere al sujeto de la proposición, en los demás casos, conservará su forma adjetiva.

DE es la preposición más usada en Esperanto y en español. Damos aquí algunos ejemplos en que su uso

difiere en las dos lenguas. En Esperanto el uso de **de** es más preciso que en español:

Una tasa de té	tas o da teo
Una tasa de porcelana	tas o el porcelano
Una tasa de María	tas o de Maria
Una mesa hecha de pino	tabl o farita el pino
Una mesa hecha por Juan	tabl o farita de Johano
El primero de todos	la unua el ĉiuj
¿de qué se trata?	Pri kio temas?
Se trata de lo siguiente	temas pri la jeno
Cubrir de flores	kovri per floroj
Estatua de bronce	bronza statuo
A partir de mañana	ekde morgaŭ
La ciudad de Rosario	urbo Rosario
Máquina de vapor	vapormaŝino
Enfermedad del corazón	kormalsano
Pasar de largo	preterpasi
Dejar de lado	flankenlasi
De parte mía	je mia flanko, miaflanke
Acaba de partir	li ĵus foriris

TENER se traduce **teni**, pero solo en el sentido de asir.

Mi tenas libron en la mano - Yo tengo (asgo) un libro en la mano.

Mi havas multajn librojn - Yo tengo (poseo) muchos libros.

Y en castellano "tenemos" que ir, que hacer (debemos ir, hacer, etc.)

Mi devas iri, fari, ktp.

Tengo algo que hacer	Mi havas ion por fari
No tengo nada	Mi havas nenion
Tengo hambre	Mi estas malsata, mi malsatas.

HACER. Este verbo en castellano se usa para "hacer" de todo:

Hace calor	Estas varme
Hace largo rato	Antaŭ longa tempo
Hace mucho	Antaŭ longe
Hacerse el dormido	Ŝajniĝi esti dormanta
Hacerse de dinero	Gajni, akiri monon
Se hace de día	Tagiĝas
Se hace tarde	Malfruiĝas
Se hizo pedazos	Disrompiĝis
Esto hace bien	Tio bone efikas

POR - PRO. Estas dos preposiciones no deben confundirse. **Por** indica finalidad: **oni ne devas vivi por manĝi, sed manĝi por vivi.** - No se debe vivir para comer, sino comer para vivir.

Pro indica causa, motivo de una acción: **Pro tiu vundo li mortis** - por (a causa de) esa herida murió. Compare: **Li venis por tio** - el vino para eso. **Pri tio li venis** - por eso vino.

FORNO. Cuando queramos precisar a qué clase de horno u hornillo nos referimos, diremos: **bakforno** (de hornear), **kuirforno** (de cocina), **hejtforno** o **hejtilo** (estufa), **altforno** (alto horno), etc.

ALGUNAS EXPRESIONES

Lo más pronto posible (tiempo)	Kiel eble plej baldaŭ
(velocidad)	Kiel eble plej rapide
Ni yo, ni él	Nek mi, nek li
Hasta la vista	Ĝis revido!
¡Que le vaya bien!	
(de salud)	Fartu bone
Él cree en Dios	Li kredas je (al, pri) Dio
Gracias a Dios	Dank' al Dio
De tanto en tanto	De tempo al tempo
Poco a poco	Iom post iom
Por otra parte, por otro lado	Aliflanke
Hay que (se debe)	
comer para vivir	Oni devas manĝi por vivi
Casa vez más	Pli kaj pli
Parece increíble	Ŝajnas nekredebla
Más vale (mejor)	(estas) pli bone
Es preferible	(estas) prefere
Muchas gracias,	
Le agradezco mucho	Mi tre dankas
No hay de qué	Ne dankinde
Más vale algo que nada	Pli bone io ol nenio
Es preferible una vez	
que nunca	prefere iam ol neniam

k-dino, kamaradino	camarada (femenino)
k.s., kaj similaj	y semejantes
k.t.p., kaj tierl plu	etcétera
N.B., notu bone	nota bene
n.ro, numero	número
p.d., post dato	postdata
prof., profesoro	profesor
s-no, samideano	"samideano"
s-ro, sinjoro	señor
s-ino, sinjorino	señora
t.e., tio estas	es decir, esto es
U.E.A., Universala	
Espeanto-Asocio	Asociacion Universal de Esperanto

Estas abreviaturas suelen escribirse también sin puntos o guión, por ejemplo: **k-t-p.** o **ktp.**

ABREVIATURAS MÁS USUALES

bv., bonvolu	Tenga a bien, por favor
d-ro, doktoro	doctor
E-o, Esp-o, Esperanto	Esperanto
Ekz., ekzemple	por ejemplo
f-ino, fraŭlino	señorita
k.c., kaj cetere	y además
k-do, kamarado	camarada (masculino)

LEGAĴOJ

PRI LA HISTORIO DE ESPERANTO

En la jaro 1887 aperis en Varsovio la "Unua libro de lingvo internacia de D-ro Esperanto" (Pseŭdonimo de la aŭtoro: Dro Ludoviko Zamenhof). Naskiĝinte en 1859 en Bielostok, kie loĝas kaj intermalpacas kvar malsamlingvaj popoloj, Zamenhof jam de sia juneco komencis studi kaj labori pri internacia lingvo. Kvankam li fariĝis profesie okulisto, lia ĉefa celo en la vivo estis, ĉiam helpi al interkompreno de ĉiuj nacioj per helpa komuna lingvo neŭtrala.

Antaŭ la publika apero de Esperanto, Zamenhof dum multaj jaroj kutimiĝis pensi kaj verki rekte en la nova lingvo. Tial ĝi jam havis komencon de originala literaturo, kiam ĝi aperis. Post 1887 la lingvon lernis kaj uzis ĉiam pli granda nombro de ĉiulandaj adeptoj, kiuj per sia proza aŭ poezia verkado iom post iom pliriĉigis la lingvon kaj kreis tradicion en nia stilo.

De 1905 okazas ĉiujare tutmondaj kongresoj de esperantistoj, kaj en tiuj grandaj internaciaj kunvenoj montriĝis pli kaj pli rimarkinda unueco en la prononcado de la lingvo, kaj ankaŭ kreiĝis tradicio en la parola stilo. Pro tio kaj ankaŭ pro la fakto, ke la plej granda parto de la Esperanta vortaro estis alportata de la vivo iom post iom kaj aldonata al la unua tre malvasta vortareto uzita de D-ro Zamenhof en la komenco, oni ĝenerale konstatas, ke Esperanto fariĝas vivanta lingvo.

Ĝian tujan praktikan utilon pravas la grandaj servoj de la Universala Esperanto-Asocio (UEA), kiu havas delegitojn en la plej multaj urboj de la mondo kaj ebligas facilan intenacian informadon, anoncadon aŭ vojaĝadon per Esperanto. La jarlibroj de UEA entenas liston de tiuj delegitoj kaj utilajn informojn pri la praktika uzo de Esperanto. Dank' al tio, miloj da turistoj aŭ komercistoj nur uzante Esperanton, povis

vojaĝadi, junuloj trovis okupon fremlande, junulinoj sendanĝere travojaĝis grandajn urbojn. Internaciaj societoj fondiĝis por tutmondaj idealaj aŭ profesiaj celoj. Kelkaj miloj da libroj estas presitaj en Esperanto, tradukitaj el ĉiuj naciaj literaturoj aŭ originale verkitaj de esperantistaj aŭtoroj. Ekzistas multaj Esperanto-gazetoj, revuoj aŭ ĵurnaloj en plej diversaj lokoj kaj kun plej diversaj celoj.

En la tre viva internacia vivado kreita de Esperanto, gravan rolon havas la interna ideo de Esperantismo, kiun per diversaj verkoj esprimas la originala Esperanto-literaturo kaj interalie la oficiala kongresa himno de l' esperantistoj "La Espero", verkita de Dro Zamenhof.

D-ro Edmond Privat
(el Kursa Lernolibro)

LA ESPERO

(Himno Esperantista)

En la mondon venis nova sento,
Tra la mondo iras forta voko:
Per flugiloj de facila vento
Nun de loko flugu ĝi al loko.

Ne al glavo sangon soifanta
Ĝi la homan tiras familion,
Al la mond' eterne militanta
Ĝi promesas sanktan harmonion.

Sub la sankta signo de l' espero
Kolektiĝas pacaj batalantoj,
Kaj rapide kreskas la afero
Per laboro de la esperantoj.

Forte staras muroj de miljaroj
Inter la popoloj dividitaj;
Sed dissaltos la obstinaj baroj
Per la sankta amo disbatitaj.

Ser neŭtrala lingva fundamento,
Komprenante unu la alian,
La popoloj faros en konsento
Unu grandan rondon familian.

Nia diligenta kolegaro
En laboro paca ne laciĝos
Ĝis la bela song' de la homaro
Per eterna ben' efektivos.

L. L. Zamenhof

LA ESPERANZA

(Traducción)

En el mundo ha venido un nuevo sentimiento; en alas de un viento apacible vuela ahora de un lugar a otro. No a la espada sedienta de sangre, ésta llama a la familia humana: al mundo que eternamente guerrea le promete una santa armonía. Bajo el sagrado signo de la esperanza se reúnen los combatientes de la paz, y pronto avanza la obra por el trabajo de los que tienen esperanza. Fuertes se levantan muros milenarios entre los pueblos divididos; pero saltarán en pedazos las obstinadas barreras por el sagrado amor derrumbadas. Sobre un fundamento lingüístico neutral, comprendiéndose los unos a los otros, los pueblos harán de común acuerdo una sola gran familia. Nuestros laboriosos camaradas en la tarea de la paz no desfallecerán, hasta que el bello sueño de la humanidad para bendición eterna se realice.

KORESPONDADO

"Vojaĝoj larĝigas la menson", diras la angloj, kaj tio estas vera. Sed bedaŭrinde ne ĉiuj povas vojaĝi eksterlanden. Malmultaj povas viziti landojn, kiujn ili dezirus koni.

Sed la esperantistoj povas konversacii per leteroj, kun loĝantoj de kiu ajn lando de nia terglobo. Ili povas facile ricevi informojn pri la plej diversaj temoj: popolaj kutimoj, filatelio, arto, folkloro, sociaj problemoj, literaturo, komerco, industrio, scienco, agrikulturo, instruado, politiko aŭ simple babili pri ĉiutagaj aferoj.

Ankaŭ okazas interŝanĝoj: poŝtmarkoj, revuoj, libroj, muzikaĵoj, semoj, fotoj, k.t.p., k.s. iras de samideano al samideano.

- "Tre interese" vi ble diros, "sed kiel mi povos havi tiujn adresojn?"

- Nu, tio estas facila - por esperantisto. En ĉiuj esperantaj gazetoj aperas anoncoj pri korespondado kaj interŝanĝo. Se vi ne trovus peton pri korespondado konvena al vi, vi mem povas publikigi anonceton kontraŭ modesta pago.

En la komenco vi povas skribi ne leterojn, sed poŝtkartojn, ilustritajn, interesajn poŝtkartojn.

MODELA LETERO

Mi vidis vian anoncon en La Praktiko kaj rapidas respondi vian peton pri korespondado. Mi ankaŭ studas medicinon, kaj tre ŝatus interŝanĝi **fakajn** revuojn kun vi. Ankaŭ interesas min popolaj dancoj. Ĉi tiu poŝtkarto montras la argentinan popolan dancon "Zamba".

Mi estas 20-jara kaj loĝas kun mia familio en la urbo.

Atendante vian baldaŭan respondon, sincere salutas vin.

Mia adreso: Petro Bonasper
 Strato Verda Stelo 1975
 ROSARIO

Leterojn oni komencas per diversaj salutoj: Estimata sinjoro, ŝatata fraŭlino (samideano, kolego), Kara kamarado.

Por fini leteron oni uzas kutimajn esprimojn: Via. Respekte via. Sincere via. Via amiko. Kun kora saluto. Tre kore via. Mi (kore, sincere, samideane, amike) salutas vin.

Profitu la esperantan korespondadon, sed memoru kelkajn konsilojn: Skribu klare. Ĉefe skribu tre klare vian nomon kaj adreson. Skribu ankaŭ klare kaj zorge la adreson de via korespondanto sur la koverto. Respondu akurate.

Korespondu kaj vi vidos, ke ankaŭ la esperanta korespondado "larĝigas la menson" kaj kreas amikecon.

POEZIOJ

HO, MIA KOR'

Ho, mia kor', ne batu maltrankvile,
El mia brusto nun ne saltu for!
Jam teni min ne povas mi facile,
Ho mia kor'!

Ho, mia kor'! Post longa laborado
Ĉu mi ne venkos en decida hor'?
Sufiĉe! Trankviliĝu de l' batado,
Ho, mia kor'!

Ludoviko Zamenhof

DU POEMETOJ DE HEINE

Milde pasas tra la kor'

Milde pasas tra la kor'	Al floranta idili'
Dolĉa harmonio;	Flugu vi sonore;
En printempo sonu for	Se renkontos rozon vi,
Eta melodio	Ĝin salutu kore!

Kie estas la plej kara?

Kie estas la plej kara,	Estingiĝis tiuj flamoj,
Kiun mi prikantas rime,	Malvarmiĝis jam la koro,
Kiam sorĉaj, ardaj flamoj	Tiu ĉi versaĵ' entenas
Alten levis min senlime?	Amo-cindron je memoro

Trad.: F. Pillat

NI ALVENIS AL LA FINO

Ni kune faris interesan vojaĝon tra la lingvo internacia. Vi jam konas la fundamenton de la lingvo. Sed ankoraŭ vi ne estas perfekta esperantisto. Permesu, do, ke mi rakontu al vi kion mi faris kiam mi finis mian elementan lernadon.	Hemos hecho juntos un interesante viaje a través de la lengua internacional. Ud. ya conoce los fundamentos de la lengua. Pero aún no es Ud. un perfecto esperantista. Permítanme, pues, que le cuente qué hice yo cuando terminé mi aprendizaje elemental.
Mi tuj aliĝis al la Argentina Esperanto-Ligo. Tie mi prunteprenis librojn el la biblioteko kaj legis, multe legis, sed kun atento.	Enseguida me adherí a la Liga Argentina de Esperanto. Allí tomé libros en préstamo de la biblioteca y leí, leí mucho, pero con atención. Asistí a las reuniones, conferencias, fiestas, excursiones de los esperantistas y tuve ocasión de charlar con "samideanos" del país y extranjeros, solo en el bello Esperanto. Sobre mi pecho lucí enseguida la estrella de cinco puntas. Me convertí en un esperantista visible. Correspondí con esperantistas de otros países y eso me proporcionó goces y enseñanzas. Adhiriéndome a la Asociación Universal de Esperanto me convertí en esperantista mundial. U.E.A. donas praktikajn servojn al siaj membroj, sed krome edukas ilin en la
Mi ĉeestis la kunvenojn, prelegojn, festojn, ekskursojn de la esperantistoj kaj havis la okazon babili kun samideanoj enlandaj kaj eksterlandaj, nur en la bela Esperanto. Sur mia brusto mi tuj portis la kvinpintan verdan stelon. Mi fariĝis videbla esperantisto. Mi korespondis kun eksterlandaj gesamideanoj, kaj tio donis al mi ĝojon kaj instruon. Aliĝinte al Universala esperanto-Asocio, mi fariĝis monda esperantisto. U.E.A. donas praktikajn servojn al siaj membroj, sed krome edukas ilin en la	Enseguida me adherí a la Liga Argentina de Esperanto. Allí tomé libros en préstamo de la biblioteca y leí, leí mucho, pero con atención. Asistí a las reuniones, conferencias, fiestas, excursiones de los esperantistas y tuve ocasión de charlar con "samideanos" del país y extranjeros, solo en el bello Esperanto. Sobre mi pecho lucí enseguida la estrella de cinco puntas. Me convertí en un esperantista visible. Correspondí con esperantistas de otros países y eso me proporcionó goces y enseñanzas. Adhiriéndome a la Asociación Universal de Esperanto me convertí en esperantista mundial. U.E.A. proporciona servicios prácticos a sus miembros,

homara solidareco kaj kompreno.	además los educa en al solidaridad y comprensión humana. En una palabra, participo e el movimiento de Esperanto.
Unuvorte, mi partoprenas la Esperanto-movadon.	
Do, mi ne diras al vi adiaŭ, sed ĝis revido en la venonta Esperano-Kongreso!	No le digo pues, adiós, sino hasta la vista en el próximo Congreso de Esperanto!
NI UZU ESPERANTON!	¡USEMOS EL ESPERANTO!

TABELO PRI LA PREFIKSOJ KAJ AFIKSOJ

PREFIKSOJ

BO - parentesco político: *bofrato* - cuñado. (Vidu en la 17-a leciono).

DIS - dispersión: *doni* - dar, *disdoni* - distribuir. (15-a leciono).

EK - acción breve o que comienza: *vidi* - ver, *ekvidi* - apercibir, advertir. (18-a leciono).

EKS - ex: *eksministro* - exministro. (20-a leciono).

FI - moralmente malo. (19-a leciono).

GE - ambos sexos reunidos: *gepatroj* - padre y madre. (17-a leciono).

MAL - lo contrario, lo opuesto: *malriĉa* - pobre. (2-a leciono).

MIS - equivocadamente, "al revés", "de reves": *miskompreni* - comprender "al revés". (20-a leciono).

PRA - ancestral, bis: *praavo* - bisabuelo. (18-a leciono).

RE - repetición: *refari* - rehacer. (15-a leciono).

SUFIKSOJ

-AĈ de mala calidad: *ĉevalo* - caballo, *ĉevalaĉo* - mancarrón, jamelgo. (19-a leciono).

-**AD** acción continuada: *pafado* - tiroteo. (18-a leciono).

-**AĴ** cosa o substancia: *skribaĵo* - un escrito, *dolĉaĵo* - un dulce, cosa dulce. (13-a leciono).

-**AN** miembro, partidario, habitante: *amerikano* - un americano, *kristano* - un cristiano. (9-a leciono).

-**AR** conjunto de cosas semejantes: *arbo* - árbol, *arbaro* - bosque, *vorto* - vocablo, *vortaro* - vocabulario. (12-a leciono).

-**ĈJ** diminutivo cariñoso masculino: *Petro* - Pedro, *Peĉjo* - Pedrito, Pedrín. (18-a leciono).

-**EBL** posibilidad, que se puede hacer: *vidi* - ver, *videbla* - visible; *kredi* - creer, *kredebla* - creíble. (13-a leciono).

-**EC** nombre de una cualidad: *mola* - blando, *moleco* - molición, blandura; *infano* - niño, *infaneco* - infancia. (11-a leciono).

-**EG** aumentativo: *domo* - casa, *domego* - caserón, casa grande, *grandega* - enorme, *pluvi* - llover, *pluvegi* - llover a cántaros. (11-a leciono).

-**EJ** lugar destinado a: *lerni* - aprender, *lernejo* - escuela; *kuiiri* - cocinar, *kuirejo* - cocina. (6-a leciono).

-**EM** inclinación, tendencia: *labori* - trabajar, *laborema* - laborioso, trabajador; *babili* - charlar, *babilema* - charlatan, hablador. (11-a leciono)

-**END** que debe ser: *plenumenda tasko* - una tarea que debe ser cumplida. (20-a leciono).

-**ER** partícula, elemento: *sablo* - arena, *sablero* - grano de arena; *mono* - dinero, *monero* - moneda. (15-a leciono).

-**ESTR** jefe, autoridad: *ŝipo* - barco, *ŝipestro* - capitán, comandante; *urbo* - ciudad, *urbestro* - alcalde. (19-a leciono).

-**ET** diminutivo: *vojo* - camino, *vojeto* - caminito, *senda*; *varma* - caliente, *varmeta* - tibio; *ridi* - reír, *rideti* - sonreír. (11-a leciono).

-**ID** descendencia: *bovo* - buey, *bovido* - ternero; *koko* - gallo, *kokido* - pollo. (17-a leciono).

-**IG** causar, volver, convertir en: *blanka* - blanco, *blankigi* - blanquear; *morti* - morir, *mortigi* - matar, *forta* - fuerte - *fortigi* - fortalecer, fortificar. (14-a leciono).

-**IĜ** hacerse, volverse: *ruĝa* - rojo, *ruĝigi* - enrojarse; *sidi* - estar sentado, *sidiĝi* - sentarse; *movi* - mover, *moviĝi* - moverse. (14-a leciono).

-**IL** instrumento: *tranĉi* - cortar, *tranĉilo* - cuchillo. (6-a leciono).

-**IN** femenino: *frato* - hermano, *fratino* - hermana; *koko* - gallo, *kokino* - gallina. (1-a leciono).

-**IND** digno de, que merece: *admiri* - admirar, *admirinda* - admirable; *vidi* - ver, *vidinda* - digno de verse. (15-a leciono).

-**ING** que contiene parcialmente, vaina: *kandelo* - vela, *kandelingo* - candelero; *glavo* - espada, *glavingo* - vaina de espada. (15-a leciono).

-**IST** profesión, ocupación habitual: *ŝuo* - zapato, *ŝuisto* - zapatero; *okulo* - ojo, *okulisto* - oculista; *polico* - policía, *policisto* - un policía. (4-a leciono).

-**NJ** diminutivo cariñoso femenino: *patrino* - madre, *panjo* - mamá, mamita. (18-a leciono).

-**OBL** multiplicativo: *duobla* - doble; *centoble* - cien veces; *multoblgi* - multiplicar. (9-a leciono).

-**ON** fracción: *duono* - medio, mitad; *centono* - una centésima parte; *duonigi* - partir por la mitad. (9-a leciono).

-**OP** colectivo, grupo: *duope* - de a dos; *centope* - de a cien. (19-a leciono).

-**UJ** contenedor, recipiente: *supo* - sopa, *supujo* - sopera.

También se lo usa para plantas frutales: *vinbero* - uva, *vinberujo* - vid, parra (que contiene uva).

Y para nombres de países: *anglo* - un inglés, *Anglujo* - Inglaterra (que contiene a los ingleses). (15-a leciono).

-**UL** persona caracterizada por...: *blinda* - ciego, *blindulo* - un ciego; *juna* - joven - *junulo* - un joven; *miliono* - millón, *milionulo* - millonario. (11-a leciono).

-**UM** sufijo indefinido: *kolo* - cuello, pezcuezo, *kolumo* - cuello (de vestido), *vento* - viento, *ventumi* - dar viento, abanicar; *ventumilo* - abanico. (20-a leciono).

PREPOZICIOJ

AL	a, hacia, hasta
ANATATAŬ	en lugar de
ANTAŬ	ante, delante de
APUD	cerca de, junto a
ĈE	en lugar de, en lo de, cabe, al pie de
ĈIRKAŬ	alrededor
DA	de (cantidad)
DE	de
DUM	durante, mientras
EKSTER	fuera de
EL	de (origen)
EN	Een
ĜIS	hasta (ĝis tiam - hasta entonces, ĝis tie - hasta allí)
INTER	entre
KONTRAŬ	contra, frente a
KROM	aparte de
KUN	con (compañía)
LAŬ	según
MALGRAŬ	a pesar de
PER	con (por medio de)
PO	a razón de, a tanto
POR	para
POST	después de, atrás de
PRETER	más allá, por delante de, dejando atrás
PRI	acerca de
PRO	a causa de
SEN	sin
SUB	bajo, debajo
SUPER	sobre, encima (sin contacto)
SUR	sobre (tocando)
TRA	a través de
TRANS	al otro lado, más allá

Además hay la preposición *je*, sin sentido fijo; *mi finos je la tria* - terminaré a las tres; *mi trinkos je via sano!* - beberé a tu salud!

Vocabulario

acida	ácida	aperi	aparecer	bildo	figura, imagen		
adiaŭ	adiós	apetito	apetito	birdo	ave, pájaro		habitación,
adiaŭi	decir adiós	apogi	apoyar	blanka	blanco	ĉambro	cámara
admiri	admirar	apoteko	botica, farmacia	blinda	ciego	ĉapelo	sombrero
	dirección,	aprilo	abril	blonda	rubio		porque (por esa
adreso	domicilio		junto a, al lado	blovi	soplar	ĉar	razón)
aero	aire	apud	de	blua	azul	ĉarma	encantador
agrabla	agradable	arbo	árbol	bluzo	blusa	ĉaro	carro
aĝo	edad	atendi	aguardar	bona	bueno	ĉefo	jefe
akcepti	aceptar, recibir	atingi	alcanzar		tenga Ud. a	ĉefurbo	ciudad capital
akto	acto (teatro)	aŭ	o, u		bien, haga Ud.	ĉemizo	camisa
akurata	puntual	aŭdi	oír		el favor, por	ĉerizo	cereza
akvo	agua	aŭgusto	agosto	bonvoli	favor	ĉiam	siempre cielo
alkoholo	alcohol	aŭskulti	escuchar	bori	perforar	ĉielo	cielo
alia	otro, otra	automobil		bovo	buey	ĉio	todo
alifoje	otra vez	o	automóvil	botelo	botella	ĉiu	cada (uno-a)
alporti	traer	aŭtuno	otoño	brako	brazo	ĉokolado	chocolate
alta	alto	avo	abuelo	branĉo	rama		
alveni	llegar			brila	brillante	danci	danzar
	multitud,	babili	charlar	broso	cepillo	danĝera	peligroso
amaso	montón		pronto, en	bruna	moreno, marrón	daŭri	durar
ambaŭ	ambos	baldaŭ	breve	brusto	pecho	de	de
ami	amar	barbo	barba	bruto	bruto, ganado	decembro	diciembre
amiko	amigo	bati	batir, golpear	bubo	pillete, "pibe"	dek	diez
amuzi	divertir		lamentar,	buŝo	boca	delegito	delegado
angulo	ángulo	bedaŭri	deplorar		manteca,	delikata	delicado
animo	alma	bedaŭrind	lamentablement	butero	mantequilla	demandi	preguntar
ankaŭ	también	e	e	butiko	tienda, negocio	denove	nuevamente
ankoraŭ	todavía, aún	bela	bello			dento	diente
anonci	anunciar	benko	banco (asiento)	celi	tender a	desegni	dibujar
anstataŭ	en lugar de	besto	animal	celo	objetivo, fin	deserto	postre
anstataŭi	reemplazar	biblioteko	biblioteca	certa	cierto, seguro	deziri	desear
antaŭ	ante, delante	biciklo	bicicleta	cigaro	cigarro	diferenci	diferenciarse
aparato	aparato	biksteko	bistec, bife	cikonio	cigüeña	dika	grueso

dimanço	domingo	februaro	febrero		¡Rayos y	helpi	ayudar
diri	decir	feliça	feliz		truenos!	herbo	hierba
diversa	diverso	fenestro	ventana	fumo	humo	heroo	héroe
doloça	dulce		feriado,	fungo	hongo	hierau	ayer
domo	casa	ferio	vacaciones	funkcii	funcionar	hodiau	hoy
donaci	regalar, donar	fero	hierro				hombre (ser
doni	dar	fianço	novio	gaja	alegre	homo	humano)
dormi	dormir	fidela	fiel	gambo	pierna	horloço	reloj
dorso	espalda, dorso	fingro	dedo	ganto	guante	horo	hora
drinki	beber por vicio	flago	bandera	gaũço	gaucho	hotelo	hotel
du	dos	flanko	lado, flanco		helado (cosa	hundo	perro
dubi	dudar	flati	adular		hecha con		
	durante,	flari	oler	graciaço	hielo)	iam	alguna vez
dum	mientras que	floro	flor	glacio	hielo	ideo	idea
dungi	emplear	folio	hoja	gluo	cola de pegar	ies	de alguien
		fondi	fundar	grado	grado	ili	ellos-as
edzo	esposo	fontoplu		granda	grande	infano	niño
egala	igual	mo	plumafuente	gratuli	felicitar	informi	informar
ekzemplo	ejemplo	forgesi	olvidar	grava	importante	inko	tinta
eleganta	elegante	forçi	forjar	greno	grano, cereal		maestro,
elekti	elegir	forko	tenedor	gripo	gripe	instruisto	instructor
elektra	eléctrico	forno	cocina, hornillo	grumbli	gruñir	internacia	internacional
en	en	forta	fuerte		degustar,	intesto	intestino
esperi	esperar		golpear,	gustumi	probar	inviti	invitar
esti	ser, estar	frapi	percutir	gvidi	guiar	invitulo	(una) invitación
etaço	piso (1o., 2o.)	fraũlo	(un) soltero	ĝardeno	jardín		algo, alguna
		frazo	frase	ĝeni	molestar	io	cosa
facila	fácil		extranjero,	ĝi	ello (él, ella)		algo, alguna
fajfi	silbar	fremda	extraño	ĝoji	regocijarse	iom	cantidad
fajli	limar	fremdulo	forastero	ĝui	gozar	iri	ir
fajro	fuego	friti	freír	ĝusta	justo, exacto	iu	alguien, alguno
fali	caer	fromaço	queso				
familio	familia	frukto	fruta-o		hacer alto,	jam	ya
fantazio	fantasía	frunto	frente	halti	detenerse	januaro	enero
fari	hacer		tormenta	havi	tener, poseer	jaro	año
farti	estar de salud	fulmoton	eléctrica,	haũto	piel	jako	chaqueta, saco
faruno	harina	dro	Interjección:	hela	claro (color)	jen	he aquí

julio	julio	kiom	cuánto	kruĉo	jarra	ledo	cuero
juna	joven	kisi	besar	kruela	cruel	legi	leer
junio	junio		quien, cual, el	kruro	pierna	legomo	legumbre
jupo	falda, pollera	kiu	cual, la cual	kuiri	cocinar	lerni	aprender
justa	justo	klara	claro		pastel, torta,	lerta	hábil
juvelo	joya	klarigi	aclarar, explicar	kuko	masa	letero	carta
		klaso	clase	kulero	cuchara	li	él
ĵaudo	jueves	klubo	club		con, en	libera	libre
ĵeti	arrojar	knabo	muchacho	kun	compañía de	ligno	madera, leña
ĵurnalo	periódico	koko	gallo	kunsido	sesión	lingvo	lengua, idioma
			coleccionar,		curar, tratar	lipo	labio
kafo	café	kolekti	reunir	kuraci	enfermos	listo	lista
kaj	y, e	koleri	encolerizarse	kuri	correr	lito	cama, lecho
kajero	cuaderno	kolo	cuello	kuraĝa	valiente	loko	lugar
kalkuli	calcular, contar	kombi	peinar	kurteno	cortina	lokomotiv	
kamarado	camarada	komforta	confortable		yacer, estar	o	locomotora
kanti	cantar	kompreni	comprender	kuŝi	acostado	loĝi	habitar
kapo	cabeza	koncerto	concierto		tener la	longa	largo
kapti	atrapar	koni	conocer	kutimi	costumbre	lundo	lunes
karesi	acariciar	konsisti	consistir	kuzo	primo		
kaserolo	cacerola	kontenta	contento	kvar	cuatro	magazeno	negocio grande
kato	gato	korbo	cesta	kvin	cinco	majo	mayo
kazo	caso	korko	corcho				a pesar de,
kelnero	mozo de café	koro	corazón	la	el, la, los, las	malgraŭ	malgrado
kesto	caja, cajón	korvo	cuervo	labori	trabajar	manĝi	comer
	que, cual (clase	korpo	cuerpo	laca	cansado	manki	faltar
kia	o cualidad)	kosti	costar	lago	lago	mano	mano
	por qué (por	kostumo	traje	lakto	leche	mardo	martes
kial	qué razón)	kotono	algodón	lampo	lámpara	maro	mar
kiam	cuándo	koverto	sobre	lando	país	martelo	martillo
kie	dónde	krajono	lápiz	lango	lengua (órgano)	marto	marzo
	cómo (de qué	kravato	corbata	lano	lana	mastro	amo, patrón
kiel	modo)	kredi	creer	larĝa	ancho	maŝino	máquina
kies	cuyo, de quién	krei	crear	lasi	dejar	mateno	mañana
kinejo	cine	kremo	crema	lasta	último	matura	maduro
	qué, qué cosa,	kreski	crecer	lavi	lavar	meblo	mueble
kio	lo cual	krii	gritar	leciono	lección	mekanika	mecánica

membro	miembro	neniam	nunca	ovo	huevo	plumo	pluma
mendi	encargar, pedir	nenies	de nadie			plori	llorar
menso	mente	nenio	nada	pacienco	paciencia	pluvo	lluvia
merkredo	miércoles		nadie, ninguno-	paco	paz	pluvombr	
meriti	merecer	neniu	a	pakaĵo	paquete	elo	paraguas
meti	poner	nepo	nieto	paki	empaquetar	polico	(un) policía
metio	oficio		indispensable,	palaco	palacio	pano	pan
mezo	medio, centro	nepra	ineludible	pano	pan	ponto	puede
mi	yo	nevo	sobrino	pantalono	pantalón		pueblo
mielo	miel	ni	nosotros	papero	papel	popolo	(habitantes)
minuto	minuto	nigra	negro	parfumo	perfume	pordo	puerta
moderna	moderno	nilono	nylon	paroli	hablar	porko	cerdo, puerco
mola	blando, muelle	noto	nota	ponto	puede	porti	llevar
monato	mes	nova	nuevo	pastro	sacerdote	portreto	retrato
mondo	mundo	novembro	noviembre	patro	padre		después de,
montri	monte, montaña	nulo	cero	paŭzo	pausa	post	detrás
montrofe	vidriera,	nur	solamente	peco	pedazo, pieza	poŝo	bolsillo
nestro	escaparate	nutra	nutritivo	pendi	pender	poŝtmark	
monumen				perdi	perder	o	sello de correos
to	monumento	obei	obedecer	persono	persona	poŝto	correo
morgaŭ	mañana	objekto	objeto	peti	pedir, rogar	povi	poder
motociklo	motocicleta	odori	exhalar un olor		pesar, tener	praktiko	práctica
movi	mover	oficejo	oficina	pezi	peso	prava	que tiene razón
multaj	muchos	ofte	frecuentemente	piedo	pie	preferi	preferir
muro	muro	ok	ocho	pipo	pipa	preskaŭ	casi
muso	laucha, ratón	okazintaĵ		plaĉi	placer, agradecer	prezidi	presidir
muŝo	mosca	o	suceso		cielorraso,	primtemp	
muta	mudo	oktobro	octubre	plafono	techo	o	primavera
muzeo	museo	okulo	ojo		piso de	proksima	próximo
muziko	música	ombro	sombra	planko	habitación	promeni	pasear
		onklo	tío	planto	planta	pulmo	pulmón
nacio	nación	opinii	opinar	plena	lleno, completo		
naturu	naturaleza	oranĝo	naranja	plenumi	cumplir	radio	rayo, radio
naŭ	nueve	ordoni	ordenar		crecer,	rajdi	cabalgar
nazo	nariz	orelo	oreja		aumentar,	rajto	derecho
negro	(un) negro	oro	oro	plimultiĝi	multiplicarse	rapida	rápido
neĝo	nieve	osto	hueso	plimulto	mayoría	rapidi	apresurarse, ir

	rápido	sama	mismo, igual	sofo	sofá	suspekti	sospechar
razejo	peluquería	sana	sano	soifi	tener sed		
razi	afeitar	scii	saber	somero	verano	ŝafo	carnero
reciproka	recíproco	segi	aserrar	songo	(un) sueño	ŝargi	cargar
regi	regir, gobernar	seĝo	silla	sonorilo	campana	ŝati	gustar de
	(el) gobierno	seka	seco	spiegulo	espejo	ŝi	ella
	(conjunto de	sekundo	segundo	sporto	deporte	ŝipo	barco
registaro	gobernantes)	sekvi	seguir		ingenioso,	ŝranko	armario
reĝo	rey	semajno	semana	sprita	chistoso	ŝtrumpo	media
	encontrar (a		sentido		edificio de la	ŝtuparo	escalera
renkonti	alguien)	senco	(asepcción)	stacidomo	estación	ŝtupo	escalón
respekto	respeto		sentido	stacio	estación del año	ŝuo	zapato
respondi	responder	senso	(facultad)		estar de pie,		
resti	quedar	sendi	enviar	stari	parado	tablo	mesa
restoracio	restaurante	sentaŭgul	un inútil, un	stelo	estrella	tago	día
ricevi	recibir	o	inepto	stomako	estómago	tamen	sin embargo
riĉa	rico	senti	sentir		extraño, no	tapiŝo	tapiz, alfombra
ridi	reír	sep	siete	stranga	común	tasko	tarea
rigardi	mirar	septembr		stratangul		tasoj	tasa
ringo	anillo	o	septiembre	o	esquina de calle	taŭrobatal	
ripozi	reposar	serĉi	buscar		estúpido,	o	corrida de toros
ronda	redondo	ses	seis	stulta	estulto	t.e. (=tio	
rosti	asar	sezono	estación del año	sub	bajo, debajo	estas)	esto es, es decir
rozo	rosa		estar sentado,	subita	súbito	telero	plato
ruĝa	rojo	sidi	posado	subjupo	enagua	temperatu	
ruza	astuto	signifi	significar	subvesto	ropa interior	ro	temperatura
		silenti	guardar silencio	sudo	sud	tempo	tiempo
sabato	sábado	silko	seda	sufiĉa	suficiente	teo	tener
	juicioso,	simila	similar	sukcesi	tener éxito	teni	te
saĝa	sensato, sabio	simpatia	simpático	sukero	azúcar	termomet	
	sabiduría, buen	simpla	simple	suno	sol	ro	termómetro
saĝeco	sentido	sinjoro	señor	sunombre		terpomo	papa, patata
	un hombre	skandalo	escándalo	lo	sombrilla	tia	tal
saĝulo	sabio	skatolo	caja	supra	superior	tiam	entonces
salato	ensalada	skeleto	esqueleto	sur	sobre	tie	allí, allá, ahí
salo	sal	skribi	escribir	surda	sordo	tio	eso, aquello
saluti	saludar	simpla	simple	surtuto	sobretudo	tiom	tanto, tanta

	cantidad	trotuaro	acerca	vaporo	vapor	vi	usted, tú
	tirar, hacer	trovi	encontrar	veki	despertar	vico	fila, hilera
tiri	tracción	trunko	tronco	velo	vela (de barco)	vilaĝo	aldea
tiu	ese, aquel	truo	agujero	vendi	vender	vintro	invierno
	cortar con	tuj	enseguida	vendredo	viernes	viro	hombre (varón)
tondi	tijeras	tunelo	túnel	veni	venir	vizaĝo	cara, rostro
torto	torta	tuŝi	tocar	ventro	vientre	viziti	visitar
trafiko	tráfico	tuta	total	verda	verde	vojo	camino, vía
trajno	tren			vero	verdad	voki	llamar
tramo	tranvía	unu	uno	verŝajna	verosímil		palabra,
	cortar con		municipalidad,		horas	vorto	vocablo
tranĉi	tijeras	urbodomo	ayuntamiento	vespero	vespertinas	vulpo	zorro
tre	muy	utila	útil		ropa, vestido en		
tri	tres			vest(aĵ)o	general		cuidar de,
trinki	beber	vanta	vanidoso		tiempo (estado	zorgi	preocuparse
trinkmon		vagi	vagar	vetero	atmosférico)		
o	propina	vagono	vagón		viajar, ir en		
tro	demasiado	valizo	valija	veturi	vehículo		

TABLA DE CORRELATIVOS

	Individuo	Cualidad	Cosa	Posesión	Cantidad	Lugar	Tiempo	Causa	Modo
INDEFINIDOS	IU alguien, alguno	IA alguna cosa	IO algo, Alguna cosa	IES de alguien	IOM algo (cantidad)	IE en algún sitio	IAM alguna vez	IAL por algún motivo	IEL de algún modo
INTERROGATIVOS RELATIVOS	KIU quien. el cual, el que	KIA que, cual (clase)	KIO que, lo que, lo cual	KIES de quien, cuyo	KIOM cuanto	KIE dónde	KIAM cuando	KIAL por qué	KIEL cómo, de qué modo
DEMOSTRATIVOS	TIU ese, aquel	TIA tal	TIO eso, aquello	TIES de ese, de aquel	TIOM tanto	TIE allí, ahí	TIAM entonces	TIAL por eso	TIEL de tal modo, así, tal
COLECTIVOS	ĈIU cada (uno) todo	ĈIA cada (clase)	ĈIO todo	ĈIES de cada uno, de todos	ĈIOM el todo	ĈIE en todas partes	ĈIAM siempre	ĈIAL por toda razón	ĈIEL de todos modos
NEGATIVOS	NENIU nadie, ninguno	NENIA ninguna clase	NENIO nada	NENIES de nadie	NENIOM nada (cantidad)	NENIE en ningún lugar	NENIAM nunca	NENIAL por ningún motivo	NENIEL de ningún modo

Índice

Prólogo

Qué es el Esperanto

Cómo es el Esperanto

Aprendamos Esperanto

1-a Leciono: **Kio, kiu, -in**, artículo la, pronombres, **estas**.

2-a Leciono: Pronombres personales, **mal-**, **kia**, **tio**, **tiu**.

3-a Leciono: Posesivos (**mia**, etc.), **homo**.

4-a Leciono: **Kie, tie**, palabras compuestas, **-ist**, **per**.

5-a Leciono: Acusativo, **kiun, kion, ŝati, al**, imperativo, complemento directo.

6-a Leciono: La semana, **-ej, -il**, pasado **-is** y futuro **-os**, verbos transitivos e intransitivos.

7-a Leciono: Adverbios **-e**, correlativos.

8-a Leciono: Los números, la hora, ordinales, **de, da, ĉe**.

9-a Leciono: **-on, -obl, pli ol, malpli ol, la plej, la malplej, el, do, aŭ, -an**.

10-a Leciono: **Tago kaj nokto, pri, for**, ordinales, preposiciones.

11-a Leciono: **Tie ĉi, tiu ĉi**, los meses y estaciones, **-ul, -em, -et, -eg**.

12-a Leciono: Pronombre reflexivo **si**, adjetivo reflexivo **sia**, condicional **-us, se, mem**.

13-a Leciono: **-aĵ, -ec, -ebl, ke, sen-**.

14-a Leciono: **-ig, iĝ, pro**.

15-a Leciono: Acusativo de dirección, la casa, **-uj, dis-, re-, -ing, -ind, -er**.

16-a Leciono: Participio activo: **-ant, -int, -ont**; participio pasivo: **-at, -it, -ot**.

17-a Leciono: La familia, **ge-, bo-, -id, laŭ, plu, plaĉi, verki, zorgi**, oración pasiva.

18-a Leciono: **La korvo kaj la vulpo. -ante, -inte, -onte, -ad, ek-, -ĉj, -nj, ju pli, des pli**.

19-a Leciono: **Ni iru al Esperanto-Kongreso. -op, po, -aĉ, fi-, krom, kvazaŭ, -estr**, acusativo en fecha y medida, **el-**.

20-a Leciono: **-um, eks-, mis-, -end, eĉ, je**.